

יסודות בעבודת השם

הנזכה א'
אודה ותענוג

קונטרס
"יסודות בעבודת ה'"
חנוכה א'

משיעורי הרה"ג
ר' אהרן רובינפלד
שליט"א
בעהמ"ח ספרי
"תורת הקנינים"
"תורת המצוה"
חנוכה תשע"ה
יצא לאור:
ערב חנוכה תשע"ו

לכל ענייני הקונטרס

להתקשר - באר"י:

053-3118701

ניו יארק:

845-239-7108

לאנדאן:

07930-196425

אנטווערפן:

0485-683303

או באימיל:

yesoidos@gmail.com

עימוד:

(+972-)054-8531131

אור ימי החנוכה

פר' וישב תשע"ה

תוכן

- א. מאי חנוכה א.
- ב. חג לעניני רוחניות ג.
- ג. משמעות האור - התענוג בעבודת ה' ה.
- ד. חכמה דקדושה מול חכמות חיצוניות ח.
- ה. ההוראה הנלמדת מחנוכה - לצאת מן החושך יג.
- ו. הארת מידת הוד בימי החנוכה יח.

[א]

מאי חנוכה

ובפסוק הבא נאמר (שם ג) 'ויאמר אלהים יהי אור, ויהי אור'. והכוונה, לאור שבעת ימי בראשית, שבו ראה אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו (חגיגה יב.), ואחר כך גנזו הקב"ה לעתיד לבוא. ומקובל לנו מספרי תלמידי הבעש"ט הק' שהאור נגנז בתורה הקדושה.

מסמיכות הפסוקים נראה ששלושת דברים אלו, חושך של מלכות יון, רוחו של מלך המשיח, ואור הגנוז, שייכי אהדדי. וידוע לכל,

בימי החנוכה מתגלה מדי שנה אור הגנוז

כתוב בתורתנו הקדושה (בראשית א, ב) 'והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום, ורוח אלהים מרחפת על פני המים'. ובמדרש (בראשית רבה ב, ד) 'וחושך - זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת כתבו על קרן השור, שאין לכם חלק באלוקי ישראל'. ובהמשך כותב המדרש 'ורוח אלהים מרחפת - זה רוחו של מלך המשיח'.

וראיה לדבר, כי הנה המשמעות של נס חנוכה היא נס של התגברות האור על החושך שהביאה מלכות יון הרשעה בגזירותיהם, ומסיבה זו נעשה הנס דוקא במנורה הטהורה ולא בשאר כלי המקדש, כדי לרמוז על ענין ריבוי האור, שהרי תפקידה של המנורה היתה להאיר על כל העולם כולו, ולכן היתה מצותה דוקא בלילה שהוא עת החושך, וכמו שנאמר בפרשת תצוה (שמות כז, כא) 'באוהל מועד... יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר'.

והאמת היא, שמשך כל הזמן שהיה ביהמ"ק קיים בכל לילה האירה המנורה בבית המקדש וגירשה את החושך, אולם בתקופת מלכות יון היה חושך עב וכפול, ולכן, כאשר נעשה הנס הגדול של ריבוי השמן, זכו בני ישראל לאור כפול, וכענין שנאמר (ישעי' ט, א) 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול'. ועוד, דהנה הנס נעשה דוקא בלילי טבת הארוכים, בהם שולטת מידת החושך בעולם שעות רבות יותר משאר לילות השנה, וכפי גודל החושך של אותם לילות זכו לריבוי האור בשעת הנס.

והנה מקובל אצלנו מרבוינו הק', כי בכל יום טוב מתגלה מחדש אותו האור ואותן ההשפעות שנעשו

כי בספרי החסידות הסבירו ענין זה באריכות, ותורף דבריהם הק', כי בכל שנה בימי החנוכה מתגלה האור הגנוז ומתנוצץ רוחו של מלך המשיח שיתגלה במהרה בימינו, וע"י גילוי אור זה זוכים לגרש ולדחות את החושך של קליפת יון.

בעמדנו בימי החנוכה עלינו להתבונן ולהבין מהו 'אור' ומהו 'חושך', כדי שנוכל לדעת את חובתנו בימים קדושים אלו, ועל השפעות ימים הללו.

אור המגרש את החושך - גם אצל עובדי ה'

כפשטות כוונת 'אור' היא ללימוד התורה וקיום המצות, ולהיפך - 'חושך' הכוונה לאי עשיית רצון ה'. והיינו, שאנשים העוסקים בתורה ובמעשים טובים זוכים לאור, ואלו שרח"ל אינם הולכים בדרך התורה והמצות, שרויים בתוך החושך, ואכן כך נראה מלשון המדרש (בראשית רבה ב, ה) 'ויאמר אלהים יהי אור - אלו מעשיהן של צדיקים'.

אך הגדרה זו של 'אור וחושך' הינה רק בדרך פשט, אמנם בפנימיות ישנה כוונה עמוקה יותר בענין, כי ענין 'אור וחושך' הרי שייך בכל איש ואיש, ואין זה מתבטא דוקא בהבדל שבין צדיקים ובין רשעים.

ובמה מתבטא ה'חושך' של אנשים העוסקים בתורה ובעבודת ה'.

עוד עלינו להבין, דהנה מלשון המדרש משמע שגזירת היוונים לא היתה גזירת כפירה ואפיקורסות, כי נוסח גזירתם היה 'כתבו על קרן השור, שאין לכם חלק באלהי ישראל'. דהיינו, היוונים הודו שיש אלהי ישראל, וכל רצונם לא היה אלא שבני ישראל יכתבו שאין להם חלק באלהי ישראל, ועל גזירה זו אמרו חכמינו ז"ל כי החשיכו את עיניהם של ישראל, ועלינו להתבונן במשמעותה של גזירה זו.

לאבותינו בימים ההם - בזמן הזה, ובכל שנה ושנה בימי החנוכה מתעורר מחדש אותו האור שהיה בשעת הנס של ריבוי השמן, וכל יהודי זוכה לאור גדול ובהיר המגרש את החושך, וא"כ לא יתכן לומר כי 'חושך' שייך רק לרשעים, כי הרי נס חנוכה נעשה לכל אחד ואחד, והאור של ימי החנוכה שמתעורר בכל שנה להאיר לנו ולגרש את החושך בוודאי מיועד בין לצדיקים גדולים ובין לאנשים פשוטים, ועל כרחק, שגם באיש ישר וטוב ישנו ענין החושך וענין האור. ועל כן עלינו לבאר היכן

[ב]

חג לעניני רוחניות

נעשה הנס בעיקר לגופם של בני ישראל. ואם כן, בכל פסח ופורים וכדו' מתעוררים מחדש אותם הניסים, ומשפיעים מן השמים שפע רב לגופים של בני ישראל, ומסיבה זו כאשר ברצוננו להודות לה' יתברך בחג הפסח על הניסים הגדולים שנעשו לאבותינו, עלינו לצייר במחשבתנו שהגופים שלנו עדיין נתונים תחת השעבוד הקשה, וכמו שאמרו 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', וכן אומרים בהגדה של פסח 'ואילו לא הוציא הקב"ה את

נס חנוכה והשפעות ימים אלו -
עניני רוחניות

כאשר נתחיל להתבונן נראה, כי שונה נס חנוכה משאר הניסים שעשה עמנו ה' אלוקינו. כי בדרך כלל גזרו הרשעים את גזירותיהם על הגוף. פרעה גזר שעבוד על הגוף, בימי מרדכי ואסתר ביקש המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ובכל הדורות עברו בני ישראל גזירות רבות, קשות ורעות, מאת שונאי ישראל אשר רצו לכלות את העם הנבחר, וכאשר זכינו וה' יתברך עשה עמנו ניסים ונפלאות והצילנו מידם,

ולהתקרב אל ה' יתברך אפילו בדרך נס - למעלה מדרך הטבע, כפי שנעשה בימי מתתיהו.

ואף שלעולם הוא כן, כי ענינים רוחניים אין להם קשר ושייכות עם הטבע, כי רוחניות הרי אי אפשר למשש בידים, ולכן תמיד יכול כל יהודי לזכות לאורות וגילויים חדשים שמעניקים לו מן השמים גם למעלה מדרך הטבע, אך ימי החנוכה מיוחדים לכך, כי הזמן גרמא לזכות לאור גדול והתעלות רבה למעלה מדרך הטבע, מחמת השפעת הימים הקדושים.

וכפי שמסופר על הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע שהזכירו בפניו הזכרה אודות יהודי 'מסור' היורד לחיי בני עירו, והרבי מלובלין אמר בתמיהה 'איני יודע על מה אתם שחים, הנני רואה שאותו יהודי מאיר בכל העולמות', ואחר כך נודע כי באותה שעה הדליק ה'מסור' נרות חנוכה, ולכן לא ראה הרבי מלובלין בגנות מעשיו.

הרי לנו, כי אף אותו 'מסור' התעלה בשעת הדלקת נרות חנוכה למעלה מדרך הטבע עד שנשמתו האירה באור גדול, ואם רשע זה זכה לכך, כל שכן שכל יהודי כשר זוכה להתעלות בימי החנוכה בדרך נס - למעלה מדרך הטבע, וכמו שבימים ההם היה הנס בריבוי השמן, כמו כן זוכים בכל שנה

אבותינו, הרי אנו ובנינו ובנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים'. כמו כן בפורים מצוים אנו במשתה ושמחה להודות לה' יתברך, אשר הפר את עצת המן וקלקל את מחשבתו.

אך גזירת יון היתה שונה משאר הגזירות. היוונים לא ביקשו לכולת את הגופים של בני ישראל. רצונם היה להחשיך את עיניהם של ישראל, ולהשמיד את חלק הרוחני (עי' 'לבוש' או"ח סימן עת"ר), ומלחמת החשמונאים עמהם היתה מלחמה על הרוחניות. כמו כן, הנס שנעשה לבני ישראל בריבוי השמן מרמז על נס רוחני, שהאור של צד הקדושה התגבר על החושך של מלכות יון, ואור זה מאיר לנו בכל שנה ושנה בימי החנוכה. וא"כ, עיקר ההשפעות של הימים הללו הינן השפעות ברוחניות כפי שהיה בימים ההם.

ויצוין, שהשפעות ברוחניות מביאות עמן גם השפעות רבות בגשמיות, כי גם גשמיות וגם רוחניות נצרכות לעבודת ה', אך עלינו לדעת, כי עיקר ההשפעות של ימי החנוכה הן ברוחניות.

בימי החנוכה ניתן להתעלות למעלה מדרך הטבע

נמצנו למדים, כי ימי החנוכה מביאים עמם אורות רוחניים רבים, ימים אלו מסוגלים להתעלות

וברצונו לחיות עם הזמן הקדוש, עליו לשנן היטב ענין זה, שעיקרו של חג החנוכה הינו חג שכולו רוחניות והשפעות של ריבוי אורות לנשמה. ועליו לדעת, כי כיון שההשפעות נמשכות מלמעלה למטה, ישארו השפעות אלו בידינו לנצח.

שהנשמה הקדושה תתרבה ותתעלה בבחינת (קהלת ט, ח) 'ושמן על ראשך אל יחסר', והיינו, שכל יהודי זוכה שנשמתו הקדושה תתרבה ותתעלה, כי 'השמן' אותיות 'נשמה'. ולכן, הירא את ה' ומכין את עצמו כראוי לקראת ימי החנוכה המאירים,

[ג]

משמעות האור - התענוג בעבודת ה'

אעפ"י שאי אפשר לומר שתענוג בעבודת ה' הינו שיא המדרגות, מכל מקום, כלל גדול הוא בעבודת ה', כי התענוג מהווה סימן מובהק למעמדו ודרגתו של האדם. אדם שמרגיש תענוג ומתיקות בתורה ובמצות, ועוסק בתורה ומשתעשע בלימודו, וכן בעמדו בתפילה לפני השי"ת הוא מתענג, הוכחה היא כי הולך הוא בדרך האמת והיינו קרוב אל ה'. ולהיפך, כאשר האדם אינו מרגיש שום תענוג בקיום המצות ודומה עליו למשא ולעול, עליו לחשוש מאוד כי אינו הולך בדרך הנכונה, ועבודתו איננה שלימה.

בנוסף לסימן שבדבר, התענוג הינו גם סיבה. דהיינו, שהמתענג על ה' יוכל להתעלות מעלה. כי טבע האדם שהוא נמשך לדברים המביאים לו תענוג, ולכן, מחמת תענוגו הגדול

התענוג בעבודת ה' - סימן וסיבה לקרבת ה'

בעת עלינו לבאר את מהותו של ה'אור' וכן של ה'חושך'.

הנה בעבודת ה' ישנם שני חלקים. החלק הראשון הוא עצם העבודה שעובד את קונו, והחלק השני הוא התענוג הגדול שמרגיש האדם בשעת העבודה. ומבואר בספרים הק', כי התענוג שהאדם חש בשעה שעובד את בוראו הוא אור ששלחו לו מן השמים.

כאשר מזכירים 'אור התורה', 'אור התפילה', 'אור המצות', 'אור השבת', 'אור המועדים' וכו', הכוונה לתענוג הגדול שהאדם מרגיש בלימודו, בתורתו, בקיום המצות, בשבתות ובמועדי השנה. הוי אומר, המשמעות הנכונה של 'אור' היא התענוג בעבודת ה'.

בכל הדברים הללו, ולעומתו עומד יהודי נוסף אשר אינו מגדולי תלמידי החכמים, וכמות מצותיו שקיים איננה ככמות מצותיו של הראשון, אך מתענג הוא על ה' בכל דיבור של תורה, בכל תיבה שבתפילה, ובכל מצוה שבאה לידו, ברור הדבר כי השני קרוב יותר אל ה', כיון שזוכה לאור באור החיים, והאור והתענוג מושכים אותו מאליו לעבודת ה', אך הראשון, למרות שמעשיו הטובים רבים הם, אינו כה חשוב, כיון שאם אינו מרגיש תענוג הרי שלא זכה לאור, וללא אור, לא ניתן להבחין כלל בכמות הגדולה של מעשיו הטובים.

משל למה הדבר דומה, לעשיר אחד שבנה לעצמו טרקלין נאה והדור, קירות הבית מצויירים על ידי גדולי האמנים, בחדריו מצויים מטות זהב וכסף על רצפת בהט ושש, וכלים מכלים שונים מונחים על שולחנות נאים, אך אם הטרקלין אינו מואר כלל, אין שום חשיבות לכמות הגדולה של כלי הזהב וכו' כי היות ששורר חושך, לא ניתן להבחין כלל בדברים הנאים, ליהנות מהם, ולהימשך אחריהם. הרי לנו, שכאשר חסר האור, אין שום מעלה בריבוי גדול של דברים טובים ויפים בגשמיות, והוא הדין לעניני רוחניות.

בעבודת ה' ישתוקק להתקרב יותר אל ה', כגון אדם המרגיש עונג רב ביום השבת, ועורך את יום השבת קודש כראוי, ישתוקק להיות מאותם המאחרים לצאת וממהרים לבוא, ויוסיף מחול על הקודש בכמות ובאיכות. והאדם אשר אינו זוכה להרגיש עונג ונעימות בעבודת ה', אין לו משיכה לענינים אלו.

בללו של דבר, ש'אור' ותענוג הם גם סיבה להתקדם ולעלות מעלה בתורה ובעבודת ה', וכמאה"כ (משלי ד, יח) 'הולך ואור עד נכון היום', שע"י האור והתענוג מהלך האדם עד נכון היום.

ענין התענוג בעבודת ה' כבר הזכיר הנביא באמרו (ישעי' נח, יד) 'אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ... וגם הרמח"ל פתח את ספרו 'מסילת ישרים' בנחיצות ענין זה, וכתב 'האדם לא נברא בעולם אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו'.

טוב מעט בתענוג - מהרבה שלא בתענוג

יתר על כך, כאשר נעמיד שני יהודים זה לצד זה, הראשון מלא וגדוש בתורה, בין בנגלה ובין בנסתר, מאריך הוא בתפילתו, ומרבה בקיום מצות ומעשים טובים בדקדוק ובהידור רב, אך אינו מרגיש תענוג

ניגשים להתייעץ בענין זה, וכך עוברים עליהם שנים רבות ללא שינוי במצבם.

לדאבוננו ישנם אנשים הנמצאים בדרגה פחותה יותר המכונה 'מצות אנשים מלומדה'. דהיינו, שלא רק שהאדם אינו מרגיש תענוג בעבודת ה', אלא שליבו בל עמו כלל בשעה שעובד את בוראו. מקיימים הם את המצות מן השפה ולחוץ, אך מחשבתם מנותקת לגמרי מהמצוה הקדושה. ועל כך זועק הנביא (ישעיה כט, יג) 'יען כי ניגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני, ולבו רחק ממני, ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלומדה'.

גם אנשים אלו יודעים כי ישנה מציאות של תענוג והרגשת נועם בעבודת ה', ובפרט כאשר מפעם לפעם פותחים הם את אחד מספרי המוסר או ספרי החסידות ושם נתקלים הם בקטעים המדברים מתענוגים רוחניים ושאיפות בענינים אלו, אך אין להם אומץ וכח לשנות את הרגלם הישן ולהחליט כי מעתה מתחילים לעבוד על כך.

בספר 'אור תורה' מובא מהרה"ק המגיד הרבי ר' בער ממעזריטש ז"ע [שיומא דהילוליה חל היום - י"ט בכסלו] דברים נוקבים בענין זה,

וכפי שמרגיש כל אחד, כי התבלין שמכניסים במאכל הוא הגורם לטעם הערב והטוב, ולולא התבלין אין המאכל משובח למרות שהמאכל יכול להיות יקר וחשוב מאוד כדוגמת בשר שמן וכדו'. ולענינו, בנוסף לעצם התורה והמצות שמקיימים, חייבים להרגיש גם תענוג ומתיקות, כי התענוג הינו נחוץ מאוד.

משמעות החושך - רוחניות ללא תענוג

ישנם אנשים רבים, אשר אינם זוכים להרגיש טעם ותענוג בעבודת ה'. הם אינם חלילה ממעטים בתורה ובמצות, כי יש בהם יראת שמים ויודעים הם שהאדם מחויב לקיים את רצון ה' בכל הזמנים, ובכל מצב בו שרוי האדם עליו לנצח את היצר הרע המקשה עליו לקיים את מצות ה'. אך תורתם, תפילתם, ועשיית המצות נעשות בכורח ללא תענוג ומשיכה. ולא זו בלבד, אלא יתכן כי הם נמנים על יושבי אוהלה של תורה, והם זוכים לשבת בבית ה' משך כל היום, ולמרות זאת אין הם מרגישים נועם ותענוג בתורה ומצות ובעבודת ה'.

רבים מאותם אנשים מודעים למצבם הירוד ויודעים הם כי לא זו הדרך, אך מחמת הבושה אינם

ובאמת הוא רחוק מאתו יתברך כרחוק מזרח ממערב'. וענין זה הוא מרמז שם בלשון הפסוק (משלי ו, ט) 'עד מתי עצל תשכב', והיינו עד מתי תעשה את עבודתך בעצלות בבחינת 'מצות אנשים מלומדה'.

האנשים שאינם מרגישים תענוג בעבודת ה', וכן אותם האנשים שמקיימים את המצות בבחינת 'מצות אנשים מלומדה' שרויים בתוך החושך, ואלו ואלו צריכים לצאת מאפילה לאורה.

וזל"ק יש כמה בני אדם שיושבים ועוסקים ושונים כל היום בטלית ותפלין, והוא רק מצות אנשים מלומדה, ואינו נקרא עבדות, וזה כמעט גרוע מבעל עבירה, שבעל עבירה פתאום יכול לבוא להתעוררות גדולה ויעשה תשובה גמורה ויעבוד השי"ת בעבודה גמורה בהתלהבות גדולה, אבל זה האדם אשר צדיק בעיניו, ודומה לו כאילו עושה כל העבודה המוטלת עליו, לא יוכל לבוא לעולם לידי מדרגה גדולה, כי חושב שעבודתו היא בשלמות,

[ד]

חכמה דקדושה מול חכמות חיצוניות

שמצוי השמן מצויה החכמה], ורצונם היה, לטמא את החכמה דקדושה של עם ישראל, ולהחדיר בהם חכמת יון, אך החשמונאים מסרו את נפשם על כך ויצאו למלחמה נגד היוונים, והשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו עשה נס לעמו ישראל, ומצאו פך אחד של שמן טהור שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, המרמז על חכמה דקדושה שלא נפגמה ולא נטמאה, והדליקו בו את המנורה שג"כ מרמזת על חכמה דקדושה, וכמו שאמרו (ב"ב כה). 'אמר רבי יצחק, הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין, וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום'.

נס חנוכה - התגברות חכמה דקדושה על חכמות חיצוניות

הנה גזירת מלכות יון היתה להטמיע ולהחדיר בתוך עם ישראל חכמת יון ושאר חכמות חיצוניות, וכך יוכלו לבצע את זממם הרע 'להשכיחם תורתך, ולהעבירם מחוקי רצונך'. מסיבה זו טמאו את כל השמנים שבהיכל, כי 'שמן' כידוע מרמז על חכמה [כפי שנראה מהפסוק (שמואל ב יד, ב) 'וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה', ובמשנה (מנחות פ"ח מ"ג) 'תקועה אלפא לשמן' ופי' הרע"ב עיר ששמה תקועה... השמן שלה ראשון ומובחר לשמנים', הרי לנו שבמקום

החכמה, וכמו שנאמר (משלי ג, יט) 'ה' בחכמה יסד ארץ', וכפי הידוע ש'חכמה' היא מן הספירות הראשונות שבעשר ספירות. והתנאי הראשון להשגת החכמה הוא, לדעת ולהאמין, כי את החכמה לא משיג החכם על פי השכלתו וחכמתו, אלא מאת ה' היא. ואכן, חכמי ישראל שבכל הדורות ידעו תמיד כי את חכמתם לא השיגו בכוחות עצמם, אלא בכח עזר אלוקי ממעל שנתן להם שכל ובינה להבין ולהשכיל, וכמו שנאמר (שם ב, ו) 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה', וכן נאמר (שמות לא, ו) 'ובלב כל חכם לב נתתי חכמה', ואומר (דניאל ב, כא) 'יהב חכמתא לחכמין'.

מסיבה זו, כאשר מעתירים אנו בכל יום בתפילת שמונה עשרה על השגת חכמה ובינה, מקדימים אנו ואומרים 'אתה חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה', כדי שבראשונה נדע שה' הוא החונן דעת, ולא האדם בכוחות עצמו ח"ו, ואחר הקדמה זו ניתן להמשיך ולבקש 'חוננו מאתך דעה בינה והשכל'.

על ענין זה מזוהר הנביא ואומר (ירמי' ט, כב - כג) 'אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו, אל יתהלל עשיר בעשרו. כי אם בזאת

זהו ענין נס הנצחון של חנוכה. התגברותה של חכמה דקדושה על חכמות חיצוניות.

חכמה חיצונית - אי התבטלות אל מקור החכמה

כאשר מזכירים חכמות חיצוניות לעומת חכמה דקדושה, אין הכוונה רק על עצם חכמות חיצוניות, כגון רפואה, טבע, אלגברה וכדו' לעומת ש"ס ופוסקים, זוה"ק, ושאר ספרי הקודש.

הכוונה היא גם על מהותה של חכמה חיצונית, והיינו, חכמה שהחכם השיג בשכלו.

הנה ידוע, כי חכמי יון ושאר חכמי אומות העולם שהמציאו חכמות שונות, היו גאים בחכמתם ובהשכלתם משך כל ימי חייהם, והרגשתם היתה תמיד, כי את חכמתם השיגו בכוחות עצמם ברוב בינתם, וכתוצאה ממחשבות אלו ביטלו הם את שאר החכמות, כי סברו בדעתם, שרק החכמה שהם השיגו היא החכמה הנכונה והאמיתית. נמצא שחכמתם הביאה אותם לעזות וגאווה במידה מרובה.

חכמה דקדושה - הכרה כי ה' הוא הנותן חכמה ודעת

אך חכמה דקדושה הינה חכמה המושפעת מהשי"ת שהוא מקור

הגיעו לשעת המבחן נכשלו בעצמם במידות הגרועות ביותר.

הסבר לדבר מובא בספה"ק שם משמואל' ובעוד ספה"ק, כי מידותיו של האדם הינן טבע שהטביע הקב"ה באדם, והחכמה היא דבר שכלי, ואין בכוחו של שכל לשבר את הטבע, כשם שאי אפשר לפרוץ חומת אבן בכח השכל, ולכן לא עמדה להם חכמתם, ומידותיהם לא נשתנו לטובה.

אך יהודי הלומד תורה, בכוחו לזכך את מידותיו הרעות, וכמאמר חז"ל (קידושין ל:): 'בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין'. והטעם, כי אכן אין בכוחו של שכל אנושי להילחם עם המידות הטבעיות, אך העוסק בתורה, הרי לומד חכמה עליונה, כי התורה הקדושה הינה חכמה אלוקית, ובה טמונה חכמתו יתברך, וכמו שאמרו (זוה"ק שמות קכא). 'אורייתא מחכמה נפקית', ולכן מסגולת התורה לזכך את המידות של האדם, כי בתוך דברי התורה הקדושה מצוי כביכול השי"ת בכבודו ובעצמו שהוא כל יכול, ובכח עזר אלוקי ניתן לתקן את המידות הרעות והמגונות, וכמו שאמרו (סוכה נב:): 'יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לוי'.

יתהלל המתהלל, השכל וידע אותי'. והיינו 'אל יתהלל חכם בחכמתו' - שלא יעלה על דעתו כי החכמה היא שלו ובכוחותיו זכה להשיגה, 'כי אם בזאת... השכל וידוע אותי' - שידע כי כל השכלתו היא מאת השי"ת מקור החכמה.

כללו של דבר, חכמה דקדושה מביאה את האדם לידי הכנעה והתבטלות, וכפי שמרומז בתיבת 'חכמה' שהיא אותיות 'כח מה', שכוחו ושכלו של האדם אינם שוים כלום לעומת חכמת הבורא ב"ה, והחכם הוא בסך הכל כלי מוכשר לקבל את החכמה העליונה המושפעת לתחתונים. ולעומת חכמה דקדושה ישנה חכמה חיצונית המביאה את האדם לגאווה והתנשאות, בחשבו בוודאות שדעתו וחכמתו עמדו לו להשיג את החכמה.

מעלת חכמה דקדושה - זיכוך מידות האדם

הברל נוסף ישנו בין חכמה חיצונית לחכמה דקדושה. כי רבים מחכמי אומות העולם חיברו ספרי חכמה, בהם הציעו הם בטוב טעם דרכים שונות לשיפור ותיקון המידות. אך ידוע ומפורסם, כי אותם חכמים גדולים נתפסו בקלקלתם, וכאשר

האדם להיטהר ולהתקדש כדי שיהיה כלי ראוי להמשכת החכמה העליונה.

הוא אומר, שהחפץ לקבל השפעת חכמה עליונה עליו להכין את עצמו כראוי, ובשעה שעוסק בתורה הקדושה עליו ללמוד דברי תורתנו הקדושה באימה וביראה, ברתת ובזיע, מתוך כובד ראש ודרך ארץ.

מסיבה זו זכה אהרן הכהן לפרשת המנורה המרמזת על חכמה דקדושה, כי אהרן הכהן הרי דבק במידת היראה, וכדברי המדרש (ויקרא רבה כו, ו) 'מיראה שנתירא אהרן', ולכן היה ראוי לקבל את השפעת החכמה דקדושה. וכן מרומז ענין זה בפסוק (ירמי' לא, ב) 'מרחוק ה' נראה לי', 'מרחוק' - יהודי שדבוק ביראת ה' עד שמגודל יראתו סובר הוא שעומד מרחוק, אזי - 'ה' נראה לי', לו נאה ולו יאה לקבל את אור ה' והשפעת החכמה דקדושה. כמו כן מרומז בפסוק זה 'אהרן הכהן' שזכה לכך, כי 'נראה' אותיות 'אהרן'.

'וחושך זו מלכות יון' - כי חכמות חיצוניות מבטלות את אור ה'

היוונים בגזירתם רצו לבטל את המושג 'חכמה דקדושה'. לא הפריע להם כלל שבני ישראל יעסקו בתורה, ורצונם לא היה שתחת לימודי הקודש ילמדו לימודי חול. אלא רצונם היה,

יציאת שמן בז' קני המנורה - תיקון ז' המידות ע"י החכמה

ענין זה מרומז גם במנורה וכמובא בספ"ה'ק' 'ליקוטי תורה', כי שבעת קני המנורה הרי מרמזים כידוע על ז' המידות, ואת ז' הקנים היה הכהן ממלא בבית המקדש בשמן טהור המרמז על חכמה דקדושה, להורות לנו, כי ע"י חכמה דקדושה ניתן לתקן את ז' המידות.

ענין זה היה בכל לילה, כאשר הכהן הדליק את נרות המנורה בבית המקדש, אך ביותר קשורים הדברים אל נרות המנורה של ימי החנוכה, בהם ניצחה חכמה דקדושה את החכמות החיצוניות.

התנאים ללימוד תורה - להיות כלי מוכן להמשכת החכמה

כיון שהתורה הקדושה הינה חכמה אלוקית המושפעת מן העליונים, לכן הציבו לנו חז"ל תנאים הקודמים ללימוד התורה, כגון יראת שמים, קדושה וטהרה ועוד, שבלעדיהם לא ניתן לגשת ללימוד התורה, וכמו שאמרו (אבות פ"ג מ"ז) 'אם אין חכמה אין יראה', ועוד מאמרי חז"ל רבים. כי התורה הקדושה אינה חלילה כסתם חכמה התלויה בטיב השכלתו של החכם, אלא חכמה קדושה היא, ולכן על

אומרת, כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל'.

תורה הנלמדת כשאר חכמות - אין בכוחה לשבר את המידות

כתוצאה מגזירה קשה זו הפסיקו להרגיש את התענוג והנועם בלימוד התורה וקיום המצות, וכך התגשמו בני ישראל וירדו מטה מטה, וכפי שפירשו בספה"ק 'וטמאו כל השמנים' מלשון 'וטמטמו', שהיוונים טמטמו את לבם של בני ישראל בגזירותיהם. כי למרות שהיוונים לא מנעו מבני ישראל לעסוק בתורה, אך כיון שמגמתם של קליפת יון היתה להתגבר על קדושת ישראל להשפיע עליהם ח"ו שלימוד התורה היא כלימוד שאר חכמות שכליות, הרי ניתקו את הקשר של הלומד תורה לקדושת התורה, ותורה ללא קדושתה העליונה אין בכוחה לשבר ולתקן את המידות הטבעיות, וצורת לימוד זו אינה מסוגלת לכל הסגולות האמורות על התורה הקדושה.

לימוד התורה כשאר חכמות - אינה מתקיימת

וזהו שאנו אומרים בנוסח 'על הניסים' בימי החנוכה, 'כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', כי זאת היתה מטרת היוונים להשכיחם תורתך, והם ידעו היטב,

שאף כאשר יעסקו בני ישראל בחכמת התורה, תהיה צורת לימודם כפי שלומדים חכמה חיצונית, דהיינו שכל אחד ירגיש כי את חכמת התורה הוא משיג בשכלו ובחכמתו הגדולה, וחידושי התורה שהתחדשו לו במהלך לימודו נובעים מבינתו הרחבה, ולא יתלו את חכמת התורה בה' נתן התורה.

וזהו הכוונה 'כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל', דהיינו, שבני ישראל לא יהגו בתורה הקדושה כחכמה קדושה שנתן אלהי ישראל, אלא כחכמה שכלית שהשיגו בכוחות גשמיים. והיינו 'אין לכם חלק באלהי ישראל'.

כאשר יודעים ומכירים שהתורה היא חלק מחכמת הבורא ב"ה, ניתן לזכות לאור התורה ולאור המצות, כי ה' יתברך שהוא האור אין סוף משפיע מאורו בתוך התורה ובתוך המצות. אך היוונים הרי רצו שבני ישראל ילמדו את התורה ללא הידיעה וההכרה שהתורה היא חכמה קדושה המושפעת מן ה', ובכך לא הניחו לישראל לקבל את המשכת אור התורה והמצות מהאור אין סוף ב"ה, ותחת האור ירד חושך גדול לעולם, ועל כן דרשו עליהם במדרש 'וחושך - זו מלכות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהם, שהיתה

להתגבר על קליפת יון אשר הכניסה חושך בחכמת התורה, ושוב החלו בני ישראל ללמוד תורה ולקיים את מצותיו יתברך בידיעה אמיתית ואיתנה, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, וה' בחר בנו לקבל את חכמתו העליונה, ולא הצליחו היוונים לבצע את זממם הרע להשכיח את התורה הק' מבני ישראל.

כי ע"י גזירה זו תשתכח התורה מישראל. כי כאשר לומדים תורה ללא האור שבה, וללא הידיעה כי חכמה זו מושפעת מן העליונים, אין התורה מתקיימת, וכמו שאמרו (כתובות קיא:): 'כל המשתמש באור תורה, אור תורה מחייהו. וכל שאין משתמש באור תורה, אין אור תורה מחייהו'.
אולם בחסדי ה' ניצחו החשמונאים את היוונים, וזכו

[ה]

ההוראה הנלמדת מחנוכה - לצאת מן החושך

בתוך החושך. הם אינם מרגישים טעם בלימודם, ואין להם דחף לעסוק בדברי התורה המתוקים מדבש ונופת צופים. לב יודע מרת נפשו עד כמה מתענג הוא על ה', ועד כמה מרגיש הוא את נועם התורה והמצות.

עלינו לדעת, כי הפתרון לכך הוא יציאה מוחלטת מהחושך. כל אלו שאינם מרגישים את אור התורה והמצות, עליהם להחליט בהחלטה איתנה כי ברצונם לשנות את אורחות חייהם ולצאת מאפילה לאורה.

אדם היושב בחושך רוחני, עליו לשנן שוב ושוב, כי הסיבה שהינו שרוי בתוך החושך והאפילה היא, כיון שלימודו בתורה הוא כעין לימוד חכמה בעלמא, ועיקר מטרתו הוא

החלטה לצאת מן החושך אל האור

לכל חג ויו"ט ישנו ענין מיוחד, שממנו ניקח לעבוד את ה' לכל ימי השנה. ענינו של ימי החנוכה הוא, לגרש את החושך ולאור באור החיים, כפי שהיה בימים ההם, כאשר החשמונאים גירשו את החשכות של מלכות יון, וזכו לאור המנורה שהוא אור דקדושה.

על נס חנוכה אפשר לומר 'לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא', והיינו, שמחנוכה עלינו ללמוד כי גם כאשר שקועים עמוק בתוך החושך, אפשר תמיד לצאת מכך, ולזכות לאור גדול.

ישנם בני תורה רבים היושבים באהלה של תורה, אך מצויים הם

דברי תורתך בפינו, שהוא מלשון תערובות, והיינו, שתפילתנו היא, שיערב ה' יתברך את תורתו הקדושה עם דברי התורה היוצאים מפינו לתערובת אחת.

כאשר ישים לנגד עיניו דברים הללו, ויכיר באופן ברור כי הוא רק מקבל מאת ה', ויתקשר בקשר אמיץ אל נותן התורה, אזי יזכה לראות את האור שבתורה ובעבודת ה', ויתחיל להתענג על ה' וליהנות מנועם התורה והמצות, וכנאמר (מיכה ז, ח) 'כי אשב בחושך, ה' אור לי', והיינו, שיציאתי מן החושך תהיה כאשר אדע שה' הוא המשפיע עלי אור מאורו האין סוף. וכן הוא אומר (תהילים יח, כט) 'כי אתה תאיר נרי, ה' אלהי יגיה חשכי', שכאשר אדע ש'ה' אלהי, היפך מגזירת היוונים שאמרו 'כתבו לכם... שאין לכם חלק באלהי ישראל', בכך - 'יגיה חשכי'. ואומר (שם כג, ד) 'גם כי אלך בגיא צלמות, לא אירא רע, כי אתה עמדי', והיינו, שאף כאשר אלך בגיא צלמות שהוא מקום חושך ואפילה, 'לא אירא רע' מהחשכות, והטעם, כי מכיר אני בכך 'כי אתה עמדי', וידיעה זו, שה' הוא המשפיע לנו מלמעלה, מביאה עמה אור גדול ומגרשת את החושך.

אך צריך להדגיש, כי אין הכוונה רק לידיעה והתבוננות במחשבה. אין

שיחכם ויחשב לאיש מכובד. מסיבה זו חושב הוא כי משיג את התורה בכח שכלו האנושי, ואינו מחשיב את עצמו כמקבל תורה מאת ה' המעניק לו חכמה עליונה וקדושה, ועל כן אינו זוכה לאור הנערב הגנוז בתוך התורה והטמון בקיום המצות. וממילא אינו מרגיש תענוג מתורתו, תפילתו, עבודת הבורא וקיום מצותיו, ואין לו הנאה כלל מעניני רוחניות, כי התענוג בענינים רוחניים הוא הרגשת אור ה' בנשמתו של אדם, ובלי הרגשת אור אין אדם מתענג תענוג אמיתי מענינים רוחניים, כפי שאי אפשר ליהנות מבית יפה המלא בכלים נאים כאשר אין הבית מואר כראוי.

היציאה מתוך החושך תהיה רק כאשר יחדיר בקרבו כי ה' הוא הנותן לו חיל לעסוק בחכמה עליונה, ובכל יום ויום נותן ה' יתברך מחדש את התורה הקדושה לעמו ישראל, וכפי שתיקנו לנו לומר בנוסח 'ברכת התורה' לשון הווה 'נותן התורה', 'המלמד תורה לעמו ישראל', וכן כותב השל"ה הק' זי"ע שזוהי הכוונה בפסוק (דברים ה, יט) 'קול גדול ולא יסף' הנאמר במתן תורה, כי מדי יום ויום נותן ה' יתברך את תורתו מחדש.

כמו כן פירשו בספה"ק את נוסח בקשתנו 'והערב נא ה' אלהינו את

יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר, כחשיכה כאורה, והיינו, כי בתוך החושך עצמו, בתוך הלילה, ובתוך ההסתרה הגדולה נמצא אור ה', ועצם ידיעה זו מאירה את החשכות ולילה כיום יאיר.

גילויי אהבה כפולים - דוקא

מחמת החושך וההסתרה

משל נורא מובא על כך בהקדמה לספ"ק 'נר מצוה ותורה אור' להרה"ק האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש זי"ע, עה"פ (ירמיה ב, ב) 'כה אמר ה', זכרתי לך חסד נעורייך, אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'.

וז"ל 'ויובן זה על דרך משל הידוע באב שיש לו בן קטן יקר וחביב לו ביותר, ורוצה לנסותו בב' דברים, בחכמתו ודעתו, ובטוב לבבו הנאמן, אם הוא מקושר באהבה אמיתית לאביו במס"נ ממש'.

'ובמה מנסהו, אם האב תמיד עמו בקירוב ובכל דברי חפץ נותן לו, אין זה חידוש בהמצא לב הבן נאמן בכל לאביו, אך הנה האב מסתתר ומתרחק מבנו במקום מוצנע ונעלם ביותר, כדי שיצר לבנו ויחפשנו היטב, ואז יראה האב תכלית נקודת לבבו אליו'.

'והנה מיד שנעלם האב מן הבן, יצר לבן זה מאוד, וירוץ בכל כוחו

לו לאדם לחשוב, כי עצם הידיעה שה' הוא המשפיע מלמעלה תחולל בו שינוי, כי אין זה ענין השייך רק אל המח. אלא ברור כי אחר ההכרה והידיעה בענין זה, על האדם להתחיל לעבוד על כך בכלי המעשה, בצורה מסודרת ובהדרגה, ואז יזכה לגרש את החושך ולמצוא את אור אין סוף ב"ה בתורה הקדושה ובמצותיה, ולהתדבק בו יתברך.

'לילה כיום יאיר' - אור בתוך

החושך

עד כה דברנו על היציאה מן החושך אל האור, אולם ישנה נקודה נוספת בענין זה, כי האדם היושב בתוך החושך, בנוסף לפעולותיו ומאמציו לצאת מן החושך אל האור, עליו לדעת כי גם בתוך החושך הגדול נמצא ה' יתברך, כי הרי 'לית אתר פנוי מיניה', ותפקידו למצוא את האלוקות שבתוך החושך, ולדעת מהי חובתו במצב בו הוא שרוי.

זאת ועוד, אם ברצונו לצאת מן החושך אל האור, עליו להקדים ולמצוא את הבורא ב"ה המסתתר בתוך החושך ומאיר לו את האפילה, ואחר שימצא את נקודת האור, וידע מה חובתו בשעה זו, יוכל בס"ד למצוא את הדרך לצאת אל האור.

ענין זה מזכיר דוד המלך ע"ה בתהילים (קלט, יב) 'גם חושך לא

ביאוש כלל, כי יודע בלבו היטב שאמונתו והתקשרותו חזק, וכך כמים פנים אל פנים כו' ודאי לב אביו אליו, ולא הסתיר את עצמו רק לנסותו'.

'זוהו בן חכם ונאמן בכל לבו - שמשכיל ע"ד ההסתר שאינו אמיתי, וגם יחפשנו תמיד בכל דרכי האב, וגם אם לא ימצאנו לא יבכה כלל לומר נואש בנפשו, אדרבה תמיד יבקשנו בכל לבו ויחפשנו בכל דרכי נתיבות האב... וגם אם אינו מוצא לאביו בדרכים שלו, ישמח בנפשו ומובטח שבדרכי האב הולך שם ודאי ימצאנו'...

'זוהנה כאשר האב רואה עוצם השתדלות הבן לחפש אותו בדרכיו... ואינו מתייאש כלל, הרי רואה גודל התקשרותו הנאמנה לרוץ אחריו גם בחושך ואפילה, וגם שאינו רואה לאביו בדרכים הללו... אזי מתעורר בלב האב אהבה רבה בכפלי כפליים מכמו שהיה לו בתחילה לבנו, כי לא יוכל האב להתאפק, ומתגלה אליו ממקום הלב ותוך תוכו באהבה רבה שלא יכילנו הכלי עד שישקנו מנשיקות פיהו לבנו בנשיקין כפולים... כי הרי הוכפלה אור האהבה לבנו בכפלי כפליים מכמו שהיה תחילה קודם שנתרחק מאתו'...

לחפש אותו, ובוזה נראה תוך לב הבן בחפשו היטב אחר האב. והנה אחר שיחפש הבן בכל יום דרכים ומסילות שיודע הבן שהן דרכים ומסילות שהולך בהן אביו בכל יום ולא ימצאנו ודאי יצר לו ויבכה תמיד על אשר ניטל ממנו אביו מאור עיניו וחיי ראשו, ותמיד במסתרים תבכה נפשו בלתי תתנחם, עד שאומר נואש בנפשו שלא יראה עוד פני אביו לעולם. ובהמשך הזמן שכבר נתייאש בדבר זה תתקורר המרירות מלבו וישכח מלבו מעט מעט, עד שיתרשל לחפש את אביו לגמרי, ופוסק מלבכות עוד'...

'וכל זה בא מב' דרכים, הא' - מיעוט דעת התינוק, שדעתו קצרה ולא יבין ויכיר איך שאביו מנסהו בזה, ואין ההסתר שהסתיר עצמו אמיתית מצד העצם, והרחקה זו שנתרחק אינה אמת, שעתידה לבוא בקירוב, כי לא נתרחק האב באמת מצד שנאה רק שחפץ לנסותו לדעת את אשר בלבבו וכו', והב' - שביאוש זה שהבן מתייאש בנפשו, הנה נראה בזה מיעוט אהבת והתקשרות הבן שאינה נאמנת כ"כ לאביו, שאם היתה התקשרותו חזקה לא היה נופל ביאוש כלל, כי לב הבן הנאמן יתחזק בכל כוחו לחפש אחר אביו, וגם בהיותו מוסתר ונעלם מעיניו לא יפול

תורה... אלו דבריו הקדושים והנפלאים.

אצל יהודים ישנו 'שולחן ערוך' לכל ענין ולכל תחום. גם לזמן חשכות, ישנן הלכות והנהגות איך עליו להתנהג. בזמן כזה כאשר האדם אינו מרגיש שום תענוג בתורה ובמצות, ומצבו ירוד וחשוך מאוד, אל לו להיבהל מכך, אלא עליו לזכור כי בתוך החושך מסתתר ה' יתברך 'אכן אתה אל מסתתר', האדם אינו נמצא לבד, ודוקא מתוך החושך יחפש את ה' יתברך 'ובקשתם משם' - דוקא 'את ה' אלהיך, ומצאת, כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך'...

זוהי הכוונה גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר, חשיכה כאורה', כי כאשר ידע נאמנה שדוקא בשעה שהחשכות מתגברת יוכל לזכות להשגות חדשות של דעת וגילויי אהבה עצומים, אזי יודע לו כי החושך אינו מחשיך כלל, אלא להיפך מביא עמו גילויי אהבה ונשיקין בכפליים, והיינו גם חושך לא יחשיך ממך'.

היוצא מהאמור, כי בעיצומו של החושך יכול האדם לזכות לאורות עצומים וגילויי אהבה שלא היו יכולים להתגלות אליו לולא החושך, ולכן 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול'.

'והנמשל... עד"ז ממש באהבת ה' לישראל שנקראו בנים... שאהבת כנסת ישראל שנקראו בנים בהיותם בקירוב כמו במתן תורה... וכהאי גוונא גם בזמן בית המקדש בימי שלמה כו' אין זה חידוש כ"כ, ואמנם כאשר חפץ ה' לנסותם מסתיר פניו מהם כמו בזמן הגלות... ובני ישראל בשעבוד קשה בטרדת פרנסה, בנפשם ממש יביאו לחמם, ובעוצם הלחץ והדחק עד מיצוי הנפש ממש, ועכ"ז גם בקוצר רוח ועבודה קשה שמררו חייהם לא נסוג אחור לבכם, ולא נתיאשו מלדרוש ולבקש את ה' בכל לבכם ונפשם בתורה ומצות ותפילה ותשובה מעומקא דלבא... כמשל בן הנאמן בהתקשרות עוז אהבתו, וחכם ומבין שהרחקה זו שנתרחק מאביו אינו רק לנסותו לדעת אשר בלבבו אם יתחזק כו' כנ"ל, ומתחזק בכל עוז לחפשו בכל דרכים ומסילות שהאב הולך תמיד כו', והיינו ענין ההילוך אחרי ה' בתורתו ועבודתו במצות שנקראו דרכי ה' ואורחות ה'... וע"י התאמצות יתירה לילך בדרכי התורה ומצות גם בהיותו בבחינת הריחוק וההסתר... ע"י זה יתוסף אור אהבת ה' לישראל בכפליים ונשיקין כפולים כנ"ל, כי ה' מחזיר פניו באור אהבה רבה בכפליים להאיר נפשנו מפנימיות אור פניו יותר מזמן מתן

ומבואר הענין בספה"ק, כי החשמונאים בשעה שיצאו למלחמה זכו להשיג שבתוך החשכות של מלכות יון מוסתר וחבוי ניצוץ של אור, בבחינת 'אכן אתה אל מסתתר', ולכן לא ראו הם לנגד עיניהם מלחמה של מועטים וחלשים נגד מרובים וגיבורים, אלא ראו לנגד עיניהם את שם ה' וכח עליון המצוי בתוך החושך, ועל כן יצאו למלחמה בביטחון ובאמונה איתנה כי בשם ה' יצליחו לגלות את האור הגנוז בתוך החושך.

מפרכתם של החשמונאים
במלחמתם לא היתה לגרש את החושך, אלא דרכם היתה לגלות את האור הטמון בתוך החושך, וכאשר זכו לגלות את האור, התגברו בכוחו על חשכות היוונים ונצחום.

וביון שקיימו אז 'העם ההולכים בחושך' - שהלכו בתוך החושך, על כן 'ראו אור גדול' - הוא אור התורה שבעל פה.

מלחמת החשמונאים - לגלות את האור שבתוך החושך

מלחמתם של החשמונאים נגד מלכות יון הלא היתה מלחמה של האור נגד החושך, וכאשר נצחום התגבר האור על החושך, ועל כך מרמז הנס של ריבוי השמן, שאור השמן התרבה יותר ויותר, ובזכות ריבוי השמן זכו בני ישראל לריבוי התורה וריבוי החכמה העליונה, וכמובא בספה"ק 'בני יששכר' כי נס חנוכה אירע ר"ז שנים לפני חורבן בית שני, ורמז לדבר כי 'אור' בגימטריא ר"ז, ואז זכינו לאור תורה שבעל פה.

והנה במלחמתם של החשמונאים נגד מלכות יון נצחו מועטים את המרובים וחלשים את הגיבורים, ובספרים רבים תמהו על החשמונאים, כי מי התיר להם לצאת למלחמה בהיותם מועטים וחלשים כאשר בדרך הטבע אין ביכולתם לנצח את אויביהם.

[1]

הארת מידת הוד בימי החנוכה

מובא בספה"ק שבחנוכה מאירה מידת הוד, כי מתתיהו כהן גדול תיקן בימיו את מידת הוד, ועל כן מתעוררת מידת הוד להאיר לנו בכל

הלל והודאה - ממידת הוד המאירה בחנוכה

במסילה נעלה וניכנס אל הפנימיות של ימי החנוכה, כי הנה

דבריו הוא נותן הסבר על הארת מידת הוד בימי החנוכה, עפ"י מה שכתבו הקדמונים, ששונה היתה מלחמת החשמונאים עם מלכות יון מכל שאר המלחמות, כי אחר שבני ישראל והיוונים החלו להילחם זה מול זה ביקשו לפתע היוונים להשכיך שלום ביניהם, ובעל כרחם הודו ורצו להיכנע אל בני ישראל, ודבר זה אינו מצוי כלל בכל המלחמות שבעולם.

מלחמה בסגנון זה שייך למידת 'הוד', כי מידת 'נצח' מורה על מלחמה שמבקשים לנצח את הצד השני, ומידת 'הוד' מרמזת כי הצד השני מודה לצד שכנגדו ואינו רוצה להילחם בו, ומדרגה זו ששורשה במידת הוד גבוהה יותר ממידת נצח, וזהו הענין שבימים אלו מאירה מידת הוד.

כלומר, שעיקרו של חנוכה הוא, שאף צד ההתנגדות הקדושה מודה לצד הקדושה, וכפי שהיה בימים ההם שהיוונים ביקשו להחשיך את עיני ישראל בגזרותיהם, ויצאו נגדם למלחמה, אולם בסופו של דבר נהפכו לבבותיהם לטובה, עד שבקשו לעשות שלום ולהיכנע בפני בני ישראל, והיינו בחינת 'הוד'.

ובימים ההם כן נעשה בזמן הזה, שהחושך שכל אחד שרוי בו בין מצד עצמו ובין מצד הכלל מתהפך לאור,

שנה ושנה בימי החנוכה, וזהו טעם הענין שתיקנו בחנוכה להודות ולהלל להשי"ת על הניסים שעשה לאבותינו, כי ענין ההודאה הוא ממידת הוד.

במשמעות הדבר מובא מהאר"י הק' ז"ע, כי בכל ימות השנה מקבלת מידת מלכות ממידת נצח, אולם בחנוכה יש לה עליה, ואז יכולה מידת מלכות לקבל ממידת הוד.

מידת הוד הינה כידוע מידתו של אהרן הכהן, אשר הדליק את נרות המנורה בבית המקדש, וכבר בימים ההם בהעלות אהרן את הנרות עשה הכנה להדלקת נרות חנוכה שלנו, וכפירושו של הרמב"ן על דברי הפיוס של הקב"ה לאהרן הכהן 'שלך גדולה משלהם'... שהדלקת הנרות עומדת לעד, כיון שאף בזמן החורבן ידליקו בני ישראל את נרות המנורה בימי החנוכה.

המבקש את ה' וחפץ לעבדו בלבב שלם, אינו מסתפק באמירת 'על הניסים', אלא ברצונו להבין ולהשכיל את משמעות הענין של הארת מידת הוד בחנוכה והמסתעף מכך, ועל כן עלינו להסביר את כוונת הדברים.

מידת הוד - צד הטומאה מודה לצד הקדושה

בספח"ק 'מאיר עיני חכמים' מבאר בעומק רב את עניני חנוכה, ובין

שבע"פ, וכן בכל שנה ושנה ניתן לזכות בימים נעלים אלו לריבוי של תורה ולריבוי של חכמה וכענין הנס של ריבוי השמן.

ורמו לדבר, כי חנוכה מלשון חינוך, כי חינוך מורה על דבר חדש שנחנך, וכאמור בימים הללו נברא אור חדש שלא היה מעולם להאיר לנו את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה מתוך אהבה בכפליים.

עקבתא דמשיחא - עבודה במקום החושך

ביום בזמננו כאשר עומדים אנו בעת 'עקבתא דמשיחא' בחינת עקביים, וידוע שבמקום העקביים אין האור מצוי, ונמצא א"כ שמקיימים אנו מדי יום ביומו את מאמר הפסוק (דברים ד, כט) 'ובקשתם משם את ה' אלהיך', כאשר אנו מנסים פעם אחר פעם להתקרב אל ה' ממקום החושך והאפילה, כי סמוכים ובטוחים אנו לזריחת האור מתוך החושך.

וכדברינו לעיל שמתוך החושך עצמו יזריח אור גדול, עד שכל אחד ואחד יבזו לחכמות הטומאה הסוברות כי מקור החכמה הוא האדם החכם ח"ו, אלא ידע בוודאות גמורה ויחדיר בלבבו באמת, כי ה' יתן חכמה, וכן יזכור תמיד את מאמר ה' 'אל יתהלל חכם בחכמתו... כי אם בזאת יתהלל המתהלל, השכל וידוע אותי'.

שם חנוכה - חינוך אורות חדשים
כבר הזכרנו לעיל במשל שהובא ש'ע"י התאמצות יתירה לילך בדרכי התורה ומצות גם בהיותו בבחינת הריחוק וההסתר... ע"י זה יתוסף אור אהבת ה' לישראל בכפליים ונשיקין כפולים כנ"ל, כי ה' מחזיר פניו באור אהבה רבה בכפליים להאיר נפשנו מפנימיות אור פניו... כן הוא הענין בימי החנוכה, שהשי"ת בראותו את עבודתנו ואהבתנו אליו מתוך החושך והאפילה, אזי כאשר מאיר לנו ומהפך את החושך לאור, זוכים אנו לאור חדש בכפליים, ומסיבה זו זכינו אחר חשכות יון לאור חדש של תורה

ויהי רצון שאור החנוכה יחדיר בכל אחד ואחד את אור התורה המצוי בתורה הק' ואת אור העבודה אשר ניתן למצוא בכל ספרי הקודש של תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, ובזכות אורות אלו נזכה להתכונן לאורו של מלך המשיח בבחינת 'ערכתי נר למשיחי' ולבנין בית מקדשנו ותפארתנו אורו של עולם במהרה בימינו. אמן.

**יסודות
בעבודת
השם**

חנכה ב'
לעולם אודך

קונטרס
"יסודות בעבודת ה'"
חנוכה ב'

משיעורי הרה"ג
ר' אהרן רובינפלד
שליט"א
בעהמ"ח ספרי
"תורת הקנינים"
"תורת המצוה"
חנוכה תשע"ה
יצא לאור:
חנוכה תשע"ו

לכל ענייני הקונטרס

להתקשר - באר"י:

053-3118701

ניו יארק:

845-239-7108

לאנדאן:

07930-196425

אנטווערפן:

0485-683303

או באימיל:

yesoidos@gmail.com

עימוד:

(+972-)054-8531131

ה' אלהי לעולם אודך

ה' ויגש תשע"ה

תוכן:

- א אורו המיוחד של חג החנוכה
- ד הלל והודאה
- ו זמני אור וחושך
- ט הודאה בזמני חושך וצער
- יא חסדים מגולים וחסדים מכוסים
- כג חנוכה - הוראה להודות גם על החושך

[א]

אורו המיוחד של חג החנוכה

חז"ל להודות ולהלל על הניסים והנפלאות.

בספרי רבותינו תלמידי בעש"ט הק' מתבאר כי כל האורות הרבים אשר משפיעים מלעילא בזמנים הנעלים כמו בשבתות ומועדי השנה, אינם אורות שמאירים רק לתועלת אותם ימים קדושים בלבד, אלא שבזמנים אלו מאירים האורות הללו באור עצום ותקיף, ואח"כ כעבור הימים הנעלים עדיין נשאר אצלנו 'רושם' דקדושה, וע"י רושם זה עלינו

ה' אלהי לעולם אודך - הלל והודאה בכל ימות השנה

'מזמור שיר חנוכת הבית לדוד. ארומך ה' כי דליתני, ולא שמחת אויבי לי' (תהילים ל, א-ב).

מזמור זה מכוון גם על ימי החנוכה, בהם היתה חנוכת המזבח בבית המקדש אחר שגברו החשמונאים על מלכות בית יון. כמו כן סיום המזמור 'למען יזמרך כבוד ולא ידום, ה' אלהי לעולם אודך' מורה על ימי החנוכה, בהם תיקנו לנו

לשמור בקרבנו את כל האורות וההשפעות, כדי שלא נאבדם חלילה.

הנה אחת מעבודות ימי החנוכה היא להודות ולהלל לפניו ית"ש, וכדברי הגמ' (שבת כ"א:): קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה, שלגבי הלל והודאה הרי זה כמו שאר יום טוב. [על פי פנימיות הוא מפני שבחנוכה מאיר תיקון ועלי' למדת הוד, שמשם נובע ענין ההודאה, בימים אלו מאיר בלבו של אדם אור של הודאה להשי"ת להודות לפניו על הנסים ועל הנפלאות, וגם בכלליות להודות ביתר שאת על כל הטוב אשר גמלנו ברחמיו וחסדיו, ומסוגל לקנות בנפשו ענין ההודאה להשי"ת.]

על פי האמור יש לדעת כי ההלל וההודאה של ימי החנוכה אין עליהם להיפסק בסיום ימי החנוכה, ועליו להשתוקק בכל מאורו ולהתאמץ בכל עוז להמשיך את עבודת ההלל והודאה אל כל ימות השנה, וכמרומז בסיום המזמור המכוון לימי החנוכה 'ה' אלהי לעולם אודך' - שלעולם יודה האדם את השי"ת מכח ההלל וההודאה של ימי החנוכה.

סגולת אור חנוכה - להאיר את חשכות הזמנים הנמוכים

דבר זה שהאור הנשפע בזמן הנעלה יש להמשיכו גם בעבור הזמן יש לו יתר דגוש באור חנוכה, כי ימי

החנוכה המאירים מתחילים בחודש כסלו, ובסיומם כבר נכנסים לחודש טבת בו מצויים הלילות הארוכים ביותר של כל השנה אשר מכונים בדברי חז"ל 'לילי טבת הארוכים'. להורות לנו, כי מהותו של חג החנוכה היא להמשיך את אור החנוכה אל הלילות הארוכים והחשוכים, ולהאיר את החושך באור ה', ולכן מצוותה של הדלקת הנרות היא משתשקע החמה בעת אשר אור השמש יפנה את מקומו לחשכת ליל.

ענינו של לילי טבת הארוכים הוא, כי חודש טבת וחצי שבט הם מהחדשים הנמוכים של השנה, וכדוגמת חודשי תמוז ואב בימות הקיץ כך חודש טבת שבט בימות החורף, ונמצאת למד כי אור החנוכה מסוגל להאיר גם את הזמנים הנמוכים.

ועוד, כי ימי החנוכה שונים משאר המועדים והחגים, כי שבתות ושאר מועדי השנה מובדלים במהותם מימות החול, ועל כן אסורים הם במלאכה, ובכניסתם מקדשים ישראל את החג בתפילה ובקידוש על הכוס, ובצאת החג מבדילים על הכוס, וכל פעולות אלו מלמדות על הבדלת היום מימי החולין שלפניו ושלאחוריו, וגם מחליפים מבגדי חול לבגדי שבת ויו"ט, וזהו מפני שקדושת שבת

בעונותינו הרבים זה כאלפיים שנה כאשר מיום ליום החושך מתגבר והולך, וכשם שאור המנורה מאיר את לילי טבת הארוכים, כן מאיר לנו אור החנוכה את אריכות הגלות החשוכה באור יקרות.

ובמו כן הלא עצם נס חנוכה אירע בסוף בית שני, לפני שגלו בני ישראל מארצם, וכדאי' בגמ' (יומא כט.) דנס חנוכה הוא סוף כל הניסים, והיינו שאור נס חנוכה היה להאיר להם בימים ההם טרם יציאתם לגלות, ומאחר שזה היה כמו הכנה וצידה לדרך לעת הגלות, לכן גם בזמן הזה בעת הגלות המר זוכים אנו להאיר את החשכות העצומה באורו של נס חנוכה.

יתר על כך, נרות החנוכה מעוררים את אורו של מלך המשיח, בבחינת 'ערכתי נר למשיחי', וכמרוז במדרש (בר"ר ב, ד) 'וחושך - זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן' וכו' 'ורוח אלוקים מרחפת - זה רוחו של מלך המשיח', ולמרות כי אור החנוכה מיועד להאיר את חושך ימי הגלות, מכל מקום הלא כפי השיעור שזוכים להאיר אור בזמן חשכות הגלות כך זוכים להאיר ולהמשיך את הגאולה העתידה, ועל כן מסוגל אור חנוכה גם להכנה לגילוי אורו של משיח.

ויו"ט הוא בדרך 'עליית העולמות למעלה'. אולם ימי החנוכה שונים בתכלית, ואין בהם לא קידוש ולא הבדלה, וכן מותרים בו במלאכה, ואין לובשים בו בגדי שבת ויו"ט. והרמז בכך, כי כל מטרת החג הקדוש היא להמשיך את קדושת החג על ימי החולין, ועל כן בדוקא אין מבדילין בצאתו, כדי שיהיו ימי החנוכה ולילי טבת הארוכים שלאחריו מקשה אחת של ימי אורה וקדושה.

בספח"ק אף ציינו על כך שלא מצינו מעולם שבימות החול מוציאים שני ס"ת לקריאה, ואילו בימי החנוכה אשר נחשבים לימי חול מוציאים בר"ח טבת שני ס"ת, ולא מילתא זוטרתי היא, וללמדנו כי בימים אלו מאיר אור התורה בכפליים בתוך ימות החול הפשוטים והנמוכים.

אור חנוכה - להאיר את הגלות הארוכה והחשוכה

ביתר ביאור, אור החנוכה אשר נמשך לילי טבת הארוכים מורה ומלמד, כי האור הקדוש של ימי החנוכה מאיר לנו את החשכות הנוראה של הגלות בה מצויים אנו. כי הלא לילי טבת הארוכים והחשוכים מרמזים על הגלות הארוכה אשר בה שרויים אנו

הכנת כלים ראויים לשמור את אורות החג

בעמדנו בימי החנוכה שסגולתם להאיר בחשיכה את חשכות הגלות ולהמשיך את האור על ימי החולין הנמוכים, יש לאדם להתעורר להתבונן ולהתאזר כיצד להמשיך אור ימי החנוכה ללילי טבת הארוכה, וכדברי הרה"ק הרבי ר' אלימלך ז"ע על דברי רש"י בפ' אמור להזהיר גדולים על הקטנים, שבימים של גדלות יש להתכונן להאיר גם הימים של קטנות, וכפי שנאמר על חסידים הראשונים אשר היו שוהין שעה אחת לפני התפילה ושעה אחת אחר התפילה, ומטרת שהייתם אחר התפילה היתה כדי להתבונן על התפילה שהתפללו, לדעת ולהשכיל כיצד הם לוקחים עמם את האור אשר האיר בהם בשעת התפילה כדי לשמרם אצלם.

כמו כן, בימים הנעלים והמרומים שזוכים לקבל אורות והשפעות משמי מרומים במצוות החג בין בהדלקת הנרות ובין בהלל

והודאה, על כל אחד להתבונן על עבודת הימים ויזהר שלא יהיה ח"ו בבחינת שוטה 'המאבד מה שנותנין לו'. וראוי להכין כלים ראויים לקבל ולשמר את אורות הימים למען יעמדו ימים רבים למשמרת עולם, וכענין שנאמר (מלכים ב' ד, ב-ד) 'ויאמר אליה אלישע וגו' לכי שאלי לך כלים מן החוץ מאת כל שכניך, כלים ריקים אל תמעיטי וגו' ויצקת על כל הכלים האלה' אף אנו נאמר כעת, כי עלינו להכין כלים רבים, וליצוק עליהם שמן הרומז על נס חנוכה, ועם הכלים המלאים הללו נמשיך את הקדושה לימים הבאים. וכדי שיוכל האדם להכין כליו כראוי, עליו להבין ולדעת בראש ובראשונה מה שמשיג ומקבל בימים הללו.

ועל כן ראוי להרחיב את הדיבור אודות ענין ההודאה השייך לעבודת ימי החנוכה, וכאמור שייך אף לכל ימות השנה בבחינת 'לעולם אודך', כדי שנוכל לקחת עבודה זו עמנו כצידה לדרך על כל ימות השנה.

[ב]

הלל והודאה

מטרת הניסים והנפלאות - חיזוק אור האמונה

אלוקינו. ענין הניסים והנפלאות שעשה השי"ת הוא להגדיל את אור האמונה בליבות בני ישראל, כאשר עין בעין יראו שהשי"ת משדד את

הנה ידוע כי המועדים נקבעו על שם ניסים ונפלאות שעשה עמנו ה'

גדול תיקן בימיו את מידת הוד, ולכן מתעוררת מידת הוד להאיר לנו בכל שנה ושנה בימי החנוכה, וזהו טעם הענין שתיקנו בחנוכה להודות ולהלל להשי"ת על הניסים שעשה לאבותינו, כי ענין ההודאה הוא ממידת הוד. [במשמעות הדבר מובא מהאר"י הק' ז"ע, כי בכל ימות השנה מקבלת מידת מלכות ממידת נצח, אולם בחנוכה יש לה עליה ואז יכולה מידת מלכות לקבל ממידת הוד].

מידת הוד יש לה שייכות להדלקת המנורה, כי מידת הוד היא מידתו של אהרן הכהן, אשר הדליק את נרות המנורה בבית המקדש, וכבר בימים ההם בהעלות אהרן את הנרות עשה בכך הכנה להדלקת נרות חנוכה שאנו מדליקין היום, וכפירושו של הרמב"ן על דברי הפיוס של הקב"ה שאמר לאהרן הכהן 'שלך גדולה משלהם', שהדלקת הנרות עומדת לעד, כיון שאף בזמן החורבן ידליקו בני ישראל את נרות המנורה בימי החנוכה.

ענין זה מוטל עלינו להבינו כראוי, כי באמת ניתן להבין את משמעותם של דברים אלו אע"ג שנראים כדברים נשגבים וטמירים, ולאור הבנת הדברים בבהירות אם 'דעה קניית מה חסרת'.

המערכות ומחולל אותות ומופתים, וה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, והוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וכדוגמת נס יציאת מצרים ושאר הניסים והנפלאות עד אין מספר, וכדוגמת נס המלחמה שנפלו גבורים ביד חלשים וכדוגמת נס פך השמן שהיה דולק שמונה ימים.

לאמיתו של דבר, אין האמונה זקוקה להוכחות וראיות, ואין רבוי הנסים לתוספת הוכחות ח"ו, אולם כדי להגדיל את אור האמונה ולהשרישה בנו היטב, מחולל השי"ת מפעם לפעם אותות ומופתים, ואור הנס מאיר בכל שנה ושנה ביום זה, ועל זה אנו מברכים שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, שגם בזמן הזה מאיר ומתעורר בקרבנו אור הנס ואור האמונה האיתנה והתמימה בה' אלהי עולם. ועל זה נקבעו מועדי השנה, וכדי להודות ולהלל למי שעשה את הניסים האלו.

ענין האמונה יש בו פרטים רבים, ובכל נס שעשה עמנו השי"ת מאיר פרט מסוים השייך לאותו נס ומופת, ונבאר בזאת את ההארה המיוחדת לה זוכים בחג החנוכה.

הארת מידת הוד בימי החנוכה
הנה מובא בספה"ק שבחנוכה מאירה מידת הוד, כי מתתיהו כהן

אולם החלק של 'הודאה' שייך אף בשאר ימות השנה, כי הלא את נוסח 'על הניסים' תיקנו לנו לומר בתוך ברכת ההודאה, והוא כהוספה על מה שאומרים בכל ימות השנה 'לדור ודור נודה לך ונספר תהלתיך על חיינו המסורים בידיך ועל נשמותינו הפקודות לך וכו' ובימי החנוכה מוסיפים הודאה יתירה על הנסים ועל הנפלאות וכו', אכן ברכה זו קבועה וקיימת תמיד, ואף אחר ימי החנוכה אומרים אנו מדי יום ויום בתפילת שמו"ע 'מודים אנחנו לך וכו' וכל החיים יודוך סלה', ואכן אין אנו מזכירים את ההזכרה של ימי החנוכה בכל ימות השנה, אולם עצם הברכה אומרים מדי יום ביומו, ואם כן שייכת עבודה זו של 'הודאה' לכל ימות השנה, ועל כך בא הרמז 'לעולם אודך' - שחלק ההודאה של ימי החנוכה נמשך לכל ימי השנה.

ענין ההודאה שייך לכל ימות השנה במידת הוד המאירה בימי החנוכה יש בה ב' חלקים, וכדברי הגמ' שתקנו חכמים ועשאוים ימים טובים 'בהלל ובהודאה'. פשטות הענין הוא, כי 'הלל' הכוונה לאמירת הלל השלם שתיקנו חז"ל לומר בכל ימי חנוכה, ו'הודאה' הכוונה על אמירת 'ועל הניסים' בברכת ההודאה שבתפילת שמו"ע וכן בברכת המזון.

כאשר נתבונן נראה, כי שונים הם שני החלקים הללו, כי ענינו של 'הלל' שייך רק לימי החנוכה, כי הלא רק בימי החנוכה תיקנו לנו חז"ל לומר את ההלל, ולא עוד אלא שאמרו (שבת קיח:) 'הקורא הלל בכל יום, הרי זה מחרף ומגדף'. וכדאי"ק בספה"ק שענין הלל הוא ע"ש 'בהלו נרו עלי ראשי' שזהו מורה על בהירות עצומה שמאיר על ראש ישראל בימים מיוחדים בשנה, ואין לו ענין לקרותו בכל יום.

[ג]

זמני אור וחושך

אלהים מרחפת על פני המים'. ובמדרש (בראשית רבה ב, ד) 'חושך - זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת כתבו על קרן השור, שאין לכם חלק באלהי ישראל'.

ויהי אור - בחנוכה מתנוצץ אור הגנוז כדי להבין את הענין נקדים את דברי המדרש הידועים על הפסוק (בראשית א, ב) 'והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום, ורוח

יסוד איתן זה, שקודם שורה החושך ואח"כ מגיע האור, סובב ומקיף את כל חיי האדם בכל תחום וענין, והוא שייך בין אצל ענינים הנוגעים לכלל ישראל בכלליות, ובין בענינים הנוגעים אצל כל יחיד ויחיד, וכלל זה הוא לימוד עצום והדרכה עמוקה, שכל חושך הנמצא בעולם הינו סיבה לאור הבא אחריו, וממילא גם משמש כסימן לאור גדול העתיד לבא.

הנה אצל כל אחד ואחד ישנם מצבי אור ומצבי חושך בין ברוחניות ובין בגשמיות. בחינת האור הכוונה לזמנים טובים שהם כעין זמני גאולה, ובחינת החושך הכוונה על זמנים לא טובים שבהם שרוי האדם ככעין גלות פרטי. זמן של אור ברוחניות הוא בשעה שכל מעשי האדם בעבודת ה' מתנהלים כשאיפותיו. שכלו מאיר באור בהיר, והוא שוקד על דלתי התורה מתוך חשקות התורה והבנה טובה וזוכה לראות ברכה בלימודו. כמו כן עבודת התפילה נערכת מתוך התמשכות והתקשרות לעבודה זו שבלב, וכאשר מגיעים זמנים נעלים כשבתות ומועדי השנה אזי נפשו מתרוממת ומרגיש את הנשמה היתירה ואת קדושת הזמן, ושמחה רבה מנת חלקו. כמו כן מאירים לו ימיו בחיי הגשמיות, פרנסתו מצויה

עפ"י דברי המדרש הללו ש'חושך' מרמז על מלכות יון, מתבאר שהכתוב הנאמר לאחריו (פס' ג) 'ויאמר אלהים יהי אור, ויהי אור', היינו שאחר התגברות חשכות יון האיר אור ימי החנוכה, כאשר החשמונאים נצחו את היוונים. ואע"ג כי האור המובא בפסוק אי' בגמ' (חגיגה יב.) שהכוונה הוא לאור שבעת ימי בראשית, שבו ראה אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו, ואחר כך גנוז הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא. אכן, מקובל מפי ספרים וסופרים כי שני האורות הללו תלויים זה בזה, כי באור ימי החנוכה מתנוצץ אור הגנוז אשר גנוז הקב"ה לצדיקים לעתיד לבוא. (והדבר מבואר בטוב טעם כמה פעמים בספה"ק בני יששכר ועוד ספרים).

אור מן החושך

עוד ידוע, כי מפסוק זה דרשו את הכלל המובא בזהר הק' (פר' תצוה קפד.) כי 'לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא', ומכאן נובע היסוד, שאין אור ללא חושך שלפניו. יסוד זה נראה בעליל בכל סדר הבריאה, שבכל יום ויום נאמר 'ויהי ערב ויהי בוקר', שקודם היה הערב אשר בו שורה בעולם חשיכה ואחר כך האיר היום, ואמרו בגמרא (ברכות ב.) על סדר זה, כי כך הוא ברייתו של עולם.

קשות, ואינו רואה שום תענוג בעבודת הבורא. לפעמים גם חייו בגשמיות אינם מתקנים ומצלחים, ונדרש הוא לשינוי למעליותא בבני חי ומזוני.

זמנים אלו משולים לחושך ואפילה, כאשר האדם אינו רואה אלומת אור לנגד עיניו בשום תחום וענין, ולא רק שאינו מרגיש אז את תחושת 'משכני אחרין נרוצה, הביאני המלך חדריו', אלא אף מרגיש כי מן השמים אין חפצים בעבודתו, ועל כן אין מספקים לו הרחבת הדעת וחיים מאושרים ומאירים, וכעין מה שאמרו (סוכה כח:): על העבד שבא למזוג כוס לרבו, ורבו שפך לו קיתון על פניו, כמו כן מרגיש האדם שכאלו אומרים לו מלעילא, אין לנו חפץ לא בתורתך ולא בעבודתך.

התבוננות נכונה בזמני חושך

טבעם של בני אדם, ובפרט באנשים שטחיים אשר אינם מתבוננים בכל דבר לעומק, וכאשר רואים הם שאין נותנים להם מן השמים זמני אורה, אזי מרפים הם את ידיהם מעבודת ה' ולימוד התורה, וכאותו עבד אשר רבו שופך לו קיתון על פניו, שתיכף חוזר לאחוריו, כך גם הם חוזרים אחור, ומעשיהם הטובים נחלשים והולכים. כי מחוסר התבוננות ראויה חושבים הם מחשבות כלפי שמיא כמחשבות בני

לו בכבוד ובהרחבה, בניו הם זרע ברך ה' ההולכים בדרך הטובה והישרה, מצב בריאותו טוב מאוד, וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו, והברכה המשולשת בני חי ומזוני שורה בביתו.

כאשר כך מתנהלים חייו של האדם, אזי שרוי הוא בזמן של אור, ואז מרגיש ממש כי השי"ת אוהבו ומאיר לו פנים כיון שממלא את כל משאלותיו ברוחניות ובגשמיות לטובה ולברכה, ותחושתו היא, כי זכה לטעום את הטעם של 'קרבת אלהים לי טוב', וכמים פנים אל פנים מחזיר אהבה עצומה אל הבורא ית"ש ומוסיף והולך בתורה ועבודת ה' מחיל אל חיל.

אולם, כאשר חלילה אין האדם זוכה לכל האמור, וחייו אינם מתנהלים כדבעי, אזי שרוי הוא בזמן של חושך. שכלו אינו מאיר כראוי, את התורה הוא לומד בבחינת 'וינהגהו בכבודות', הוא אינו מוצא את הטעם הערב של דברי תורתנו, הבנתו חלושה ותורתו שכבר למד אינה מונחת בידו כמונחת בקופסה ואינה שמורה בזיכרונו, ועל כן אינו זוכה לאהבת תורה. כמו כן תפילתו איננה כראוי וכיאות, ובשעה שעומד לפני מלך מלכי המלכים והוגה את תיבות התפילה הוא מרגיש כי לועס אבנים

נעשים עמו, אזי בהגיע עת חושך, כאשר לבבו סתום וסגור, תיכף יתחיל להתבונן על הנהגתו של הבורא כלפיו, ורק אחר התבוננות נכונה יוכל לראות ולהחליט האם אכן שרוי הוא בזמן של חושך כפי שחשב, או שמא מצוי הוא בכלל בזמן של אור.

אדם אשר אומרים איש לרעהו 'אם תתן לי כך וכך, אחזיר לך כגמולך שגמלת עמי, ואם לאו, לאו'... וגם הם תולים את התמדתם בתורה והתעלותם בעבודת ה' בערך ההשפעות אשר מעניקים להם מן השמים.

אולם האדם אשר משקיע עבודה והתבוננות בכל המאורעות אשר

[ד]

הודאה בזמני חושך וצער

'ואמונתך בלילות', בין כך ובין כך עליו להודות לה' ולזמר לשמו.

וביתר ביאור, כי הלא מצינו הרבה לשונות של שירה להשי"ת, כגון שיר, ושבחה, הלל, וזמרה וכו', אך משמעותה המיוחדת של מדרגת הודאה היא, שהאדם מודה להשי"ת על הנהגתו עמו גם בזמני חשכות. והסבר הענין הוא, כי לתיבת 'הודאה' ישנם שני פירושים. א - מלשון הלל והודאה שמודה ומשבח ומפאר על כל הטוב, ב - מלשון הודאה על דבר מסוים שניתן להכחישו, כדוגמת שני בעלי דין שבאים לבי"ד להתדיין ביניהם, והנתבע מודה לתובע.

והביאור בכך הוא, כי שני הפירושים עולים בקנה אחד, כי ההודאה להשי"ת צריכה להיאמר לא רק בשעה שהחסדים נראים לעין,

'הודאה' - שתי לשונות במשמע

אחר הדברים הללו, נבוא לבאר את חובת ההודאה אשר כאמור תיקנו לנו חז"ל במיוחד בימי החנוכה, אולם מצויה היא בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

דוד המלך נעים זמירות ישראל אמר (צב, ב-ג) 'טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון. להגיד בבוקר חסדך, ואמונתך בלילות'. בפסוק זה הורה לנו כי משמעותה של הודאה היא, נתינת שבח והודאה לה' בין בזמנים הטובים אשר בהם מאיר ה' את פניו ומרעיף על האדם חסדים נגלים והיינו 'בבוקר חסדך', ובין כאשר הנהגת ה' אל האדם היא בבחינת 'לילה' כאשר החושך יכסה את פניו, ונדרשת מן האדם אמונה שלימה ותמימה בה' בבחינת

ועל שתי ההנהגות אומרים 'מודים אנחנו לך'.

'מאוד עמקו מחשבותיך' - הסבר לענין ההודאה בזמנים הקשים

אכן ענין זה ראוי לבארו ביתר ביאור והבנה, כי דבר זה צריך שיהא נרגש אצל האדם בפועל ממש.

בלל גדול אמרו, כי בכל ענין שבעולם יש בחי' גליא וסתים', דהיינו שישנן דברים נגלים, שהם מתגלים אצל הנבראים, וישנן דברים פנימיים וסתים שאין להנבא תפיסא בדבר ההוא. וכן גם בהנהגת הבורא ית' האיך שמנהיג את העולם כולו, ישנה הנהגה נגלית שהוא הנהגה הנראית לעיניים, וישנה הנהגה פנימית ונעלמת מעין כל.

והנה בהנהגה החיצונית נראה לנו פעמים רבות שההנהגה הינה מצד מידת הדין והגבורה, אולם בפנימיות כל מעשי ה' טובים הם, וכולו אך טוב וחסד. לפעמים זוכים להביט פנימה ולראות בעינינו ולהווכח כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, והיינו שגם דבר שמתחילה הוא סתום לבסוף יבא לידי גילוי לראות הטוב הגנוז בגווה. אכן גם כשאין זוכים לראותו עין בעין, עכ"פ בדרך אמונה יכול תמיד האדם לימשך אחרי הפנימיות ולהאמין באמת ולהתקשר בזה בידעו שכולו הטוב והמטיב.

אלא אף בזמן שהנהגתו של השי"ת הוא בבחינת לילה, כאשר האדם אינו רואה לנגד עיניו את אור ה', וניתן להכחיש ח"ו ולומר שהנהגה זו אין בה כלל אור ואין מקום לזמר ולהלל על זמנים אלו, אך מכל מקום על האדם להיות בבחינת 'מודה בכולו', ולא יכחיש ח"ו את הנהגתו של הבורא ב"ה בזמנים אלו, אלא יתן שבח והודאה להשי"ת. ונמצא ששני הפירושים של תיבת 'הודאה' שלובים זה בזה, כי ההודאה במעשי ה' תביא עמה הודאה והלל.

ענין זה מתבאר מתוך דבריו של בעל התניא ז"ע בספרו ליקוטי תורה שמבאר נוסח התפילה שאומרים 'מודים אנחנו לך', וכתב כי אם כתוב 'ומודים' מכלל דאית מאן דפליג, וכפי שמובא בגמרא פעמים רבות, ע"כ. וא"כ כך הוא פירושו של 'מודים אנחנו לך', שאנו מודים ומהללים להשי"ת גם על דברים שניתן לחלוק עליהם.

ועל כך ממשיכים ואומרים 'שאתה הוא ה' אלוקינו', דהיינו שבין בזמן שהנהגת הבורא הוא בבחינת 'שאתה' לשון נוכח, כאשר מאיר לנו באורו ית', ובין בזמן שהנהגה היא בבחינת 'הוא' לשון נסתר, על האדם לדעת ששתי ההנהגות שוין לטובה,

ואמונתך בלילות' – שנדרשת מאתנו הודאה גם על זמני אור וחסדים וגם על זמני חושך בהם נדרשת אמונה שלימה במעשי הבורא, וממשיך הכתוב ואומר (תהילים צב ו-ז) 'מה גדלו מעשיך ה', מאוד עמקן מחשבותיך. איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת', והיינו, שעלינו לדעת ולהכיר כי מאוד מאוד עמקן מחשבות הבורא ב"ה ומעשיו, ואין לנו השגה קלה בדרכי הנהגתו, אולם ברור כשמש כי מאתו לא תצא הרעות ח"ו, וכאשר נשריש בקרבנו ידיעה זו, נוכל להתחזק בענין 'ואמונתך בלילות', ומתוך כך נבוא להודות לפניו ית"ש בכל הזמנים ובכל המצבים.

אם האדם נמשך אחרי הנהגת השי"ת בפנימיות, אז ביכולתו להודות להשי"ת גם על זמני החושך וההסתרה, כיון שיודע נאמנה כי גם בתוך החושך טמון פנימה אור גדול. ועל כן, כאשר יתקל האדם בזמנים קשים לא ינסה לברוח מהם, אלא יקבל את הכל באהבה, מתוך ידיעה ברורה ואמונה איתנה שאין לנו הבנה בדרכי הבורא ב"ה, וכמו שנאמר (ישעיה נה, ח) 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי', ויתחזק בידיעה כי בוודאי טמונים חסדי ה' גם בדברים שבנגלה נראים לא טובים.

זוהי הביאור בפסוקים 'טוב להודות לה' וגו' להגיד בבוקר חסדך

[ה]

חסדים מגולים וחסדים מכוסים

בשר. אלו ואלו חסדים ורחמים הם, אולם על האדם להתפלל שיזכה לחסדים מגולים, כי לכתחילה וודאי עדיף לראות ולהרגיש את החסדים, כי כאשר האדם מסובב בכל מיני חסדים מגולים נקל לו יותר לעבוד את הבורא בלבב שלם, ללא שום טרדות ועניני צער.

ועל כך מבקשים 'הראנו ה' חסדך, וישעך תתן לנו', שלמרות שמאמינים אנו בלב שלם, כי גם כשאין רואים

הראני ה' חסדך - שנזכה

לחסדים מגולים

בספ"ה"ק 'קדושת לוי' ובעוד ספרי קודש מבואר כי יש והקב"ה משפיע לו לאדם חסדים מגולים הנראים לעין כל, ויש אשר השי"ת נותן דברים אשר בחיצוניותם אינם נראים כחסדים, אולם בפנימיותם ובתוך תוכם מוסתרים חסדי הבורא, והם מכונים בשם 'חסדים מכוסים', כיון שהחסד הפנימי מכוסה ומוסתר מעיני

האבדון העצום טמון ומוסתר חסד ה' אשר כעת אינו מבחין בכך, וידע בצורה ברורה כי תכלית העגמת נפש שחוה הינו בוודאי לטובתו, כי מאתו ית' לא תצא הרעות, ויתכן מאוד כי כעבור תקופה יזכה כמו עיניו לראות את חסד הבורא אשר נעשה עמו.

ובדא"ו בגמ' (ברכות ס:) 'לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד, כי הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא, מטא לההיא מתא, בעא אושפיזא, לא יהבי ליה, אמר כל דעביד רחמנא לטב, אזל ובת בדברא (ולן בשדה. רש"י), והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא. אתא זיקא, כבייה לשרגא. אתא שונרא, אכליה לתרנגולא. אתא אריה, אכליה לחמרא. אמר כל דעביד רחמנא לטב ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא אמר להו לאו אמרי לכו, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הכל לטובה'. ומפרש"י 'הכל לטובה. אילו היה נר דלוק היה הגייס רואה אותי, ואילו היה החמור נוער או התרנגול קורא היה הגייס בא ושובה אותי'.

ובן מסופר בגמרא (סנהדרין קח:) 'נחום איש גס זו הוה רגיל דכל דהוה סלקא ליה, אמר גס זו לטובה. יומא חד בעו [ישראל] לשדורי דורון

את החסדים מכל מקום מוסתרים הם בפנימיותם, אולם עכ"ז מעתירים אנו בתפילה 'הראנו ה' חסדך', כי רצוננו לראות כמו העיניים את החסדים.

ובן פירשו את נוסח הברכה 'ותגמלנו חסדים טובים, ברוך אתה ה', הגומל חסדים טובים לעמו ישראל', כי לכאורה צריך ביאור בלשון 'חסדים טובים', כי הלא אם חסדים הם בוודאי טובים הם, אלא ביארו צדיקים ואמרו, כי ישנם חסדים מכוסים אשר לעין האדם אינם נראים כדברים טובים, ועל כך מבקשים 'ותגמלנו חסדים טובים' שנוזכה לראות כמו העיניים את טובתם של החסדים, והיינו חסדים גלויים.

כל מה דעביד רחמנא - לטב

עביד

כאמור לכתחילה יתפלל אל ה' שיזכה לראות את חסדי ה' ורוב רחמיו כמו עיניו, אך כאשר מגיע זמן של חסדים מכוסים, כאשר אינו זוכה לראות בעיניו את השפעת החסדים, עליו לזכור ולשנן כי בתוך ההשפעות הלא טובות אשר משפיעים לו מן השמים בוודאי טמונים חסדים ורחמים, ועל כן לא יצטער בלבבו, אלא יתחזק ויאמר 'גם זו לטובה', ויכל מה דעביד רחמנא לטב עביד'.

ואף בשעה שירגיש הפסד גדול, יאמין באמונה שלימה כי בתוך

ויקיים בעצמו 'השלך על ה' יהבך',
כאשר לבו יהיה סמוך ובטוח בה', כי
טוביה גנוז בגוויה.

ופרעה הקריב - הקשיים והרדיפות מקרבם את האדם אל ה'

זאת ועוד, לפעמים נותן השי"ת
לאדם צער בענין גשמי, אך החסד
הטמון בו הינו כולו רוחני, כגון
שהאדם עובר תקופה קשה בחייו,
ובגין כך מתקרב הוא אל ה' בתשובה
ותיקון המעשים, וכן תפילתו נאמרת
באופן געלה יותר, מתוך קירות לבו
ובהשתפכות הנפש.

ענין זה מצינו בפסוק (שמות יד)
'ופרעה הקריב' שדרשוהו חז"ל
שהקריב את ליבותיהם של ישראל
לתשובה, וכלשון המדרש (שמו"ר כא)
'אמר רבי ברכיה, יפה היתה הקרבת
פרעה לישראל ממאה צומות
ותפילות. למה, שכיון שרדפו
אחריהם וראו אותן, נתיראו מאוד
ותלו עיניהם למרום, ועשו תשובה
והתפללו'.

ובהמשך מביא המדרש 'אמר רבי
יהושע בן לוי, למה הדבר דומה
למלך שהיה בא בדרך, והיתה בת
מלכים צועקת לו בבקשה ממך
הצילני מיד הליסטים. שמע המלך
והצילה. לאחר ימים ביקש לישא
אותה לאשה, היה מתאוה שתדבר

לקיסר, אמרי בהדי מאן נשדר, נשדר
בהדי נחום איש גם זו דמלומד בנסים
הוא. כי מטא לההוא דירוא (כשהגיע
לאותו מלון. רש"י) בעא למיבת (ללון.
רש"י), אמרי ליה מאי איכא בהדך,
אמר להו קא מובילנא כרגא לקיסר.
קמו בביליא, שרינהו לסיפטיה (התירו
הארגזים והמרצופין ופתחום ונטלו כל מה
שבתוכו. רש"י), ושקלו כל דהוה גביה,
ומלנהו עפרא. כי מטא להתם
אישתכח עפרא, אמר [הקיסר] אחוכי
קא מחייכי בי יהודאי, אפקוהו
למקטליה. אמר, גם זו לטובה. אתא
אליהו ואידמי להו כחד מינייהו, אמר
להו דילמא האי עפרא מעפרא
דאברהם אבינו הוא, דהוה שדי עפרא
הוּו חרבי, גילי הוּו גירי, בדוק
ואשכחו הכי. הוה מחוזא דלא הוּו
קא יכלי ליה למיכבשיה, שדו מההוא
עפרא עליה וכבשוהו'.

הגם שדברים אלו פשוטים
וידועים לכל, אך מחמת פשטותם
ראוי לחזור עליהם בכל עת, כי הלא
האדם יראה רק לעיניו, ולכן אין
הוא רואה אלא את האבידה
החיצונית ואינו מעלה על הדעת כמה
חסדים טמונים בכך, ועל כן יש
לאדם להשריש בעצמו כי 'כל מה
דעביד רחמנא לטב עביד', ואז כאשר
יחוש עגמת נפש וענין של צער,
יזכור תיכף את מאמרי חז"ל אלו,

מקבלת תפילתו צורה אחרת לגמרי, ואם לא היה רגיל להתפלל כדבעי, עכשיו משתנית תפילתו באופן אשר לא יתואר ולא ישוער, ואפילו אם הוא מעובדי ה' ותמיד משקיע בעבודת התפילה, מכל מקום בשעתו הקשה מתפלל הוא ביתר שלימות, ביתר כוונה, וביתר התקשרות והתחברות אל ה', כיון שנוכח לדעת שאין לו על מי להישען אלא אבינו שבשמים.

עוד אמרו חז"ל (פסחים פז:): 'לא גלו ישראל, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים', ומקובל מרבינו האריז"ל כי כוונת הענין היא, כי בימי הגלות מוטלת החובה על בני ישראל לקבץ בארבע קצוות הארץ ניצוצות הקדושה שנפלו והתפזרו בין אומות העולם, כדי לתקנם ולהעלותם אל הקדושה, ורק אחר שתושלם כל המלאכה יבוא משיח צדקנו לגאלנו.

הנע בעצמך בדברי חז"ל אלו, הלא רעות שבעה כנסת ישראל בכל שנות הגלות המר בכל מיני גזירות קשות ואכזריות, ועד עצם היום הזה ממררים שונאי ישראל את חיי היהודים, וכל זה למה, כי עלינו ללקט עלים ולקבץ נפזרים למען הבאתם אל צד הקדושה ולתקן עולם במלכות שמים. הרי שלך לפניך, כי לפעמים דרכו של הבורא היא, להביא

עמו ולא היתה רוצה. מה עשה המלך, גרה בה את הליסטים כדי שתצעק וישמע המלך, כיון שבאו עליה הליסטים התחילה צועקת למלך, אמר לה המלך לכך הייתי מתאוה לשמוע קולך. כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם התחילו צועקים, ותלו עיניהם להקב"ה וכו' התחיל הקב"ה מוציאן משם ביד חזקה ובזרוע נטיה, והיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצין, מה עשה, גרה לפרעה לרדוף אחריהם, שנאמר ופרעה הקריב, מיד ויצעקו בני ישראל אל ה'. באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם', ע"כ. הנה רדיפת פרעה אחר בני ישראל היתה בוודאי נראית בנגלה כגזירה קשה, אולם לאמיתו של דבר בפנימיות כל עיקרה היתה טובה רוחנית גדולה, כי בגינה התקרבו בני ישראל אל אביהם שבשמים, והתפללו מעומק לבם אל ה', וכלשון המדרש 'תלו עיניהם למרום, ועשו תשובה והתפללו'.

מבך נלמד לקח, כי כאשר האדם שרוי בזמן לא טוב, וקשה לו בענינים רבים, עליו להתבונן ולהבחין כי באמת נעשה עמו בפנימיות חסד גדול, כי הקב"ה מתאוה לשמוע קול תפילתו, וכאשר נפשו מעונה אזי

עניי ועמלי, ובכך ירומם את לבבו למעלה למעלה.

מסופר כי הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע ראה פעם יהודי עני אשר הולך עם מנעלים קרועים לרגליו, ונפשו מרה עליו. הגיב על כך הרה"ק מרימנוב ואמר, כי נכמרו רחמיו על עני זה, כי אילו היתה לו היכולת להתבונן ולדעת שע"י הצער שמצטער זוכה הוא לכפרת עוונות, אזי לא היה כל כך מתמרמר על צערו, אך הלא עני זה אין לו שכל ודעת להביין ולהשכיל את הדברים הללו, ונמצא שגם ברוחניות וגם בגשמיות חיי קשים ומרים, ויצא קרח מכאן ומכאן.

הרה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנו זי"ע סיפר על צדיק אחד שהיה מפרנס ומכלכל עשרה בטלנים שישבו בבית מדרשו על התורה ועל העבודה, ומנהגו היה לחלק להם את הכסף בכל ער"ש סמוך לכניסת השבת. סדר זה היה קשה להם, כי מדי שבוע היו צריכים ללוות כספים עבור צרכי שבת, כי הלא רק סמוך לכניסת השבת היו מקבלים את כספם, ודבר זה הפריע את חוק לימודם ביום חמישי וגם לא היו יכולים להתפלל ביום חמישי וביום שישי בכוונה הראוי' ובהתלהבות כאשר נדרשו לצאת מבית המדרש

יסורים וקשיים גשמיים למען טובה רוחנית שתבוא בעקבות הקשיים.

אודך כי עניתני - כי העינוי והצער מרוממים את הנשמה

ענין זה כבר מצינו בדברי דוד המלך ע"ה שאמר (תהילים קיט, עא) 'טוב לי כי עניתני' - שהעינויים והרדיפות שהיו מנת חלקו טובים עבורו, והטעם - 'למען אלמד חוקיך', כי כך מתקרב הוא יותר ויותר אל ה', ותורתו נלמדת באופן אחר, וכל מעשיו מתעלים ומתרוממים. וכן אמר (שם קיח, כא) 'אודך כי עניתני, ותהי לי לישועה', ופרשו בספה"ק כי דוד המלך נתן שבח והודאה על עצם העינויים הקשים והמרים, כי העינויים הגשמיים הם ישועה רוחנית לנפש האדם, כי בכך מתקרבת ומתקשרת נפשו רוחו ונשמתו אל הבורא ב"ה.

הרה"ק מדינוב זי"ע מביא בספה"ק 'אגרא דפרקא', כי מקובל אצלו, שכאשר יש לו לאדם עגמת נפש, יאמר את לשון הפסוק (תהילים כה, יח) 'ראה עניי ועמלי, ושאל לכל חטאותי'. והיינו, שכאשר עובר מאורע לא טוב, יחשוב מיד כי מאת ה' היתה זאת, וכמאמר חז"ל (שבת נה). 'אין יסורים בלא עוון', ולכן ישוח תיכף עם בוראו ויאמר 'ראה

מאתו לא תצא הרעות, ולפעמים החסד המוסתר הוא חסד גשמי שניתן לראותו רק לאחר זמן, ולפעמים עצם הצער הינו חסד רוחני גדול ונשגב, כי באותו זמן קשה מתעלה האדם וקונה שלימות לנפשו.

טוב מאוד - זה יצר הרע

עד כה ביארנו את הטוב הטמון בקשיים גשמיים, והנה כן הוא גם בעניני רוחניות, כי כל יהודי ויהודי חפץ מאוד להצליח בעניני רוחניות, בתורתו שלומד, בתפילתו, בעניני קדושה וטהרה ושמירת המחשבה, ואחת היא שאלתו לחזות בנועם עבודת ה', ונכספה וגם כלתה נפשו שיבואו לו כל עניני עבודת ה' בקלות ללא ניסיונות. ולכן כאשר נפגש האדם עם יצרו הרע, קשה לו מאוד, כי הלא רצונו הוא לעשות רצון קונו ללא ניסיונות וללא מלחמות קשות עם יצרו הרע, ועל אחת כמה וכמה שאם היצה"ר הצליח להפילו ולהביאו לירידה כל שהיא, אזי לבו נשבר בקרבו.

הנה במושכל ראשון נראה היצר הרע כענין שכל כולו רע, כולו חושך, ואין בו שום ענין של אור וטוב, אולם לאמיתו של דבר, גם אצל היצה"ר המפתה את האדם לדבר עבירה טמון בתוכו חסד גדול ורב, כי רק

להשיג כסף, ועל כן נמנו וגמרנו, כי מוכנים הם למעט שש פרוטות מהסכום הקצוב להם, ובלבד שיקבלו את הכסף ביום חמישי לשבת, וכך יוכלו לשבת בבית ה' ולעבוד את בוראם במנוחה ושלוה. ושלחו שני אנשים לבקש מרבם שיקבלו את כספם ביום החמישי, וכתמורה לבקשה זו אף מוותרים הם על שש פרוטות.

נענה אותו צדיק ואמר, אשאל על זה מן השמים, ואם יסכימו אתן לכם ביום חמישי. אכן כשבאו אליו לשמוע תשובתו, ענה אותו צדיק ואמר, אתם רוצים להניח שש פרוטות כדי שלא יהא לכם עגמת נפש, גילו לו מן השמים שעגמת נפש של יהודי שווה הרבה יותר משש פרוטות, ועל כן אין הדבר שווה, עכ"ד. והיינו, כי לפעמים ישנה חשיבות מיוחדת בשמים לצערן שמצטער, כי כך מתקרב הוא אל ה' ומתקן את דרכיו, ודבר כה חשוב אי אפשר למכור בסכום כה פעוט של שש פרוטות.

המורם מכל האמור, כי לכתחילה על האדם להתפלל ולהתחנן אל ה' שיזכה לראות חסדים גלויים וטובים, אולם בדיעבד כאשר אינו רואה את החסדים הגלויים, ידע בידיעה ברורה כי כל דבר וענין שנראה רע לעיני בשר, טמון בו אך טוב וחסד, כי הלא

חשובה עבודתו למעלה, כי עבודה אשר באה בקלות ללא שום ניסיונות מה טעם יש בה, אך כאשר יש לו לנגדו מלאך המנסה לפתותו ולהפילו בכל כוחותיו, וכנאמר (משלי כד, טז) 'שבע יפול צדיק וקם' שהוא מפיל את האדם בז' כוחותיו המרומזים בז' השמות שיש לו, ועכ"ז מתגבר האדם עליו, וקם מחדש בגבורת ארי לעשות רצון אביו שבשמים, אזי דווקא אז תגדל מעלתו האדם וחשיבות עבודתו לאין ערוך ולאין שיעור.

וכמו כן, הרי אי' בגמ' (שבת פט.) שכל קבלת התורה הק' היתה אך ורק בזכותו של היצה"ר, כי הלא המלאכים ביקשו 'תנה הודך על השמים', ותשובת משה רבינו היתה 'כלום יצה"ר יש ביניכם', וכך זכינו למתן תורתנו באהבה, הרי שגם זה מעלה יתירה אצל האדם יותר מעל המלאך במה שיש לו יצר הרע המפתהו לדבר עבירה, ומעלה זו הכשרתו לקבלת התורה.

אחר התבוננות זו ניתן להבין כי למרות שבחיצוניותו נראה היצה"ר ככולו רע, מכל מקום בפנימיות הענין יש בו חסד עצום וטובה גדולה, כי רק כך חשובה עבודתנו למעלה, ואין לך טוב גדול מזה, ועל כך דרשו 'טוב מאוד - זה יצר הרע'.

בחיצוניותו הוא רע, ואילו פנימיותו הוא כולו טוב.

להבין הענין נקדים ונאמר, כי הנה מצינו סתירה בדברי חז"ל על מהותו של היצה"ר, כי הגמרא בסוכה (נב.) אומרת שז' שמות יש לו ליצה"ר, ואלו הם, רע, ערל, טמא, שונא, מכשול, אבן, וצפוני, ואילו ידועים דברי המדרש עה"פ במעשי בראשית 'והנה טוב מאוד' ודרשו (בראשית רבה ט, ז) 'טוב מאוד - זה יצר הרע', ולכאורה צריך להבין, האם היצה"ר הינו רע או טוב מאוד.

והתירוץ המובא בספה"ק הוא, כי ענין זה תלוי בחיצוניותו ופנימיותו של היצה"ר. כי מצד החיצוניות הינו רע מאוד, אולם בפנימיות יש בו טוב, ולא טוב לבד, אלא 'טוב מאוד' וכדברי המדרש. והיינו, כי כאשר האדם מסתכל על היצה"ר מבחוץ רואה הוא לנגד עיניו מסית ומדיח אשר מנסה להפילו ברשתו בכל רגע ורגע, ואין הוא נח ושקט עד אשר יצליח לפתות את האדם לדבר עבירה ח"ו או למניעה לקיים את רצון ה', והלא אין לך רע גדול מזה.

אולם כאשר מתבוננים פנימה, ומתחילים לחשוב מדוע ברא הקב"ה את היצה"ר ומה תפקידו בעולם, אזי מבין האדם כי רק בזכות היצה"ר

והמעם לכך הוא, כי ידוע שנפש הבהמית שורשה ממקום גבוה ונעלה עוד יותר מהנפש האלוקית, אלא שנפש זו נפלה לעולם השבירה, ומחמת השבירה נמשך האדם לתאוות חומריות ונלוזות, ולא עוד אלא שהיות ששורש נפש הבהמית הוא ממקום גבוה מאוד, כשנפלה לשבירה בוערות התאוות החומריות בתוקף גדול ועצום מחמת שבשרשה היא נעלה מאוד, וכיון שבתוך פנימיותה של הנפש הבהמית ישנו ניצוץ קדוש שממקום קדוש יהלך, שהוא הנותן חיות לנפש הבהמית, לכן נדרשת מהאדם עבודת עבודה למצוא גם בעולם השבירה את הניצוץ הקדוש שבו ולתקנו ולהעלותו, ואחר שיעלה את חלקי הקדושה שבנפש הבהמית, יזכה להגיע על ידם למדרגות נשגבות במשיכה לאהבת ה' ותאוות דקדושה.

וכמו כן, ידוע דחדוותא דשמעתתא אי אפשר לזכות לולא היצה"ר המעמיד נסיונות לפתחנו, וכל ענין ההתלהבות באש קודש לדברים שבקדושה נובע דווקא מכך שיש לנו מלחמת היצר, הרי לנו כי בכל דבר שבעולם, ואפילו ביצה"ר שמכונה רע, טמא, ערל, שונא וכו', נמצאות מעלות טובות לעבודת ה', וכן אמרו (סנהדרין סז): 'אין עוד

נפש הבהמית מסייעת לעבודת ה' וניתן להוסיף ביתר עמקות, כי הנה טבע גוף האדם הוא שהינו מושך לחומריות ולתאוות, בין תאוות אסורות ח"ו ובין תאוות הרשות, וכבר נאמר (משלי יח, א) 'לתאוה יבקש נפרד'.

במושכל ראשון נראה ענין זה כענין רע שאין בו שייכות לטוב, אולם גם כאן ניתן למצוא את הטוב המוסתר בתוכו. כי אכן נפש הבהמית של האדם מושכת אותו לתאוות וחומריות, אך אחר שהאדם מזכך את עצמו כראוי, זוכה הוא שנפש הבהמית תסייע לו לעבודת הבורא, ואת התאוות החומריות הוא מהפך לתאוה דקדושה ולאהבת הבורא.

ומקרא מלא דיבר כתוב (דברים ו, ה) 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך' ודרשו חז"ל (ברכות נד.) 'בשני יצריך', ולכאורה היא פליאה עצומה, איך יתכן לאהבה את ה' עם היצה"ר אשר תמיד מחפש לקרר את האדם מאהבת הבורא, אלא דהכוונה היא, שע"י התאוות הבאות מצד היצה"ר יעורר את התאוה לדברים שבקדושה ולאהבת ה', והיינו 'בשני יצריך', ועל כך נאמר (משלי טז, ז) 'ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלים אתו', והיצר הרע כולו נהפך למסייע לעבודת ה'.

חידוש נפלא בביאור נוסח הפיוט של ר"ה 'הסובל ומעלים עין מסוררים', כי הנה כל דבר שבעולם יש בו ניצוץ קדוש, כי לולא הניצוץ אין לו קיום, והנה הניצוץ של העבירה הוא כח התשובה, כי בכל עבירה שעובר האדם נברא בשעת העבירה כח של תשובה המסייע לו לשוב בתשובה על אותה עבירה ולתקנה, וזהו הניצוץ המחיה את העבירה. וזהו הכוונה במה שאמרו 'רשעים מלאי חרטה', כי הרשעים שעברו עבירות רבות, הרי גרמו לריבוי גדול של כוחות התשובה, וכוחות אלו דוחפים אותם להתחרט על עוונותיהם ולתקנם.

ומוסיף הרה"ק מראפשיץ זי"ע כי המקטרגים ברצותם לקטרג על בעל עבירה אין ביכולתם לומר פלוני עבר עבירה, כי הלא בעולם העליון מחמת גדול הבהירות והטהרה לא שייך להזכיר שום עניני חטא, ואין שם שום מזכרת עוון, ולכן גם כשבא המקטרג לדבר סרה על האדם שעבר עבירה אין ביכולתו רק לומר כי פלוני ברא כח התשובה, ובכך מרמז הוא על חטאו של אותו איש. והנה השי"ת בגודל רחמיו וחסדיו מתעלם מרמזיו הברורים של המקטרג, ומתייחס רק אל דברי המקטרג אודות כח התשובה שברא אותו יהודי, ודברים אלו בפני עצמם הם דברי שבח ותהילה, וזהו

מלבדו, אמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים'.

רמז לדבר ניתן לראות בנוסח ברכת 'אהבה רבה' בתפילת שחרית, בו אומרים 'ותן בליבנו בינה להבין ולהשכיל וכו' והאר עיננו בתורתך, ודבק לבנו במצוותיך, ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך'. הנה בלימוד התורה וקיום המצוות כתוב 'לבנו', ואילו באהבת הבורא כתוב 'ויחד לבבנו לאהבה' - שתי לבבות במשמע, כי אכן עצם לימוד התורה וקיום המצוות ניתן לזכות לכך גם עם יצה"ט לבדו, אולם לאהבת הבורא וכדו' צריכים גם ליצה"ר, וכמה"כ ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, דהיינו בשני יצריך, ולכך מתפללים ואומרים 'ויחד לבבנו' בשני יצריך.

אתה הראית לדעת, כי גם היצה"ר ונפש הבהמית וכדו' הנראים לעין כדברים רעים וחשוכים, פנימיותם טוב ומאיר, ותכליתם מביא לדברים מועילים, ועל האדם ללמוד להביט ולהתבונן בתוך הפנימיות הטובה היא אם רעה, ואז גם אם יראה לעיניו דברים חשוכים יוכל למצוא את האורות, והחושך יתהפך לאור גדול.

בריאת כח התשובה בשעת העבירה
יתר על כך כתוב בספה"ק זרע קודש' להרה"ק מראפשיץ זי"ע

וכך פירש הרה"ק מסטרעליסק זי"ע את הפסוק (תהילים קלט, ח) 'אם אסק שמים שם אתה, ואציעה שאול הנך', כי גם כאשר האדם שרוי בתוך עומק השאול, ביכולתו לראות את אור ה' ולדבר עם הקב"ה בלשון נוכח ולומר לו 'הנך' - אבי שבשמים, והיינו שבתוך ההסתרה הגדולה אין הוא מדבר אל ה' בלשון נסתר, אלא בלשון נוכח וקרוב, ללא שום הסתרה.

העדר קודם להויה

ולא זו בלבד אמרו, אלא כאשר נתבונן נראה כי כל הדברים הגבוהים והנשגבים של עם ישראל מכוסים בכיסוי עב של חושך ואפילה.

כי הלא דוד המלך ע"ה רגל רביעי במרכבה, אשר זכה לבחינת 'מלכות', נאמר עליו (תהילים פט, כא) 'מצאתי דוד עבדי', ודרשו חז"ל (בראשית רבה מא, ד) 'היכן מצאתיו, בסדום'. והיינו, כי נשמתו של דוד נשתלשלה ובאת לעולם ע"י המעשה של בנות לוט עם אביהן שמזה נולד דוד המלך. עוד אי' בגמ' (יבמות ע"ו:) 'אל דואג האדומי עד שאתה משאיל עליו אם הגון הוא למלכות אם לאו שאל עליו אם ראוי לבא בקהל אם לאו, מאי טעמא דקאתי מרות המואביה וכו', והיינו שרצו לפסלו לבוא בקהל, עד

הכוונה 'הסובל ומעלים עין מסוררים', שהקב"ה מעלים עיניו מחלק הרע שבו ומסתכל רק על חלק הטוב במה שברא כח התשובה.

ביסוד זה מבאר הרה"ק מראפשיץ זצ"ל את אמרם ז"ל (ברכות לד:): 'מקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין', כי בעלי התשובה עוד בהיותם בעלי עבירה הביאו לעולם כוחות של תשובה, ובכך מעולים הם מצדיקים גמורים אשר אין להם חלק בבריאת כוחות התשובה. הרי לנו מדברי קדשו כי בשעת העבירה שנראה לכאורה כשיא הרע שבעולם, טמון חסד גדול ועצום, כי באותה שעה ממש בורא האדם כח של תשובה, ואף בשעת הקטרוג מזכירים בשמים רק את החלק הטוב שבתוך העבירה, ומכאן ראייה, כי אף בדברים הנראים כטמאים וחסוכים ביותר, שם מצוי אור טהור וקדוש.

הוי אומר, כי כל ההבדלות שבין אור לחושך, בין טמא לטהור ובין גלות לגאולה הן רק בחיצוניות, כי כאשר מתבוננים בפנימיות הדברים מוצאים בתוך אותם המקומות החשוכים ביותר אבוקות של אור, ואף בתוך הגלות זוכים לראות את הגאולה בבחינת 'קרבה אל נפשי גאלה'.

ששהו במצרים, אין הדבר מובן כלל, כי כיום רגיל כל בר לבב להכין את עצמו לקראת כל מצוה בהכנה דרבה, ואעכו"כ לקראת מצות עשה שהזמן גרמא ולקראת חגים וזמנים לששון שההכנה לקראתם נערכת בעבודה רבה ובמוחין דגדלות, ואילו בני ישראל בארץ מצרים כאשר נדרשו להכין את עצמם לקראת קבלת התורה היו שקועים בגילוליהם עמוק עמוק במ"ט שערי טומאה, עד שכמעט וכבר נכנסו לשער הנו"ן, אשר אז לא היו ח"ו זוכים להיגאל, והדבר קשה להולמו.

אולם הגה"ק בעל 'חתם סופר' זי"ע מסביר ואומר, כי ענין זה הינו בחינת ההעדר אשר קודם להויה, ולכן ככל שההויה גדולה יותר, כך גדול ורב ההעדר שקודם לו, ועל כן טרם שזכו בני ישראל אל האור הגדול של קבלת התורה וליום אשר עליונים ותחתונים ששו בו, הוצרך ההעדר להיות כה גדול ועצום.

ובימי צאתנו מארץ מצרים כן הוא מצבנו בגלות החל הזה, אשר אין לך יום שהניסיונות וההסתרות לא מתגברים בו, וסיבת הדבר היא כאמור לעיל, כי היות שבגאולה העתידה נזכה לגילויים נשגבים ונעלים אשר עין לא ראתה, ואורות בהירים ועצומים יאירו בעולם,

שדרשו 'עמוני ולא עמונית', ואז הותר לבוא בקהל.

והדברים מפליאים ביותר, שדוד המלך אשר נאמר עליו 'דוד מלך ישראל חי וקיים' היה מקום שיהא פסול לבוא בקהל ה', וכל לידתו בעולם היתה כתוצאה מבנות לוט אשר לא כדת עשו, והרי לכאורה לפי ראות עינינו היה נאה ויאה ומתאים יותר שנשמה כה קדושה תיוולד אצל יעקב אבינו בחיר האבות, אשר מיטתו היתה שלימה ללא שום רושם של זוהמא, ואצלו היתה בוודאי הורתו ולידתו בקדושה. אלא ללמדנו, כי דווקא משום שגב קדושת נשמת דוד מלכא משיחא, הוצרכו להסתירה וללכשה בכיסויים עבים וגסים, ולכן הגיעה נשמתו הקדושה לעולם בדרך לא דרך.

אותו ענין מצינו שלידת נשמתו של מלך המשיח היא ביום תשעה באב, כי דווקא ביום המר והנמהר, ביום אשר החושך גובר בעולם, זורח אור שמשו של משיח צדקנו.

כמו כן הוא ענין גלות מצרים אשר היתה ככור הברזל וכהכנה לקראת קבלת התורה וירושת הארץ הקדושה, כי הלא כאשר רק חושבים קימעא על אופן הכנתם של בני ישראל למתן תורתנו ברד"ו שנה

תוך כדי קושיותיו ותמיהותיו מאיר לפתע מתוך החושך אורה של תורה, וכל הקושיות והשאלות מיושבות ומתורצות.

בללו של דבר, ההעדר קודם תמיד להויה, וככל שיגדל אורו של ההויה כך מרובה חשכותו של ההעדר, ועל האדם לדעת ולשנן שוב ושוב, כי בעולם הקטן של כל אחד ואחד מאתנו ישנם עניני הויה ועניני העדר הקודמים להם, וזכור נזכור תמיד, כי אם ההעדר עצום ונורא, סימן מובהק הוא, כי בוא יבוא ברינה אור גדול ורם.

'הפעם אודה את ה' – הודאה על החושך שהביא לה את האור

ואם כך הם פני הדברים, מובן ביתר שאת וביתר עוז ענין ההודאה בזמנים של חושך והסתרה, כי הלא התבאר כעת, כי החושך וההעדר מכינים את האור וההויה שלאחריהם, ופשוט וברור כי רובצת עלינו חובת הודאה על אותם זמנים אשר מכינים לנו את האורות הגדולים ואת החסדים המגולים אשר יבואו אח"כ כאשר החושך יפנה את מקומו לאור הגדול.

בכך יובנו דברי הגמרא (ברכות ז:):
 'אמר ר"י משום ר' שמעון בן יוחי, מיום שברא הקב"ה את עולמו לא

ומלאה אז הארץ דעה את ה', ולכן כה מרובים הניסיונות בדורנו דור עקבתא דמשיחא.

וענין זה אף מתבאר יפה במאמר חז"ל (סנהדרין כד.) 'במחשכים הושיבני כמתי עולם (איכה ג, ו), אמר ר' ירמיה, זה תלמודה של בבל', ולכאורה איך ניתן לדרוש את הלשון 'חושך' על התורה הקדושה אשר היא מאירת עיניים, ונאמר עליה 'כי נר מצוה ואור תורה'. וכמו כן שומה עלינו להבין, מדוע דרשו את הפסוק 'במחשכים הושיבני' דווקא על תלמוד בבל ולא על שאר התלמודים והמדרשים.

אולם ידוע כי תלמוד בבלי מיוחד בכך, שסוגיות שלמות נראות כקשות ומסובכות מאוד מאוד, אשר אי אפשר לסדרם דבר דבור על אופניו, ולא אחת לומד אדם דף גמרא ואינו מבין כלל את הנאמר בו, ואין באפשרותו לסכם את היוצא מכל השקלא וטריא וכדו', אולם בסופו של דבר מבזיק לפתע אור בהיר ומאיר את כל הגמרא באור יקרות. ולכן דרשו על תלמוד בבלי את הפסוק 'במחשכים הושיבני', ללמדנו כי כך היא דרכה של תורה זו, בתחילה נראה כי החושך מכסה את עין הסוגיא כאשר קושיות רבות מפריעות לו את מהלך לימודו, אך

ויפתח את רחמה ורחל עקרה. ותהר לאה ותלד בן, ותקרא שמו ראובן, כי אמרה כי ראה ה' בעניי, כי עתה יאהבני אישי. ותהר עוד ותלד בן, ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה, ותקרא שמו שמעון. ותהר עוד ותלד בן, ותאמר עתה הפעם ילוה אישי אלי, כי ילדתי לו שלשה בנים'.

אולם כעבור זמן החלה לאה לראות ולהבין, כי הנה היא אשר חייה היו תמיד חשוכים לה, כבר זכתה להוליד בנים, ואף כבר נטלה יותר מחלקה בלידת בנה הרביעי, וחייה החלו להאיר לה באור גדול ויקר, ואילו רחל אחותה עדיין לא זכתה להיפקד בזרע של קיימא, ואז הבינה למפרע, כי החושך שהיתה שרויה בו תמיד היה רק כהכנה לקראת הזמנים המאירים הללו, ועל כך עלז לבה ואמרה בשמחה רבה 'הפעם אודה את ה'' על אותן שנות החושך והאפילה, ובכך קבעה את יסוד ההודאה בקרב עם ישראל.

היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר (בראשית כט, לה) הפעם אודה את ה'. הנה לאה קבעה את יסוד ההודאה לה', וכפי שהתורה"ק מספרת בלידת בנה הרביעי 'ותהר עוד ותלד בן, ותאמר הפעם אודה את ה', על כן קראה שמו יהודה'. ובפשטות הענין הוא כמו שמפרש רש"י, כי כיון שראתה שנטלה יותר מהחלק השווה, על כן הביעה את הודאתה לה' אשר היטיב עמה.

אולם ביתר עמקות ניתן להסביר ולומר, כי הלא לאה היתה שרויה בימי נעורתה בזמני חושך ועיניה היו תמיד אדומות מבכי, כי הכל אמרו שתיפול בחלקן של עשיו הרשע, ואף אחר שכבר זכתה להינשא עם יעקב אבינו לא הגיעה אל המנוחה ואל הנחלה, כיון שלא זכתה להיות עיקרו של בית כרחל אחותה, וכפי שנאמר שם בפסוקים (שם ל- לד) 'ויאהב גם את רחל מלאה, ויעבד עמו עוד שבע שנים אחרות. וירא ה' כי שנואה לאה,

[1]

חנוכה - הוראה להודות גם על החושך

הדברים 'ועל המלחמות', ולכאורה צ"ב לשון זה, כי מה שבח יש בהזכרת המלחמות טרם שהגיעו לנס הניצחון.

'על המלחמות' - הודאה על
ההכנה לנס הניצחון
בנוסף 'על הניסים' אומרים בין

החסדים והאורות היו עדיין מכוסים וטמונים, וגם על אותו זמן מודים לפניו על ההכנה אשר נעשה אז לימי האור שבאו אחריו.

עבודת אהרן הכהן ומידת הוד - הבטה אל הטוב שבפנימיות

גם מידת הוד המאירה בימי החנוכה מורה על ענין זה, כי הלא מידת הוד היא מידתו של אהרן הכהן, אשר עליו נאמר שהיה 'אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה', ותמיד הרבה שלום בעולם בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, וכן מצינו שנקרא 'שושבינא דמטרוניתא', כיון שכל ימיו פעל להשכין שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

כאשר ראה אהרן הכהן צורך להשכין שלום בין איש לאשתו, היה הולך ומסביר לאיש, כי אכן האשה הקדיחה את התבשיל אך עדיין אין זו סיבה מספקת להחריב את ביתם, והיה מושכו בדרכי נועם ומורה לו להסתכל אל המשמעות הפנימית של בית יהודי אשר השכינה שורה בו, וכך זכה להשכין שלום ביניהם. וכן כאשר פרצה מחלוקת בין שני בני אדם היה אהרן משפיל את עצמו והולך אליהם ומסביר, כי כל המחלוקת נובעת מהבטה אל דברים

הנה"ק בעל 'חתם סופר' זי"ע מבאר את הענין בטוב טעם בהקדם מה שהובא לעיל בשמו, ותורף דברי קדשו הוא, כי על עצם הניסים והנפלאות, אין צריך כל כך להודות לפניו ית"ש, כי הלא זהו רצונו להיטיב לבניו אהוביו, אולם עיקר הודאתנו עלינו להביע לפניו על זמן המלחמה שקדמה לישועה, בבחינת 'אודך כי עניתני', כי הלא בצרתם לו צר, והקב"ה מצטער צער רב בצרתם של ישראל, ועכ"ז כבש הקב"ה את רחמיו והביא עליהם את המלחמה, כדי שיזכו אח"כ להגיע אל אור הניסים והנפלאות, כי הלא כדי להגיע אל האור מוכרח להיות קודם זמן של חושך ואפילה, וכדמיון ההעדר שקודם ההויה, והן הן גבורותיו של הקב"ה אשר למרות הצער שיש לו לקוב"ה בצרתם של בני ישראל, הביא עליהם את המלחמה להיטיב להם באחריתם בעת הישועה והאור הגדול, ועל כך מודים ומשבחים לפניו 'על המלחמות'.

ובעין זה איתא בספה"ק 'שפת אמת' בכיזור הענין של הלל והודאה, כי 'הלל' אומרים לפני הבורא ב"ה על זמן הנס כאשר כבר זרח אורם של הניסים והנפלאות, וכלשון 'בהלו נרו עלי ראשי', ואילו 'הודאה' הכוונה על זמן החשכות וההסתרה, כאשר

אהרן הכהן לא פסק מעבודתו בעת חלישות דעתו

ברש"י בפר' בהעלותך (במדבר ח, ב) כתוב, 'למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות'. הנה כוונת חלישות דעתו של אהרן היתה על כך שלא זכה להשיג את מה שהשיגו הנשיאים בעבודתם הקדושה, והקב"ה פייסו בנרות המנורה, וידועים דברי הרמב"ן שהכוונה היתה גם על נרות חנוכה.

מדברים אלו נראה בעליל, כי למרות חלישות דעתו לא הפסיק אהרן את עבודתו כלל, ולא כאותם האומרים שכאשר השי"ת נותן להם את צרכיהם כרצונם, מחזירים הם עבודה תמה, ואם לאו, לאו, אך לא כן היתה עבודת אהרן הכהן, ולהגיד שבחו שלא שינה, ועם חלישות דעתו המשיך בעבודתו כדרכו מימים ימימה, בידעו כי גם כאשר ישנו מצב של חלישות דעת שהוא כעין זמן של הסתרה, נמצא פנימה אור גדול.

ועל כן פייסו הקב"ה עם נרות המנורה ונרות חנוכה, כי נס חנוכה מורה על האור אשר נמצא בתוך

חיצוניים, וכאשר יתבוננו בפנימיות הענין של אהבת ישראל ישכילו לדעת, כי האהבה הפנימית שבין נשמות ישראל צריכה לגבור על כל המחלוקות החיצוניות, ובדרכיו אלו זכה להרבות שלום בעולם.

בדרך זו היה אהרן הכהן הגדול משכין שלום בין כנסת ישראל וקוב"ה, והיינו שבזמנים אשר עפ"י ההנהגה החיצונית של הבורא ב"ה רצו בני ישראל לברוח מאת ה', כיון שלא ראו את החסדים הגלויים, ועל כן לימדם אהרן הכהן להביט פנימה אל תוך ההנהגה הפנימית, שם יוכלו למצוא את הטוב והחסד אשר טמון בכל דרכי הבורא, ובכך קירבם לאבינו שבשמים.

כלל של דבר, עבודת אהרן הכהן היתה להביט פנימה אל תוך הפנימיות הטובה, להתודע ולהיגלות כי לא החיצוניות הנראה לעיניים קובעת אלא הפנימיות.

ועל כן לו נאה ולו יאה מידת הוד, כי כאמור מידת הוד מורה, שעל האדם להודות תמיד לה', בין בזמני בוקר וחסדים, ובין בזמני חושך כאשר החסדים מכוסים מהעיניים, והודאה בזמני חושך לא תיתכן אלא כאשר יביטו אל תוך הפנימיות ואז יראו כי גם בזמני החושך וההסתרה, מצוי פנימה אור גדול.

ורמו לדבר הוא בפסוק 'ה' אלוקי לעולם אודך', והיינו, כי בין בזמן שהנהגת הבורא הוא בבחינת ה' - שם הוי"ה ב"ה הממשיך חסדים גלויים לעולם, ובין כאשר הנהגתו היא בבחינת אלוקי - שם אלוקי"ם אשר מורה על מידת הדין כאשר החסדים אינם גלויים לעין כל, ובין כך ובין כך 'לעולם אודך'.

זוהי עבודתנו בימי חנוכה בחלק ה'הודאה', להודות לפניו ית"ש גם על החושך של מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהם, וגם על המלחמות שהיו בימים ההם, כי מתוך החושך והמלחמות צמח האור והגיעה הישועה, כי הלא לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא, ולכל הויה קודם העדר, ובוודאי צריך להודות בהודיה עצומה על זמני חושך אלו אשר הביאו לנו את אורם הגדול של ימי חנוכה, וממנה ניקח לעבוד את ה' בכל ימות השנה בבחינת 'לעולם אודך', שנודה לפניו גם על זמני החושך וההסתרה אשר מהווים הכנה לזמני אורה. וכל שכן שנודה לפניו בכל לב ובכל נפש ובכל מאוד על החסדים והטובות הנראים והגלויים אצלינו בעיני בשר.

כן יעזרנו השי"ת, שנזכה לראות חסדים מגולים, וכמו שמבקשים אנו 'הראני ה' חסדך', ונזכה לראות כמו עיננו כי חשכות הגלות המר הזה בין ברוחניות ובין בגשמיות הינה הכנה לקראת האור הגדול - אורו של מלך המשיח, ונזכה שיתגלה אור חדש על ציון במהרה בימינו. אמן.

החושך, וכפי שאמרנו שמסיבה זו מודים להשי"ת גם על המלחמות, והוא הוא ענין ההודאה אשר מחוייבים אנו בימים אלו בנוסף לחובת ההלל על הניסים ועל הנפלאות.

וללמדנו, כי כאשר אין בורחים מקשיים וזמני חושך, אלא מנסים לעבוד את הבורא עם החשכות ומשתוקקים לגלות את האור הטמון בפנימיות, או אז זוכים למתנות וגילויים מן השמים בכפלי כפליים, וכמו שמצינו שאהרן הכהן זכה למתנה גדולה יותר מהנשיאים, וכפי שאמר לו השי"ת 'שלך גדולה משלהם'.

ה' אלוקי לעולם אודך - הודאה על כל מידה ומידה בדרכי ה'

המורם מכל האמור, כי יחודיותה של הודאה היא, שהאדם מודה להשי"ת בין בזמן של אור כאשר החסדים מגולים לעין כל, וכל עניניו ברוחניות ובגשמיות הולכים לו בטוב ובנעימים, ובין בזמן של חושך כאשר החסדים מכוסים ומוסתרים, ועניניו הרוחניים והגשמיים אינם מסתדרים כל כך לטובה, ועל כך אמרו חכמינו ז"ל (ברכות נד.) 'בכל מאודך - בכל מדה ומדה שהוא מודד לך, הוי מודה לך'.

**יסודות
בעבודת
השם**

הנזכה ג'
הארזת אור הגנוז

קונטרס
"יסודות בעבודת ה'"
חנוכה ג'

משיעורי הרה"ג
ר' אהרן רובינפלד
שליט"א
בעהמ"ח ספרי
"תורת הקנינים"
"תורת המצוה"
חנוכה תשע"ב
יצא לאור:
חנוכה תשע"ח

לכל ענייני הקונטרס

להתקשר - באר"י:

053-3118701

ניו יארק:

845-239-7108

לאנדאן:

07930-196425

אנטווערפן:

0485-683303

או באימיל:

yesoidos@gmail.com

עימוד:

(+972-)054-8531131

גילוי אור הגנוז בכל שנה ושנה – להאיר את חושך קליפת יון שיש בעולם

חנוכה תשע"ב

תוכן

- א. הארת הנס המאירה בימי חנוכה בכל שנה ושנה א
ב. קליפת יון מחשיכה את נפש האדם שלא יאיר בה אור החכמה האלוקית ח
ג. האור העצום שמאיר בכל שנה ושנה – להאיר חשכות זו טז
ד. בלימוד תורה שבעל פה מתגלה כי אור החכמה 'לית מחשבה תפיסא ביה' כא

הארת הנס המאירה בימי חנוכה בכל שנה ושנה

בספה"ק שבכל שנה ושנה מתעורר עוד ביתר שאת וביתר תוקף ההארה שהיתה בזמן הנס.

ועל פי זה מבארים דברי הגמרא (שבת כא ע"ב) דאי' 'לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים', שהטעם שקבעום לימים טובים רק לשנה האחרת ולא מיד בשנה ההוא, זהו מפני שדוקא בשנה אחרת כשראו בשכלם שאור הנסים חוזרים ומתנוצצים מחדש, הבינו שנס זה הוא אור המאיר בכל דור ודור בכל שנה ושנה, דוקא אז 'קבעום ועשאום' לדורות. וזהו הטעם שעל שאר נסים שנעשו לישראל, כגון מלחמת סיסרא,

ניסי ימי החנוכה מתגלים בכל שנה ולכן יש להכין עצמנו לקבלם בנוסח על הנסים תקנו לומר, 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה'. בספה"ק קדושת לוי (קדושה ראשונה לחנוכה) ובשאר ספרים הקדושים מתבאר עפ"י האריז"ל (פע"ח שער מקרא קודש פ"ג) שהימים שנקבעו לדורות לימים טובים, בין הימים טובים שנתנו בתורה שבכתב ובין מה שנתקנו ע"י חכמים ז"ל, לא נקבעו כזכר בלבד על מעשים שהיו בימי קדם, אלא שבכל שנה ושנה מתעורר מחדש ברוחניות הענין והאור של הנסים והנפלאות שקרו בימים ההם. ולא עוד אלא דאי'

עומד להופיע ולהאיר אור הניסים והנפלאות ממש כפי שהיו בימי ניצוח היוונים, הרי מתעורר כל אחד מעצמו להתכונן כדי שיוכל לקבל את כל האורות הנשפעים על בני ישראל בימים אלו. משל למה הדבר דומה לאדם צמא ההולך בארץ ציה ועייף, הרי במצאו מים הוא שש ושמח וניגש מאליו אל המים לשתותו ואין צריכין להזהירו על כך, וכמו כן לעניננו, אם בימים אלו מאירה הארה גדולה בתורה להתקרב אליה לעבוד את ה' מתוך אורה ושמחה, הרי ממילא מחכה אדם לזה מתי אבא ואראה פני אלקים.

אכן מה שמוטל על האדם בימים אלו הוא להשים עיון השכל להתבונן בעניני אור החנוכה, כי הרי ידוע שלכן קבעו חז"ל בקשה הראשונה בתפילת העמידה על הדעת 'אתה חונן לאדם דעת' שזהו מפני שהדעת הוא שורש ועיקר בכל דבר, שהרי 'דעה חסרת מה קנית, ודעה קנית מה חסרת' (ויק"ר א' ו'), ולפיכך, למרות שאכן בימים אלו כל בעל נפש מתעורר מאליו, אמנם צריך שתהא ההתעוררות על פי דעת והבנה, כי להתעוררות האמיתית מגיע האדם בעיקר על ידי התבוננות והתעמקות, שכן ע"י התעוררות גרידא בלב בלי התבוננות בשכל לא יגיע למה שאפשר להגיע.

לא קבעו חכמים ימים טובים, מפני שחז"ל ראו ברוח קדשם שנסים אלו לא נעשו כי אם לשעתם, לא כן בנס חנוכה שמה שקבעום לימים טובים הוא מפני שהרגישו שנס זה היא נס שיתעורר גם לדורות הבאים לכן קבעום לימים טובים. וזהו עומק הכוונה בנוסח הברכה שמברכים 'שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה', שהנסים שהיו בימים ההם בזמן החשמונאים מתעוררים בזמן הזה. ולא עוד אלא שבנוסח ההודאה אומרים 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה', כלומר, שהנסים שאירעו אז בימים ההם היו כעין היום הזה, כי כיום מאיר עוד יותר אור מהאור שהיה בזמן שאירעו הנסים אז, ואז היתה תשועה מעין היום הזה.

ואם כן שבכל שנה ושנה מאיר ברוחניות אור ימי החנוכה הרי פשוט שיש להתכונן לקראת הימים טובים ולקראת עשיית המצוות, ולהתבונן במהות המצוה במחשבה והתבוננות ובהתעוררות הלב.

אכן באמת אין צריכים להזהיר על זה, שהרי כל אחד ואחד מישראל מצפה להתעלות בכל ענינים רוחניים, אם זה בתורה או בתפילה וכו', כי 'לב יודע מרת נפשו' כמה חסר לו עדיין. ומעתה, אדם שיוודע שעכשיו

הפועל, והיתה גם גלות חיצונית ולא רק גלות פנימית, על ידי שהענין התלבש ביונים ממש שהגיעו בפועל לארץ ישראל והפריעו בפועל את בני ישראל מעבודת ה', וגם פרצו חומות מגדלי בביטול עבודת בית המקדש. כמו כן הגאולה היתה אז גם בפועל ממש, לא רק גאולה פנימית אלא גם גאולה בפועל בחיצוניות, הן במה שהחשמונאים נצחו את היונים במלחמה וגרשום, והן במה שנתהווה אז נס רבוי השמן במנורה בפועל ממש.

אכן ענין זה מתעורר מחדש בכל שנה ושנה, שעל אף שבפועל כבר אין כיום ענין הגלות כפי שהיה בזמן היוונים, אולם הענין הפנימי שהיה אז בגלות יון קיים גם בימינו, ולכן גם גאולת יון שייך לזמננו, ובימי החנוכה מתעורר גאולה מגלות יון. ענין זה מושרש ומרומז בפסוקים הראשונים שבתורה, (בראשית א ב-ג) דכתיב 'והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום' ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור', שזה נדרש בספה"ק על האור המאיר בימי החנוכה להאיר מתוך חשכה של גלות יון.

**ניסים למעלה מדרך הטבע
מעוררים להתקרב לה'**

לבאר הדבר יש להקדים תחילה ענין כללי הנוגע בכלליות הנהגת

לכן ראוי מאוד להתבונן בעניני היום טוב ופרטיו ולעורר השתוקקות בלב, כדי שעל ידי התבוננות הדעת גיע לידי השתוקקות אמיתית, ורצוי שידע האדם בדעתו ובשכלו מה הוא עתיד לקבל ולזכות בימי חנוכה אלו, ועל ידי כן אכן יגיע יותר אל מטרתו.

**פנימיות ענין גלות וגאולת יון
מתעורר בכל שנה ושנה**

ביאור הדבר שבכל שנה ושנה חוזר ומאיר ומתעורר מחדש אור הנס שהיה בימים ההם, כי ענינו של גלות יון וכן גאולת יון הוא באמת ענין פנימי, ואינו ענין של מקרה שאירע בזמן בית שני במה שבאו היונים להרע לישראל, אלא הגלות תחת מלכות יון הוא ענין מושרש בתורה, כי יון הוא אחת מארבע מלכויות המרומזות בפסוקי בריאת העולם וכמו שנאמר 'והארץ היתה תהו ובהו וחשך' ודרשו חז"ל (בר"ר ב ד) 'וחושך זו גלות יון'. והיינו, כי ענינו של ארבע מלכויות הוא ענין שנברא בכריאת העולם, שהן כוחות המתנגדים למלכות שמים, והן כוחות שנלחמים נגד בני ישראל להפריע אותם מעבודת ה'.

והנה ענין מלכות יון בפנימיות שייך בכל עת, בכל דור ודור, אלא שבזמן ההוא, בזמן בית שני, יצא ענין מלכות יון בתוקף מן הכח אל

כפי שמרומז בפסוק (תהלים פד יב) "שמש ומגן ה' אלקים", ששם אלקים הוא כמו מגן ומכסה על שם הוי"ה, ולכן נקרא שם אלקים בדרך ריבוי, שלא כמהות השם הוי"ה המורה שה' הוא אחד יחיד ומיוחד, ומטעם זה יתכן אחיזת החיצונים בשם זה, עד שלהבדיל אלילים מכוונים בשם זה. ולכן כשהישועה נעשית בדרך הטבע הרי היא מוסתרת מעיני בני אדם ואינה מעוררת כל כך את הלב להתקרב אל ה'.

אך כשהקב"ה מושיע את ישראל בדרך נס למעלה מדרך הטבע, אזי הנהגת הנסים מעורר את הלבבות לעבדו באהבה וביראה ובהתמסרות רבה, כי אינו דומה התפעלות הלב כשהישועה היא בדרך טבעי להתפעלות שמתהווה על ידי שהקב"ה מראה הישועה לישראל בדרך שידוד מערכות הטבע.

עניין זה נוגע בכל הנסים, הן בנסי יציאת מצרים והן בכלליות שאר הנסים, שהנסים מעלים את האדם יותר ויותר, נגד הטבע המושך את האדם כלפי מטה, ואפילו בישועה של ימי הפורים שהיא גם כן בדרך נס אלא שהוא נס שבתוך הטבע. וכך מה שמתעורר בכל שנה ושנה הוא התקרבות להשי"ת על ידי אור המאיר בדרך נס.

הנסים, והוא שכשהקב"ה עושה נסים לכלל ישראל עיקר המכוון בזה וגודל השמחה אינו בעצם הישועה במה שהקב"ה מושיע את ישראל, כי אה"נ שיש בכלל מאתיים מנה וכלול בזה גם עצם הישועה, אמנם מצד הישועה עצמה שהקב"ה מצילנו מידם הרי הוא ית' אינו מוכרח לידי נס, כי הקב"ה כל יכול, ואין מעצור אצלו להושיע את ישראל בדרך הטבע, שתהא הישועה בטבע ממש, כי הרבה דרכי הצלה לפניו, וכלפי יכולת הקב"ה הרי אין כל הבדל אם מושיע את ישראל למעלה מן הטבע או בדרך הטבע.

אמנם מעלת הנהגת הנסים שהקב"ה מראה לנו נסים היא תוספת מעלה בנוסף על עצם הישועה, כי יש בה יתרון גדול שהיא מעלה נשגבה כלפינו בנוגע לקרבת אלקים שמתהווה ע"י הנהגת הנסים, כי כשנעשים ישועות לישראל בדרך הטבע אין הישועה מעוררת כל כך התפעלות בלב האדם, כי 'טבע' הוא מלשון 'טביעה' (מלשון טובע בנהר), ישועה שבתוך הטבע נטבע בתוך התלבשות מאורעות טבעיים, ואין בה אור המאיר בתוקף גדול להתקרבות בה', כי 'הטבע' בגי' א-להים', שכן השם אלקים הוא שם שכביכול הוא מסתיר את שם הוי"ה,

הסופית של תיבת 'לרעך' שהיא התיבה האחרונה של עשרת הדברות, מרמז למצות הדלקת נר חנוכה, שכן ה'כף' רומז ל"פך" הוא פך השמן שנמצא בעזרה. והיינו שמצות נר חנוכה משלימה את כל עשרת הדברות.

ולפי זה שענינו של חנוכה הוא מושרש כבר בתורה ואין הוא שונה משאר המועדים הכתובים בתורה, לכאורה היה ראוי שתהא מצוה זו כתובה בתורה, היות שהוא אור מושרש בתורה שבכתב, ולעומת זה הוא אור שאפילו כשהוא מאיר אינו כתוב בפירוש לא בתורה ולא בנביאים ואפילו לא במשניות. ובזה יש הבדל בין נס חנוכה לנס פורים, כי בגמ' (יומא כט ע"א) אי' ש'אסתר סוף כל הניסים', והגמרא שואלת 'והא איכא חנוכה', ומתרת 'ניתנה ליכתב קא אמרינן', והיינו שהנס של חנוכה היא נס כזה שלא ניתנה ליכתב אפילו במגילה, ובאמת גם אין משנה מפורשת על מצות חנוכה, ובגמ' שבת כ"א: מוזכר לראשונה בהבלעה כמה נרות להדליק ודין ככתה וכדומה, ואח"כ שואל בגמ' 'מאי חנוכה דתנו רבנן'. ניתן לראות בעליל שכל ענין נס חנוכה הוא בחינה של 'מליבא לפומא לא גליא', שהוא נס ואור כל כך גבוה שלא ניתן להכתב,

הארת הנס המיוחדת שיש בחנוכה ומעתה יש לבאר בפרטיות מגודל הארת הנס המאיר בימי החנוכה, וכפי המבואר בספרים הקדושים יש בהארת נס חנוכה ענינים נפלאים גדולים וחידושים נשגבים יותר מכלליות הנסים.

אחד מהדברים הנפלאים שבנס חנוכה הוא, כי מצד אחד האור שמתעורר בימי חנוכה הוא מושרש בתורה, כמו שהבאנו לעיל שענינו של גלות יון וגאולתו כתוב בתורה בראשית בריאת העולם וכמאה"כ 'וחשך על פני תהום' 'ויאמר אלקים יהי אור'. וביתר ביאור אי' בספה"ק שהאור המאיר בימי חנוכה הוא אור נפלא טמיר ונעלם הוא האור שהיה מאיר בשבעת ימי בראשית, שעליו אמר הקב"ה 'יהי אור', והוא האור שגנזו הקב"ה לעתיד לבא כשיתגלה אורו של מלך המשיח. אמור מעתה, שאור החנוכה אינו אור שהתחיל להאיר ע"י שחכמי הדור ההוא כשתקנו מצות חנוכה, אלא הוא אור שמושרש בתוך הבריאה משבעת ימי בראשית, והוא כתוב כבר בתורה שבכתב.

אור זה הוא הסיום של עשרת הדברות שנתנו למשה רבנו בהר סיני, כידוע שיש בעשרת הדברות כת"ר אותיות כנגד כת"ר מצוות, והכ'

נמשכת גם אחר החורבן כהמשך מעבודת בית המקדש.

עוד חידוש מצינו במצות הדלקת המנורה שחז"ל תיקנו מלכתחילה שניתן לקיים את המצוה בכמה דרגות, או על ידי נר איש וביתו, או ע"י דרגה של מהדרין, או מהדרין מן המהדרין, דבר כזה לא מצאנו בשום מצוה אחרת, שכל אחד יכול לבחור לעצמו איך לקיים את המצוה.

חידוש נוסף מצאנו במצוה זו, שכל ענייניה הפוכים ונוגדות לסדר הרגיל בשאר המצוות, כי רוב המצוות שאינן נוהגות בתמידיות אלא שהם תלויות בזמן מסויים, הרי הן נוהגות דוקא ביום ולא בלילה, כמו מצות שופר לולב תפילין מילה, והוא מפני שיום הוא זמן מאיר ביותר, ולכן הרבה מצות התלויות בזמן הם דוקא ביום ולא בלילה, ואילו מצות נר חנוכה היא דוקא בלילה ולא ביום. כיוצא בזה, הכלל הוא כל פינות שאתה פונה הוא לימין, כי הימין החשובה ביותר, ואילו נר חנוכה מצוה דוקא להניחה בצד שמאל. זאת ועוד, נר חנוכה מצוה להניחה בפתח ביתו מבחוץ ברשות הרבים, למרות שרשות היחיד מרמז ליחידו של עולם לעולם הקדושה, ואילו רשות הרבים הוא עלמא דפרודא מקום המיועד יותר

למרות שהוא מושרש בתורה בהתחלת הבריאה, אך הכל הוא רק בדרך רמז, והוא אחד מהדברים הנפלאים באור החנוכה.

בענייני מצות הדלקת נרות חנוכה ישנן כמה וכמה חידושים, ראשית יש לציין כי יש בזה דבר נפלא, במה שמצות הדלקת נר חנוכה נקבעה למצוה שתהא בה מעין עבודת הדלקת המנורה, וכדברי הרמב"ן בפ' בהעלותך שהדלקת המנורה בבית המקדש יש לה קיום לעולם על ידי הדלקת נר חנוכה, ולכן דימו אותה להדלקת המנורה ואמרו שאסור להשתמש לאורה, כי הנרות הללו קודש הם דומיא דמנורה. דבר זה לא מצינו בשאר מצות לתקן מצוה על כל אחד ואחד שתהא בה מעין מצות המקדש, ולמרות שעבודת בית המקדש היתה דוקא במקום מיוחד - בבית המקדש, והיתה נעשית על ידי אנשים מיוחדים, דהיינו הכהנים. ובמצוה זו ראו חכמים לתקן שתהא בה מעין עבודת המקדש, והיא נעשית בכל מקום בארץ ישראל ובחז"ל, ונמסרה לכל אחד ואחד, אנשים נשים וטף, ואי' בספה"ק שבשעת הדלקת האדם ממשיך האדם על עצמו עבודת הכהן בבית המקדש על ידי שמדליק נרות חנוכה, והיא המצוה היחידה שנתנה במקום עבודת המקדש שתהא

ספרד, והטו"ז שם מדגיש ש'חידוש זה לא מצינו בשאר מקומות'. וראוי לציין שגם עצם דברי הטו"ז הם דברי חידוש שלא מצינו בשאר מקומות, כי לא מצינו שהטו"ז יעשה דגוש לציין דברים מעניינים בדרך הפסק של הב"י והרמ"א, והיינו שדיבור זה של הטו"ז הוא ג"כ דיבור מיוחד שונה משאר המקומות.

עוד ראוי לבאר מה שכתוב בספה"ק שמה שתקנו חז"ל וקבעו את ימי החנוכה להלל ולהודות (שבת כ"א:), והם שמונה ימי הודאה, הענין הוא עפ"י הכלל שאור המועדים, פסח שבועות וסוכות, הם נגד מידות 'חסד' 'גבורה' ו'תפארת', ואילו חנוכה ופורים שהם המועדים מדרבנן הם נגד 'נצח' ו'הוד', נצח והוד הם נגד שתי רגליים, בחנוכה מתקנים את מידת 'הוד'. מידת הוד נפגמה ע"י 'ותקע כף ירך יעקב' (בראשית לב כו) שהיה בירך שמאל, מידת 'הוד' הוא כנגד ירך שמאל, שכן נצח והוד מרומזים בשתי הרגליים ימין ושמאל. וחנוכה נקבע כזמן לתיקון פגם זה על ידי שקבעום להלל ולהודות, מצות נר חנוכה דוקא למטה מעשרה שבכך מתקנים את מידת הוד, והוא על ידי הודאה שבזה מתקנים הפגם שנפגם בשעתו כשהס"מ נאבק עם יעקב. וראוי לבאר מהו המשמעות בזה.

לסטרא אחרא, ודוקא שם הוא מקום עמידת נר חנוכה. ועוד בזה, מצות נר חנוכה דוקא למטה מעשרה, למרות שאמרו בגמ' (סוכה ה'). מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה.

עוד בזה, אע"ג שאמרו חכמים קבעום ועשאוים ימים טובים וכו' מכל מקום מלבד אמירת ההלל לא נקבעה כיום טוב, והוא עוד פחות ממדרגת פורים שגם הוא אינו יום טוב כדאי' בגמ' במגילה דף ה': דיו"ט לא קבילו עלייהו, מכל מקום לובשים בו בגדי שבת, וגם אינו נוהג בו דיני אבילות כמו ביו"ט, ואילו חנוכה הוא ממש יום חול, ואין בו שום ענינים השונים משאר ימי החול, ולמרות שמתגלה בו אורו של מלך המשיח הרי הוא יום טוב אין דער וואכן'.

יש לציין לעוד חידוש שהוא חידוש כפול, הנה בטורי זהב בהלכות חנוכה (סי' תרעא סק"א) מציין לחידוש שמצינו בחנוכה, שלגבי מה שנחלקו הראשונים אם המהדרין מן המהדרין שמוסיפין והולכין עושיין גם את ההידור של המהדרין להדליק נר לכל אחד ואחד, והבית יוסף שהוא מגדולי ספרד מכריע בזה כדעת התוספות שהם מחכמי אשכנז, ואילו הרמ"א שהוא מגדולי אשכנז פוסק בזה כדעת הרמב"ם שהוא מחכמי

קליפת יון מחשיכה את נפש האדם שלא יאיר בה אור החכמה האלוקית

להקב"ה, לחיות בדרך 'לית מחשבה תפיסא ביה'. חכמה זו ממשיכה אור על האדם, כמאה"כ (קהלת ח א) 'חכמת אדם תאיר פניו', וזהו ההיפוך של קליפת יון שהוא בחכמה חיצונית שממשיכה חשך ולא אור.

כבר הזכרנו שגלות יון הוא אחד מארבע מלכיות שהם מסתירים אור אלקי, ואם בפועל ממש נתמשש גלות זה בממשות בימי בית שני שאז באו יונים ורצו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצוניך ומנעו בני ישראל מללמוד חכמה דקדושה הטמונה בתורה הק' וניסו להחדיר בתוך כלל ישראל חכמות טבעיות כחכמת אריסטו, והוא דבר שאינו שייך בימינו אלו, אמנם היות שהגאולה מגלות יון מתעורר בכל שנה ושנה על כרחך שהענין הפנימי של גלות יון שייך גם בזמננו, ולמרות שכיום אין אומות העולם כופים בפועל את ישראל ללמוד חכמות חיצוניות, על כרחך שמכל מקום בכח רוחני שייך עדיין הענין הזה, והיינו שהקליפה של יון מתעוררת על האדם שבמקום שילמוד תורה הק' בדרך חכמה פנימית, שהיא יונקת

קליפת יון גורמת שהאדם לא ישתמש בחכמה האלוקית שמאירה בנשמתו

הנקודה של גלות וגאולת יון בכלליות היא, שקליפת יון היינו המשכת ה'חושך', וכדברי המדרש 'וחושך זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל' (בר"ר ב ד). וכן מצינו (בשו"ע סי' תק"פ) שכשתרגמו את התורה ליוונית ירדה חושך לעולם שלשה ימים. והגאולה נעשתה על ידי הארת האור, ונתגלה על ידי שנעשה נס בשמן שבפך שלא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה בו נס ודלק שמונה ימים. הנה ראינו שגלות יון היתה שהחשיכה עיניהם של ישראל, והגאולה היתה ריבוי אור.

וביתר ביאור בפרטיות, קליפת יון היתה התגברות חכמה חיצונית, חכמה טבעיות, והיא ההיפוך של חכמת התורה שהיא חכמה פנימית, חכמה אלוקית, הקרויה 'פְתָ-מֵה', כלומר, כח של ביטול להקב"ה, וכמאה"כ "החכמה מאין תמצא" (איוב כח יב), החכמה עליונה מביאה את האדם לבחינת אין, שהיא הביטול

התורה היא חכמה הנובעת מקדושת הנשמה, ובלא יראת שמים אין נשמתו מגלית לו רזי תורה. וכל שכן שללא שמירת הברית לא ניתן לזכות לכתרה של תורה, כמבואר בפסוק (ירמיה לג כה) 'אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת' שדרשוהו חז"ל הן על ברית מילה והן על לימוד התורה, וכבר כתבו המפרשים שהכל אחד, שלא ניתן לזכות לברית ללא תורה ולתורה ללא ברית.

כיוצא בזה, הנה ידוע שיום השבת מסוגל להבנת התורה, לכאורה על פי שכל טבעי ואנושי אינו מובן כל כך מה נשתנה בשבת מבימות החול, הרי הפתי אינו מחכים בשבת יותר, אכן הטעם בזה הוא כי שבת הוא יומא דנשמתא, הוא יום ש'ברכו במאור פניו של אדם', ומפני שהוא יומא דנשמתא לכן הוא יומא דאורייתא, והוא מסוגל יותר להבנת התורה בדרך סגולית.

ולכן מצינו בגזירות היוונים, שמלבד עניינם העיקרי להחדיר בכלל ישראל קליפת חכמות חיצוניות, נלחמו דוקא על עניינים אלו, שבת חודש ומילה. הם לא היו מסוגלים להשלים עם זה, שקדושת שבת קודש מועלת לזכות לחכמת התורה, ושכדי לזכות לחכמת התורה צריכים לסגוליות קדושות, או לענינה של

מ'החכמה מאין תמצא' והיא ממשכה על האדם שיהא 'חכמת אדם תאיר פניו', הרי כח הרע השורה בעולם מכח ד' מלכיות שבבריאה, מסתיר מן האדם האור הטמון בתורה, שלא ילמוד תורה בדרך חכמה אלקית, חכמה קדושה, כח-מה, אלא שילמוד ח"ו באותו דרך שבו לומדים גם חכמה חיצונית וטבעית.

קליפת יון שיש בתמידיות הוא שבמקום שילמוד תורה בדרך שהחכמה שבתורה תאיר פניו וילמוד בשכל קדוש הנובע מפנימיותו של האדם, דהיינו מהנשמה של האדם ועל ידי קדושת הנשמה, לעומת זה ילמד בשכל טבעי ואנושי, להתבונן בענינים רוחניים כאילו הם מושכלות טבעיות, אינו נובע מקדושת הנשמה, אלא עפ"י שכל חריף ואנושי.

רק מי שראוי ומסוגל לכך זוכה לחכמה אלוקית

ביתר ביאור, הנה מצינו שכדי לזכות לחכמת התורה זקוקים לכמה סגולות קדושות המועילות לזכות לחכמת התורה, ודברים אלו הם למעלה משכל אנושי וטבעי. והוא מה שאמרו חז"ל שאין אפשרות לזכות לתורה ללא יראת שמים, כמו שאמרו (שבת ל"א.) 'אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא'. ענין זה אינו על פי שכל הטבעי, אלא מחמת שחכמת

קרנים, והוא ע"י שחז"ל היה להם ידיעה מקיפה בחכמת הטבע, למרות שמעולם לא חקרו אותם בדרך הטבע, ובכלל לא היה שייך בתקופה זו להגיע לחקר זה, אלא הכל בא מרוח קדשם. 'והחכמה מאין תמצא' שהשיגו אפילו את חכמת הטבע, על ידי בחינת 'אין' והשגת רוח הקודש. וזהו שרצו היוונים לעקור דוקא שלש מצוות אלו שבת, חודש ומילה, שקליפת יון הוא להחדיר דוקא חכמה טבעית של השכלת השכל האנושי, וזהו קליפה המעלמת חכמה דקדושה היונקת ממקור קדוש.

שורש ההבדל בין חכמה דקדושה ולהבדיל בין חכמה דקליפה הוא, כי השגת החכמה דקדושה היא על ידי (דניאל ב כא) 'יהב חכמתא לחכימיך', חכמת התורה אינה תלויה במה שהאדם נולד לאיש חכם וחרیف, אלא כמאה"כ 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה', כי הקב"ה הוא שנוטע בלב האדם את החכמה. וביתר ביאור, בזמר 'קל מסתתר' אומרים 'בראשית תורתך הקדומה, רשומה חכמתך הסתומה, מאין תמצא והיא נעלמה, ראשית חכמה יראת ה'', החכמה היא סתומה ונעלמה, וראשית הדרך להגיע לחכמה הוא להגיע ליראת ה', למרות שעל פי השכלת שכל אנושי אינו מובן האיך שראשית החכמה תהא

מצוה מילה שהוא שמירת הברית, כי לדעתם הנבזה מה שייכות למצות אלו עם השכלת החכמה, לכן רצו לעקור שבת ומילה.

ובן הוא לענין חודש, כי על חשבון קידוש החודש כתוב בתורה (דברים ד ו) 'כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה', וכפי שמפרש רש"י שהכוונה לחשבון עיבור החדשים. וכפי שרואים בזמננו, שידיעות אסטרונומיות שלא נתגלו כי אם בזמננו על ידי מכשירים טכנולוגיים מתקדמים, כבר היו ידועים לחז"ל בימי קדם ברוח קודשם. וכל מי שמתבונן בהלכות קידוש החודש בספר "חזון איש" לדוגמא רואה שם חידושים מתמטיים גדולים שאצל חכמי אומות העולם הם חידושים גדולים והחזו"א מזכירם כבדרך אגב, והכל נובע אצל חכמי ישראל מרוח הקודש, ועל פי קדושה ששורה על היגע בתורה. וזהו 'כי הוא חכמתכם ובינתכם', שעל ידי היגיעה בתורה זוכין להגיע גם להבנה מלאה בחכמת הטבע, וכפי שיש כמה וכמה ראיות, וכגון מה שאמרו במתני' בנדה דף נ"א: כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת, כל שיש לו קרנים יש לו טלפים, ויש שיש לו טלפים ואין לו

מדבר, וכפי שצדיקים שענייהם זכות יכולים לראות, אולם לאנשים פשוטים אין אפשרות לראות את האור שמאיר בתוך כל דבר. אכן בנשמות ישראל מאיר הקב"ה מאור זה, וכפי שכתוב (תהלים לו י) 'כי עמך מקור חיים באורך נראה אור', וכן כתוב (תהלים כו א) 'לדוד ה' אורי וישעי', שעל נפש היהודי נמשך אור, ובעיקר מתגלה האור בתורה הק', כי נר מצוה ותורה אור, וכשהאדם יושב ועוסק בתורה ע"י אור נשמתו מתגלה בתוכיותו אורו של הקב"ה המאיר בתורה ובנשמת האדם, ונשפך עליו אור גדול, ואז כשהוא מרגיש אורו של הקב"ה הוא נמשך אחר אורו של הקב"ה, וממילא הוא נמשך לתורה שבו נגנו ומתגלה אורו של הקב"ה.

למרות שאור זה לא ניתן להגדירו ולא ניתן להראותו במוחשיות, משל למה הדבר דומה לטעם של מאכל ערב שאי אפשר להסביר לזולתו את טעמו הטוב של המאכל, אמנם את זאת ניתן לומר שיש בו טעם נערב שאם טועמים ממנו אין ספק שנמשכין אחריו, כמו כן אור קדוש זה לא ניתן להסבירו לזולתו בפרטיות, אמנם זאת ניתן לומר שכל מי שזכה להתעסק בתורה כפי התנאים שאמרו חז"ל שנדרשים ללימוד התורה, הוא זוכה לערבות מסויימת ומתיקות מסויימת,

תלויה ביראת ה', אך בקדושה אכן היא כך, והוא מפני 'כי ה' יתן חכמה', כשהאדם מסגל לעצמו קצת חכמה, את ה'ראשית חכמה יראת ה'', רק אז 'יהב חכמתא לחכימין'. כנגד חכמה זו התנגדה מאוד קליפת יון ורצתה שכל החכמה תתנהל על פי הטבעיות והטבע. [לדאבונינו מתגברת קליפה זו בפועל יותר גם כיום אצל סוג אנשים שאינם מתנהגים כפי הראוי בשמירת תורה ומצוות, ולעומת זה הם חוקרים בענייני קבלה, אך לומדים קבלה בתור השכלה בלבד, הם רוצים לחקור את העולמות, אך אינם מחפשים על ידי זה להתקרב ולהדבק בה', והיא גם כמו חכמה חיצונית הנובעת מקליפת יון].

האור הנפלא ששורה בחכמה האלוקית

להבין דבר זה ביתר עומק, הנה הקשר והחיבור שיש לאיש ישראל עם התורה הק' נובע מכך שהשי"ת הוא אור אין סוף, הוא אורו של עולם, בכריאת העולם האיר מזיו אורו והחדירו בתוך הבריאה, אור פירושו דבר המושך, כפי שמקובל לכנות אור לדבר שנמשכים אחר אור זה. ובעצם כל הבריאה היא אורו של הקב"ה, אולם בעולם העשייה, למרות שאורו של הקב"ה נמצא בתוך כל דומם, וכל צומח וכל חי וכל

הוא מין חושך שאפילו אם מאירים סביבותיו אין האור זוכה להאיר מחמת החושך שמעיב על אור זה, אדרבא האור עצמו יכבה בגרמת מציאות החושך. על חושך זה כתוב בזוה"ק (רע"מ, ח"ג דף רנא ע"ב) שיש חושך שנקרא בשם 'עננין חשוכין דמכסיין על נהוריין', והוא מרומז בפסוק (בראשית מא כא) 'ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשונות הבריאות וגו' ולא נודע כי באו אל קרבנה', והיינו שהחשך בולע את האור הטוב עד שהאור הטוב נכנס בתוך החושך ולא נודע כי באו אל קרבנה', שהחושך הוא כל כך עב ותקיף עד שהאור שנכנס בו אינו ניכר כלל. ומבאר השם משמואל שהחושך של יון 'שהחשיכו עיניהם של ישראל' לא היה חושך של העדר אור בלבד, אלא בחינת חושך שהיתה מציאות של חושך כל כך חזק שכל אור שהדליקו לא היה יכול להאיר אותו מחמת ממשותו.

והנה דבר זה ראוי לבארו יותר ולהתבונן בו, כדי שיהא מזה תועלת למעשה.

ההופעה של האור האלוקי על כל תהלוכות האדם

הנה כל איש ישראל יש בו נשמה אלוקית שחוצבה מן העליונים, וכמו

וזהו בין בלימור התורה, בין בעבודת ה' ובין בתפילה, שזוכין להיות נמשכים אחריהן.

אור זה מעורר את האדם שירצה להתעלות ולא ירצה להשאר על מעמדו, על דרך 'הולך ואור עד נכון היום', שכשרואים אור הולכים ומתעלים, כפי ש'יום' יש בו אור שנועד בשביל לפעול ולהתקדם, לעומת 'לילה' שיש בו חושך שנועד רק לשינה. כלומר, האור גורם לאדם להיות נמשך ולהתקדם ולהתעלות. והאור המתגלה בנשמות ישראל ובתורה היא עריבות ומתיקות הגורמת לאדם להמשך אחריו ולהתעלות ולהתקדם, ונותנת לו חיות שלא יוכל לשקוע בעצמו וליתן לעצמו לישאר במעמדו הנוכחי. לעומתו, כשאין את האור הזה, יש בחינת חושך.

היוזנים החשיכו אור זה לגמרי

איתא בספר שם משמואל לחנוכה (תרעט א', תרפג ג') שישנן שני מיני חושך, האחד הוא בדרך העדר האור, דהיינו שכשאין אור ממילא חשוך. אכן נוסף על זה יש חושך שהוא מציאות של חושך, חושך כפול ומכופל, וכמו שהיה במצרים 'וימש חושך' (שמות י כא), שלא היה רק העדר אור אלא ממשות של חושך, שלכן לא קמו איש מתחתיו. חושך זה

ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים', הרי שכל המעלות הגדולות המנויות במשנה נמצאות בטבע התורה עצמה, שמי שרק ילמד תורה לשמה, זוכה בדרך הטבע לכל המעלות המנויות במשנה, והתורה תכשירו להיות צדיק. ואין הכוונה דוקא למדרגה הגבוהה של 'לשמה', כי כל לימוד לשמה הרי הוא בכלל לשמה. וגם מסתבר שאין כוונת המשנה דוקא למי שלומד כל היום, אלא הכוונה לכל איש ישראל שלומד תורה כפי יכולתו, ואם כן היה צריך להיות שכל בני ישראל הלומדים תורה תכשירם התורה להיות צדיק, וכל שכן לאלו הלומדים כל היום כולו, שהיו צריכים להיות בטבע צדיקים גמורים.

כיוצא בזה, אור התפילה יש בכוחה להעלות את האדם במדרגותיו, כי למרות שהתפילה צריכה להיות בהתפשטות הגשמיות כדאי' בשו"ע סי' צ"ח, מכל מקום התפילה עצמה מסוגלת להעלות את האדם המתפלל למדרגות נעלות, כי אם זהו הלכה מפורשת האיך להתפלל ודאי שהקב"ה מסייע למתפלל שיוכל לקיים הלכה זו, וזהו ע"י כח התפילה עצמה.

ובן הוא לגבי כל מצוה ומצוה שיש בעצם עשיית המצוה כח

שכתוב (בראשית ב, ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים', מדרגת הנשמה היא יותר גבוהה ממדרגת המלאכים, היא יותר פנימית מיצירת המלאכים, הנשמה יכולה להתקרב אל ה' הרבה יותר מן המלאכים. ולפיכך ירד הקב"ה על הר סיני ונתן את תורתו לעם הנבחר, בקולות ובברקים ובאש להבה, ולא למלאכי עליון שנתאוו אליה מאוד, וזהו מחמת הכלל כי קוב"ה וישראל ואורייתא חד הוא.

לאור האמור, לכאורה היה ראוי להיות שרוב ככל בני ישראל יגיעו למדרגות גבוהות בקיום התורה והמצוות, שהרי טבע התורה היא להעלות את האדם למדרגות נעלות וגבוהות, וכמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ו ה"א) 'רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו, נקרא ריע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק וחסיד וישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנה עצה ותושיה בינה וגבורה ... ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו,

כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, שיהא הוא מעורר השחר', ולהתכונן לתפילה עם כל ההכנות ולהרגיש טעם נעים בהכנה לתפילה, אם על ידי לימוד אם על ידי אמירת תהילים וכדו', ולהרגיש האיך שההכנה משפיעה עליו טעם בתפילה, כמובא מצדיקים שבלימוד שלפני התפילה יש בה מעין קדושת חוה"מ, ושלמוד לפני התפילה בימי החול היא בחינת גן עדן התחתון ובשבת היא בחינת גן עדן העליון, ואחר כך לעמוד להתפלל לשבח לרומם לפניו ית' בהתרוממות ארוממך אלוקי המלך' תהילת ה' ידבר פי', לעורר כל הנבראים באמירת 'הללו את ה' מן השמים', בהתבונן שאדם בשר ודם הוא הוא שמצווה לכל הנבראים להלל את ה', ביודעו שכל הנבראים מקשיבים למה שהנני מוציא מפי, ולהתקשר עם כל הנשמה תהלל קה', למסור ולייחד להקב"ה כל ז' מידות באמירת 'לך ה' הגדולה והגבורה וכו'', ולהתלהב אח"כ ב'האופנים וחיות הקודש' וב'אהבת עולם', בייחוד הבורא ביחודא עילאה ובייחודא תתאה, וכן הלאה.

ואחר התפלה היה ראוי שכל אחד ירוץ להתיישב מיד לעסוק בתורה בהנאה רבה ועצומה ובהתקשרות במה שלבו חפץ, האחד ירגיש טעם

להעלות את האדם ממדרגה למדרגה, כמו שידענו על פעולות הצדיקים שיש להם תשוקה גדולה לקיום המצווה, וכמו שמסופר על כמה צדיקים ז"ל שהמתינו בכליון עינים שעות על גבי שעות מתי תבא לידי ואקיימנה, ובשעת קיום המצוה שמחו כל כך בקיומם, וזהו באמת טמון בכח המצוה עצמה שמאירה אור על האדם לעשותה בשמחה ובתשוקה ובגעגועים.

ולפי זה היה צריך להיות מדרך הטבע שאיש שלומד ומתפלל ומתנהג כפי כל עניינים אלו שיתגדל ויתקדש ויתעלה ממדרגה למדרגה, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, ואם כן קשה הרי כולנו עושים כן ואלפי יהודים לומדים ומתפללים ומקיימים מצות, ולכאורה היה לנו לראות בעינינו אלפי צדיקים מרוממים ובעלי מדרגה שהתעלו, ואלפי יהודים שיודעים לפעול ישועות, ולמה אין אנו רואים כן, ובכל דור ודור הצדיקים ובני העליה מועטים.

ואפילו אם לא נלך בגדולות ובנפלאות כזו, אמנם לכל הפחות היה ראוי שיהיו אלפי יהודים שהתורה והתפילה מאירה עליהם להימות משכימים לפני עלות השחר כעבד המשכים לעבוד את המלך שיתגבר

ראשית חכמה יראת השם'. קליפת יון דוחפת את האדם לידי חיצוניות, שאפילו בעסקו בחכמת התורה ישאר רק בחיצוניות, שתהא אצלו בבחי' חכמה והשכלה בלבד, שלא יוכלעו דברי תורה בדמו שתשפיע בנפשו קדושה ודביקות באורו ית', וממילא גם בהתפילה שמתפלל לא יהיה מקושר אליה בפנימיותו.

כל זה נכלל בבחינת 'חושך יון', וכדברי ספר שם משמואל המובא לעיל שחושך יון הוא חשך חזק כל כך שכל אור נבלע בו ולא נודע כי בא האור אל קרבנה, ולכן יתכן שהאדם ילמוד גם ספרי חסידות שמהראוי שהם יזיחו אור בנפשו ושירגיש שיש לו שייכות עם כל הדיבורים הקדושים שבהם, אך אותו חושך של קליפת יון מסתיר את אותו אור ומביאה את האדם לידי כך שילמד את התורה רק בחיצוניות, ולא על ידי שהחכמה מאין תמצא', שכשלומד דבר חכמה הכתוב בספרים הק' ירגיש שזהו חכמה עליונה, ושהחכמה נשתלשה מחי' עליונה יותר שהיא מבחי' 'כתר', קוצו של יו"ד - קוצו של שם הוי"ה, והיינו שלומד מתוך שבפנימיותו יש לו רצון לידבק עם הקב"ה, כי החשך של קליפת יון מכסה את כל האור הראוי להאיר לפני האדם.

טוב בלימוד סוגיית 'גוד אחית', 'צורת הפתח' ו'לבוד', והשני ימצא טעם בסוגיות 'טעם כעיקר', 'חנ"נ', 'חתיכה הראויה להתכבד', והשלישי בעניני 'פיגול', 'נותר', ו'מחשבין מעבודה לעבודה', והרביעי בלימוד חושן משפט. כי אותו האור שכל אחד מרגיש הוא אורו של הקב"ה הגנוז בתורה, וזהו 'באורך נראה אור' (תהלים לו י), ואותו אור מושך את האדם ומעלה אותו 'ומרומתו מכל המעשים', כך היה צריך להיות הסדר של כל יהודי. ואם כן למה אין אנו רואים כן אצל אלפי בני ישראל, שלמרות שרואים הרבה יהודים שלומדים, הרי אינו מצוי ברובי גרוש שיהא העבודה של רוב בני ישראל במדה של השתוקקות וגעגועים להתקשרות בנימי הנפש לתורה ולעבודה שתשרה עליו רוח קדושה.

אכן הסיבה לזה הוא, כי למרות שהקב"ה המשיך אור גדול בעולם, אמנם מצד שני ו'הארץ היתה תוהו ובהו וחשך', שהקב"ה הטביע בעולם גם ארבע מלכיות, וביניהן הקליפה בשם 'קליפת יון' שהיא מתנגדת לכך שעל ידי חכמת התורה יגיע האדם לאור הגנוז בתורה, למידת 'באורך נראה אור', ו'חכמת אדם תאיר פניו' מהחכמה דקדושה, ושלא יתגלה אצל האדם כי 'רשומה חכמתך הסתומה

האור העצום שמאיר בכל שנה ושנה – להאיר חשכות זו

לכן בחנוכה מאיר הקב"ה אור מבהיק מאוד, והוא אור של שבעת ימי בראשית, והוא אורו של מלך המשיח, עליו נאמר 'שלא יכבה נרו לעולם ועד', שאין שום כח שיכול לעמוד נגדו. ובמשך שמונת ימי חנוכה המתחילים מיום כ"ה בכסלו, נשפע ונמשך מלמעלה אור זה שיכול להלחם עם אותו חושך של קליפת יון.

מעין אותו האור של שבעת ימי בראשית היה נמשך באמת בכל יום בבית המקדש בהדלקת המנורה, כי בית המקדש הוא המקום שמשם הושתת העולם ושם נשאר איזה רושם מן האור שהיה מאיר בז' ימי בראשית, ולכן באור המנורה נתקיים דבר זה 'שלא יכבה נרו לעולם ועד', כי נר המערבי היה דולק ובא ולא נכבה לעולם. ובאמת כל ענין הדלקת המנורה בבית המקדש היה ענין פלאי, שהרי הקב"ה הוא נרו של עולם ואין הוא צריך לאור שלנו, והכל היה רק בשביל אותו האור.

ובאותם ימי חנוכה שלאחר גלות יון, התגלה האור הגנוז ביתר שאת, שלמרות שאותו אור היה נמשך בתמידיות בעבודת המנורה

אור החנוכה מאור שבעת ימי
בראשית ואור המנורה

אמנם בהגיע ימי החנוכה שהם הימים שמתעורר הגאולה מגלות יון, שבפועל ממש היתה הגאולה בזמן המקדש, וכאמור אור זה מתגלה בכל שנה ושנה בימים אלו, בזמן זה מאיר אור מיוחד שמדרגתו גבוהה יותר מכל אור, כדי שאור זה יוכל להתגבר על החושך של יון, ושהאור לא יכבה על ידי יפיתו של יפת שמחשיכה עיניהם של ישראל ומתנגדת לחכמה דקדושה. כדי להתגבר על חושך זה, יש להאיר בו אור כל כך גבוה שיכול לגרש חושך זה. אור זה, אין די לו במה שיאיר לתוך החושך, כי אם צריך להיות במדרגה גדולה כל כך שיתנגד להחושך, וילחם עמו וישבר אותו לגמרי. כי אם היה החושך רק בדרך העדר האור היה די שיזריח בו אור כדי לגרש את החושך, וכפי הכלל הידוע ש'מעט מן האור דוחה הרבה מן החשך', אמנם היות שהוא בבחינת חושך של 'ימש חושך' שהיא דרגת החושך של קליפת יון, אין יכולים להתגבר עליה על ידי הזרחת אור בלבד, כי אם על ידי אור גדול ואדיר שילחם עמו וישבר אותו.

מסכת, או שנמשך לתפילה כגון בתפילת 'נשמת כל חי', או שנמשך לקדושת שבת, וכן בכל עניני 'באורך נראה אור' שהם בדרך ראי' ותפיסת השכל, כי מה שהוא נמשך אל הדבר מתוך עריבות ומתיקות זהו בחי' תפיסה בה' אור', כי מחמת השגת האור שבו הוא נמשך אחריו בתשוקה רבה.

אך יש אור יותר גבוה מעל גבוה, שכן את מהותו ועצמותו אין אפשרות להשיג, 'לית מחשבה תפיסה בי' כלל', כי אור שניתן להשיג בדרך תפיסה הוא רק מקצת אור שנשתלשל על ידי צמצומים וכדומה, עד שיש באפשרות להשיגו.

ענין הכינוי 'הקדוש ברוך הוא' הוא, כי 'קדוש' פירושו דלית מחשבה תפיסה ביה. והנה עצם הדבר ד'לית מחשבה תפיסה בי' היינו שאין בזה שום תפיסה כלל, ואין אפילו תפיסה בזה שאין מחשבה תפיסה. אמנם יש שהקב"ה משפיע על אדם שיוכל לתפוס זה גופא ד'לית מחשבה תפיסה ביה', שיהא בנשמתו אור ותפיסה על זה גופא שמאיר כאן אור ד'לית מחשבה תפיסה בי'', ואפשר בצד מה להיות נמשך אחריו במה ד'לית מחשבה תפיסה'. וזהו 'ברוך הוא', ברוך הוא מלשון בריכה, וכן הלשון 'הוא' הוא לשון נסתר, שה'קדוש' -

בביהמ"ק, מכל מקום בימי החנוכה נמשך אור זה ביתר שאת וביתר תוקף, שאע"פ שהיה חשוך באמת, שבאו פריצים וחללו את ביהמ"ק, והיה גם בחי' חשך על הדלקת המנורה במה שטמאו כל השמנים ולא היה שמן להדליק את המנורה, מכל מקום אדרבא או אז האירה המנורה יותר על ידי ריבוי השמן על פי נס, ונתגלה אור של 'ערכתי נר למשיחי' שלא היתה תמיד בזמן המקדש. ואותו אור שהחלה בזמן המקדש, והיה מאיר בשעת הנס של רבוי השמן, אותו אור מאיר עד היום בכל שנה ושנה בימי החנוכה, אפילו ביתר שאת וביתר תוקף.

אור להבין ש'לית מחשבה תפיסה ביה'

אנו אומרים בנוסח 'ועל הניסים' 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך'. כדי להבין את ענין 'שם גדול וקדוש בעולמך' ראוי להקדים הקדמה קצרה.

מצינו שהשי"ת מכונה בשם 'הקדוש ברוך הוא'. בספר 'ליקוטי תורה' מבאר הכוונה בשם 'הקדוש ברוך הוא', והוא כי יש מין אור שהאדם זוכה להשיגו ולתפוס אותו בשכלו, וכפי שתיארנו מקודם שהוא כשהאדם מרגיש משיכה מסויימת לאיזה דבר שבקדושה, כגון לאיזו

של הנס, לא היו יכולים להתבטא אחר נס כזה שום התבטאות, מלבד הביטוי הזה ד'לית מחשבה תפיסה' בנס גדול כזה. וזהו מה שאומרים 'ולך עשית שם גדול וקדוש בעולמך', שנתגלה אפילו בזה העולם השם 'קדוש', שפירושו דלית מחשבה תפיסה ביה, על ידי הנס הגדול הזה.

הנשמה ככלי לקבל אור ש'לית מחשבה תפיסה ביה'

שלמה המלך ע"ה אומר (משלי כ כז) 'נר ה' נשמת אדם'. ויש להבין למה נמשלה הנשמה אל הנר, הרי 'נר' הוא ה'כלי' המחזיק את השמן ולא השלהבת עצמה, אמנם הנשמה הרי היא עצם ה'אור', כדאיתא בגמרא (ברכות י'). שדוד המלך ע"ה אמר ה' פעמים ברכי נפשי 'כנגד הקדוש ברוך הוא וכנגד נשמה, מה הקדוש ברוך הוא מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית', וכמו שתורה הוא אור מופשט ולכן נקרא (משלי ו כג) 'כי נר מצוה ותורה אור', שהמצוה היא כעין הכלי, והתורה היא האור הפנימי, הרי גם הנשמה הוא עצם האור, ואם כן למה נקראת הנשמה בשם 'נר'.

אבן התירוך הוא, כי כל אור צריך שתהא לה כלי שיוכל לקבל את ההשפעה, וכשהקב"ה משפיע שפע גדול בדרך 'לית מחשבה תפיסה ביה'

הדרגה של לית מחשבה תפיסה ביה, 'ברוך הוא', שלמרות שהוא נסתר ונעלם, מצמצם הקב"ה את אורו כדי שיהיה לנו יכולת להרגיש משהו ולתפוס שמאיר אור שאין בו תפיסה.

ענין זה נתהווה בזמן הישועה מגלות יון כשהמשיך הקב"ה נס גדול וקדוש, שנתגלה בזה תפיסה ד'לית מחשבה תפיסה'. והיינו, כי מצד אחד היה החשך מכסה ארץ בהתגברות גדול של קליפת יון בעולם, בין ברוחניות, ובין בפועל ממש, עד שבאו פריצים למקדש וחללו קדושתו וטימאו כל השמנים, וכאמור היה אז חשך כפול ומכופל שכל אור המאיר נבלע בתוך החשך. ופתאום נעשה נס ברוחניות וגם בפועל ממש, שלעומת החושך העב נתרבה אור גדול ונעים בתוך נשמת ישראל שדחה את כל החשך, וזה נתבטא בנס רבוי השמן, שכן 'השמן' אותיות 'נשמה', שהנשמה היא המקור למאור התורה, כמו שאמרו (ברכות נ"ז). 'הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה', ואמרו (ב"ב כ"ה). 'הרוצה להחכים ידרים וסימניך מנורה בדרום'. והיות כי מול חושך כפול ומכופל שהיה שורה בעולם התחיל להאיר אור מבהיק כזה מעין אורו של מלך המשיח, הרי היה זה נס בדרך 'לית מחשבה תפיסה ביה', הם בעצמם לא היו יכולים להצביע ולהבין מהותו

ניתן להמשיל הדבר, לפעמים רוצים להדליק אש אמנם העצים הם לחים מדי ולא ניתן להדליקם באש רגיל, אולם אם ישליכו אותם לכבשן אש לוהט, אז יודלקו גם הם, כי אש נורא וגדול יכול להפעיל גם על עצים שאינם מוכשרים להדלקה שגם הם יוכשרו לזה. כמו כן הוא האור הנשפע בימי החנוכה שהוא אור גדול כך כך עד שגם הנשמות השקועות בקליפת יון יוכלו לשבר קליפות אלו ולזכות לאור החכמה הפנימית שמתגלה בתורה.

זהו כוונת דבריו הידועים של הספה"ק מאור עינים (פר' מקץ, ד"ה ויהי מקץ) בפירוש דברי הגמרא (שבת כ"א:): 'פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה', שאפילו אותן נשמות ישראל שאין זוכות להתרומם ולהתקדש על ידי קדושת השבת, והוא מחמת שהן שקועות בעמקי הקליפה, מכל מקום יש להן תקנה ועליה בימי החנוכה שבו מאיר אור מבהיק, שאז גם המה זוכות ליאור באור החיים על ידי אור פנימיות חכמת התורה.

אורו של חנוכה מאיר במקומות הנמוכים

ובאן המקום להרחיב יותר מעלת תוקף אור ימי החנוכה, ולבאר

צריכים ל'כלי' לקבל דבר זה בדרך לית מחשבה תפיסה ב', והכלי לזה היא הנשמה הקדושה, שמלבד רוב הענינים הקדושים שיש להנשמה תפיסה בהם, מלבד זה הנשמה היא גם כן כלי מסוגלת להכיל ולקבל אור הגדול כש'לית מחשבה תפיסה בהם'.

בימים אלו, בימי החנוכה, זוכות כל נשמות ישראל לקבל את אותו אור הגנוז, אורו של מלך המשיח, כפי שהרחיבו בזה בספרים הקדושים. אנחנו מאמינים באמונה שלמה שכל מה שאמרו צדיקי הדורות המה דברים נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים, ומתקיימים עלינו ועל בנינו ועל דורותינו ועל כל דורות זרע ישראל שבכל התקופות. דבר זה מגיע לידי ביטוי בפועל ממש, שאדם שבמשך ימות השנה מתעסק בלימוד התורה, אמנם קליפת יון מעכבת ממנו גילוי האור הגנוז בתורה והיא מסתרת ממנו את אור ה', וזה גורם לו לאדם שילמד את החכמה בדרך שלומדים גם חכמה חיצונית, קליפת יון מעכבת שתורתו תהא 'מכשרתו ומרוממתו על כל המעשים'. אולם בימי חנוכה זוכות הנשמות שמאיר בתוכם אור גדול מבהיק שזהו מעין אורו של מלך המשיח, המסירה את כל המחיצות ומשברת את כל הקליפות המונעות ומסתירות את אור ה'.

אולם אור החנוכה הוא אור בדרך חידוש ופלא, שעליו נאמר (בראשית כח טז) 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי', הארת החנוכה מאירה במקום הזה שהיה עומד בו בתחילה בזמן התגברות קליפת יוֹן, שהיה בו חושך בתכלית החשכות, ולא היה עולה על הדעת שאפשר למצוא אור במקום הזה, ומכל מקום נתחדש חידוש פלא כי אכן יש ה' במקום הזה, שבתוך מקום חושך הגדול בא ריבוי האור על ידי ריבוי השמן הרומז לריבוי החכמה, 'ואנכי לא ידעתי', וזהו כפי האמור שנס חנוכה הוא בדרך 'לית מחשבה תפיסה ב', שאין מחשבתו של אדם תופס האיך שבמקום הזה שהיה בתחילה חושך כפול ומכופל שכל אור היה נבלע בו ונכבה, ולעומת זה האיר ה' אור גדול שהרס ודחה כל החשכות של קליפת יוֹן. וכן הוא בכל שנה ושנה שמתגלה אצל האדם ריבוי אור במקום הזה שהוא עומד ובאותו המצב שהוא עומד בו, למרות שהיה תחילה נמצא בתכלית החשכות, וזהו 'ואנכי לא ידעתי'.

כפי האמור לעיל, המרכבה וה'כלי' לאור הנשגב הזה היא נשמות ישראל, כי נר ה' נשמת אדם, הנשמה הק' מלבד שהוא רואה ותופסת אורות של תורה ואורות רוחניים, מלבד זה היא ג'כ 'כלי' לקבל אור שהוא למעלה מתפיסת האדם.

ההבדל בין קדושת שבת ויו"ט ובין הקדושה המאירה בימי החנוכה.

הנה הקדושה שחלה על האדם ביום שבת ויו"ט הוא על ידי שנשמת האדם מתנתקת ממקומה שהיא נמצאת בו, וכביכול היא הולכת למקום נעלה, ושם תוכל להתחבר באור הקדושה השורה ביום קדוש ונעלה. כל איש ישראל פורש את עצמו מעולם המעשה על ידי שהוא נח ושובת מעשיית ט"ל מלאכות, לפני כניסת השבת הולך וטובל את עצמו במקוה טהרה, פושט בגדי החול ולובש בגדי שבת, על דרך מאה"כ 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים' כל איש ישראל כמשך תפילת קבלת שבת מקבל מלמעלה נפש רוח ונשמה יתירה ע"ד 'וכלוהו מתעטרין בנשמתין חדתינ', ובכל העולם כולו בדרך פנימיות יש עליי' להעולמות. זאת אומרת, כאילו שאה"נ שבעולם המעשה לא ניתן להגיע להדביקות להקב"ה של יום השבת קודש, אמנם לזה אנו מעתיקים את מקומנו למקום אחר, למקום נעלה יותר מעולם העשי', למקום ששם הוא מעין עולם הבא, ולמרות שבפועל ממש רגלי האדם עדיין עומדין על אותו ה'אבן' שהיה עומד עליה בתחילה, אמנם בפנימיות הוא באמת מתנתק ממקומו הטבעי לעולמות אחרים לגמרי.

בלימוד תורה שבעל פה מתגלה כי אור החכמה 'לית מחשבה תפיסא ביה'

כל, כך התורה שבכתב ניתנה בכח ובפרהסיא במעמד הר סיני, וזהו 'יערוף כמטר לקחי' בכח, אכן ירידת הטל אינו ניכר עין בעין, אלא שבבוקר רואים לחלוחית המבצבץ על עשבי השדה, וכך התושבע"פ יוצא מכח פלפולם של נשמות ישראל המוציאים את התורה מכח יגיעתם ומפנימיותם, על ידי שהם הוגים בתורה, וכל אחד מוציא את חלקו בתורה כפי שאומרים 'ותן חלקנו בתורתך', ו'בתורתו יהגה יומם ולילה', וזהו 'תזל כטל אמרתי', אמירה הוא לשון רכה, שהטל יורד בדרך נעלם ובנחת, ומתגלה על ידי נשמות ישראל.

וזהו פירוש המדרש (ראה שיהש"ר ח ג) שישראל מבקשים מהקב"ה (הושע ו ג) 'זיבוא כגשם לנו' ואילו הקב"ה השיבם (הושע יד ה) 'אהיה כטל לישראל'. כלומר שכנסת ישראל אומרת להקב"ה אנו עניים וריקים ואין לנו מעצמנו כלום, ולכן מבקשים שיתן להם הקב"ה השפעה בדרך גשם, על דרך שניתנה לנו תורה שבכתב, כמו הגשם שניכר ירידתה. אכן הקב"ה עונה להם שאשפיע לכם הרבה יותר מזה, 'אהיה כטל לישראל'.

ההבדל בסדר ההתגלות בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ

והנה התורה הקדושה מתחלקת לתורה שבכתב ותורה שבעל פה, אי' בספרים הק' שההבדל בין תורה שבכתב ובין תורה שבעל פה אינו שזה נמסר לבני ישראל על הכתב וזה נמסר לבני ישראל מפה לפה, אלא יש ביניהם הבדל גדול ויסודי, כי תורה שבכתב זהו חלק התורה שניתנה למשה רבנו חתומה וגמורה מפי הגבורה, וכל קוץ וקוץ שבה מדודה וספורה מפי הקב"ה. ואילו התורה שבעל פה היא התורה שמתגלית בכל דור ודור על ידי נשמות ישראל, כי ישראל' ר"ת יש' ש'שים ר'בוא א'ותיות ל'תורה, והיינו שהקב"ה הטביע אור התורה בתוך נשמות ישראל, ובתוך נשמת ישראל טמון אור התורה וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ובני ישראל בכל הדורות מפעילים ומוציאים לאור תעלומות חכמת התורה מכח אל הפועל. וכל זה נאמר כבר למשה רבנו מסיני.

על זה אומר הכתוב (דברים לב ב) 'יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי', ואי' בספה"ק כי כשם שהגשם והמטר יורד בזעף ובחוזק וירידתו ניכר לעין

בו כמה קושיות, מה שבתחילה הי' קשה עליו מתיישב עכשיו באור נפלא, וזהו כי התורה רחבה מאוד מבלי קץ ובלי גבול, ו'לית מחשבה תפיסה בה'. וכפי האמור, האור של תורה שבעל פה הרי הוא טמונה בתוך נשמת ישראל, והרי הנשמה הק' היא 'כלי' ובית קיבול לאור ד'לית מחשבה תפיסה ב'.

כאמור לעיל, בימי החשמונאים נעשה נס שהיה למעלה מתפיסת האדם בדרך 'לית מחשבה תפיסה'. לכן נתבטא הנס ברבוי 'השמך', דהיינו רבוי אור ה'נשמה', ומאז נעשה רבוי גדול באור תורה שבעל פה כי אור תורה שבע"פ טמון ב'נשמת ישראל' בדרך 'לית מחשבה תפיסה ב'.

לבן כל הארת החנוכה הוא בדרך 'תורה שבעל פה' למעלה מתפיסת השכל, ולכן נס חנוכה לא ניתן ליכתב, כיון שהוא בבחינת מ'ליבא לפומא לא גליא', אור גדול ונשגב מעין אורו של מלך המשיח, שרשה נעוץ ב'תורה שבעל פה' דלית מחשבה תפיסה בה, כי כשם שתורה שבעל פה אין לה שיעור וגבול ואין לשכל האדם תפיסה בה, כך ריבוי החכמה והאור הגדול של נס חנוכה הוא אור גדול מאוד לאין שיעור. ולכן לא הובאו דיני חנוכה לא בתורה

אשפיע לכם השפעה שתהא ההשפעה גנוזה בתוך נשמות ישראל, דוגמת תורה שבעל פה שמכח נשמתם ועסקם בפלפול התורה מתגלה האור של התורה שבע"פ, כאילו אתם הם המשפיעים בתורה הק', כח זה כבר הטמנתי בתוך פנימיות נשמות ישראל, והיינו שההשפעה היא כבר בידכם בתוך הנשמה הק'.

תורה שבעל פה - אור בלי סוף

והנה ההארה שמאירה תורה שבעל פה הוא בדרך 'לית מחשבה תפיסה בה כלל', כי תורה שבכתב הוא אותיות שיש להם קצבה ויש בהם מחשבה תפיסה, אמנם תורה שבעל פה אין בכח שכל האדם להקיף ולתפוס עמקותה של תורה שבעל פה, וזה נראה בעליל האיך שבכל פעם שהאדם הוגה וממשמש בה הוא מוצא בה טעם חדש, ולא עוד אלא ששכלו ממציא תמיד עוד ועוד פירושים חדשים שעדיין לא היה ראוי להשיג בתחילה, כל זמן שהאדם מתעמק באיזה סוגיא שבתורה מתגלה לו יותר עומק ויתר הבנה בתורה, בתחילת לימודו היה סובר שכבר מבין הכל לאישורו, כשהוא חוזר על הדבר מתעוררים אצלו עוד חידושי תורה כהנה וכהנה, מה שבתחילה היה סבור שהוא מובן בפשוט, עכשיו רואה שיש להקשות

למעלה מתפיסת השכל, ולכן אין בזה גבולות שנוהגים בדרך כלל שהאשכנים עושים כחכמי אשכנז והספרדים עושים כחכמי ספרד, אלא אדרבא עושים בזה בלי הגבלות.

והנקודה העקרית היא, שהאור המאיר בימי חנוכה מזריח על האדם להתעורר לדעת שאפילו מי שעד עכשיו היה עוסק בתורה בדרך 'והם בקשו חשבונות רבים', ועד הנה לא היתה הארה לפניו שעיקר עסק התורה היא מה שהוא מתדבק בהקב"ה ע"י עסק התורה, ולא היה עומד לפני עיניו כי 'באורך נראה אור', ולכן היה רגיל ללמוד מפני סיבות צדדיות וחיזוניות, אמנם בימים אלו זוכה שמאיר עליו ריבוי 'אור תורה' המאירה אצל כל אחד ואחד מישראל בהדלקת נר חנוכה, שמקורה טהור וקדוש מהנס שהאיר במנורה בימים ההם בבית המקדש, ואור זה משבר את קליפת יון והחושך שגורם ללמוד תורה בדרך חיזוניות, לפיכך מדליקים דוקא למטה מעשרה, ודוקא ברשות הרבים ודוקא בזמן לילה, להורות שאורו של חנוכה מאיר אף במקומות אפלים כאלו.

תיקון מדת הוד בחנוכה - ע"י
אור זה

אור זה הוא תיקון למידת הוד שנפגם אצל יעקב אבינו בשעה

שבכתב ואפילו לא במשניות שבתורה שבעל פה כי אם בגמרא.

ההלכות המיוחדות שיש במצוות נר חנוכה

היות שאור נס חנוכה הוא אור שמתגלה בתוך נשמת ישראל בדרך תורה שבעל פה כ'לית מחשב תפיסה ב', ראו חז"ל שלא להגביל דיני חנוכה לכל אחד ואחד בשוה כמו בשאר מצות התורה שיש הגבלה וסדר שוה לכל אחד בדיני עשיית המצוה, אלא כל נשמה ונשמה כפי הארותי' תקיים מצות נר חנוכה, כי זהו מריבוי החכמה שנתגלה בתוך נשמות ישראל, ולא נתגלה לכולם בשוה, ולכן יש בדיני חנוכה כמה דרכים בקיום המצוה, עיקר הדין נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין מוסיפין והולכין, שנס זה הוא בלתי נתפס ולית מחשבה תפיסה בה, ולכן אין בה הגבלה מסויימת אלא כל אחד עושה כפי שנשמתו מאירה עליו.

וזהו שמדגיש הטו"ז בהל' חנוכה שהבאנו לעיל שיש חידוש בדיני חנוכה שלא מצינו בשאר דיני התורה שאין גבולות קיימים בין המנהגים, כי בזה בני אשכנז נוהגים כדעת הפוסקים הספרדיים, ובני ספרד נוהגים כדעת הפוסקים האשכנזים, כי מצוה זו היא בדרך 'לית מחשבה תפיסה בה' כפי הארת הנס שהיה

שהמודה מכניע את עצמו ומודה. והוא כפי שמצינו בגמ' 'מודים מכלל דפליגי' שמידת הוד באה על ידי שמתחילה היה פלוגתא אכן עכשיו המודה מכניע את עצמו ומודה אליו.

בימי החנוכה מאיר התגלות הקדושה אפילו במקומות החשוכים, שאפילו המצבים החשוכים שעד עכשיו היו מונעים את אור הקדושה, האדם היה סובר שהוא חשך ואין אצלו אור לידבק בתורה על דרך 'חכמת אדם תאיר פניו' וע"ד 'החכמה מאין תמצא' והיה חושב שיש לו שייכות עם לימוד התורה רק בדרך חיצונית, מעתה מאיר עליו אור ועונה ואומר 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי', אני בעצמי לא ידעתי מזה שמצד נשמתו של אדם יכול לזכות לאור הקדושה ואור הגנוז בתורה, וזהו תיקון ההוד, שהמקום הנמוך בעצמו מודה ואומר שאפילו במקום נמוך למטה מעשרה אפשר לזכות להשראת השכינה, ואפילו ברשות הרבים ובצד השמאל, והיינו שאפילו מאן דפליגי מודים ואומרים הודו לה' כי טוב, אין טוב אלא תורה, וזוכין לראות האור הגנוז בתורה כי טוב הוא מאוד, ע"ד וירא אלהים את האור כי טוב.

שהס"מ נאבק עמו, כידוע שויכוחו של המלאך עם יעקב היה, שהמלאך רצה לברך את יעקב דוקא בארץ ישראל שהוא מקום קדוש, אכן יעקב אבינו עמד על כך בתוקף שיברך אותו דוקא בחוץ לארץ למרות שאינו מסוגל כל כך להארת הקדושה, והיינו שיעקב עבד על זה להאיר דוקא את המקומות הנמוכים. ולבסוף ניצח יעקב את המלאך וכמאה"כ 'ויברך אותו שם' (בראשית לב ל), שהברכה היתה שם במקום ההוא במקום נמוך.

וזהו התיקון של מידת הוד, כי מדת ההוד היא שכשיש התנגדות לעבודת ה' יש לעורר את המנגד עצמו שיהא הוא בעצמו מודה על האמת כי ה' הוא האלקים, על דרך ומלאך רע יענה אמן, וזהו שמדת נצח והוד הם נגד שתי רגלים 'לבר מגופא' לא כשאר המדות הראשונות שהם מדות המאירות בתוך האדם עצמו, אלא נצח והוד הם מדות המשמשות בהליכה לנצח את שכנגדו, אלא שההבדל ביניהם הוא שהליכה של נצח הוא בדרך ניצוח, כלומר, בדרך מלחמה והתנגדות, ואילו הליכה של הוד הוא שמעורר את המנגד שהוא בעצמו יודה לו, ולפיכך היא נקראת הוד מלשון 'וידוי', כמו מודה ועוזב,

כן יעזרנו השי"ת שנזכה לכל האורות המתגלים בחנוכה בשלמות, עדי נזכה לאורו של מלך המשיח ושיתקיים בפועל מאה"כ 'ערכתי נר למשיחי' במהרה בימינו אמן.

**יסודות
בעבודת
השם**

חנוכה - ד'
להאיר בתוך חשיכה

קונטרס
"יסודות בעבודת ה'"
חנוכה ד'

משיעורי הרה"ג
ר' אהרן רובינפלד
שליט"א
בעהמ"ח ספרי
"תורת הקנינים"
"תורת המצוה"
כסלו תשע"ט
יצא לאור:
כסלו תש"פ

לכל ענייני הקונטרס

להתקשר - באר"י:

058-3202693

ניו יארק:

845-239-7108

לאנדאן:

07930-196425

אנטווערפן:

0485-683303

או באימיל:

yesoidos@gmail.com

עימוד:

(+972-)054-8531131

הארה מתוך השיכה

תוכן המאמר

- א. ימי החנוכה - ימי חינוך והרגל לזמן הגלות א
- ב. חנוכה בימות החול - להאיר מתוך השיכה ד
- ג. לא תירא מפחד לילה ו
- ד. לא תירא מפחד לילה - כי יתרון האור מ'תוך' החושך י
- ה. נס חנוכה - גם בימי הגלות לא תכבה נר הנשמה יב
- ו. ישרות האדם - להבדיל בין האור ובין החושך טו
- ז. 'רבת את ריבם' שלא יתיאשו מחמת החושך יז

ימי החנוכה - ימי חינוך והרגל לזמן הגלות

אף אם היא תלויה במקום מסויים, או בזמן קצוב, מכל מקום גם כשמסתלק הקדושה מהמקום, וחולף הזמן של ההשפעה, הרי זה עושה רושם, ונשאר במקום רושם של הקדושה ההיא. וכן מצינו בקדושת 'כותל המערבי' - מקום המקדש, ששם שרתה השכינה בישראל, גם משחרב בית המקדש נשאר במקום רישומו של הקדושה, ולא זזה שכינה משם.

איש ישראל שהוא בר דעת, ויש לו לב מבין ונפש ברה ונקה, מתבונן ברושם הקדושה שנשאר באותו מקום וכן בחלוף הזמן, ומתקשר עמה כמו בשעה שהקדושה היתה באיתגליא בעולם. והיינו, שכמו שבהתגלות הארת הקדושה בעולם, היא מסייעת ופועלת בהאדם שיתקשר נפשו

אור הקדושה רישומו ניכר גם לאחריהם

דוד המלך ע"ה משורר בתהלים (פרק ל), 'מזמור שיר חנוכת הבית לדוד וגו', ה' אלקי לעולם אודך'. במזמור זה מרומז ימי החנוכה שהם ימים של חינוך שקבעום ועשאום בהלל והודאה (שבת כב:), ולכן נוהגים לזמר מזמור זה בימי החנוכה ואומרים בו 'מזמור שיר חנוכת הבית', על חנוכת בית חשמונאי, והזמר מסיים 'ה' אלקי לעולם אודך', שהם ימי הודאה.

ולא עוד, אלא שאומר 'לעולם' אודך, והיינו שהודאה זו היא לעולם, לא רק בימי החנוכה בלבד כי אם בכל ימות השנה, כי כלל גדול הוא בהשפעות שערי קדושה, שהקדושה

להשתמש בבית מכאן ולהבא לתכליתה ומטרתה הנרצית.

בן הוא בכל 'חינוך', 'לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה' (רש"י בראשית יד יד). כמאה"כ (משלי כב ו), 'חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנו'. שחינוך הנערים היא לכשיבגרו ויזקינו שיחזיקו בדרך הישר. וכן הם ימי החנוכה ששם מורה עליהם שעיקרם הוא החינוך והחנוכה להבא, שחונכים ומעמידים את הדבר לקראת הימים הבעל"ט.

לכך שומה עלינו לדעת מה חינוך יש בימים אלו, ומה העמדנו על עיקר עבודתנו להבא, שהאור שבימי החנוכה אינם כלים ועוברים, אלא נשאר רישומם ואורם לכל השנה.

נרות חנוכה מאירה את הגלות שלא נירא מקוצים וברקנים

בדרך זה מתאמר בשם הרה"ק ר' הערש מרימנוב זי"ע, שאור ימי החנוכה מלווים את האדם ומאירים לו את ימי השנה, ואמר כן בדרך רמז בדברי הגמ' (סוטה כא). שאמרו משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתיירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים... נודמנה לו אבוקה של אור ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים...!

בקדושה של מעלה להיות מוסיף והולך בעבודת ה', שיבין וישכיל בתורה ולהשיג השגות דקדושה. כך גם כשחולף זמן ומקום התגלות ההשפעה, נעשה רושם אצלו, והוא נוטל מלוא חפניים הארות וחיות דקדושה, מאור הימים ההם להזמן הבעל"ט.

דבר זה מתבטא ביותר בימי החנוכה, שהימים האלו עושים רושם על נפש האדם, ליטול ממנו צידה לשאר ימות השנה, כי היום טוב של חנוכה עיקרו הוא על להבא, שהרי השם 'חנוכה' היא מלשון 'חנוכת הבית', כמו כשאדם בונה בית חדש, כשהבית עומד על תילו, עושים ימי שמחה לקראת תחילת השימוש בו, כמו שעשה שלמה המלך ימי שמחה בחנוכת בית המקדש, ושמחת חנוכת הבית עיקרה על להבא, לקראת השימוש בבית, ולא רק שמחת ההוה - גמר הבנין, והשמחה היא שמעכשיו ע"י השימוש בבית, ויכולו להפיק ממנה את רוב התועלת, ולהוציא אל הפועל תכלית בנין זה.

מעלת שמחה זו, כי כשהאדם שמח ונפשו טובה עליו, אז עינו פקוחה והוא שם על לב במעלות הבית, ומתגלה יופיו והדרו, שלא היו מתגלים שלא בשעת שמחה, ומשהתגלתה יופי והדר הבית ויכולו

שיצאו ישראל ממצרים הורגלו בהנהגת הניסים, שהותחלו בעשר מכות וקריעת ים סוף, וכן היו ניסים כבקיעת הירדן וכהנה עוד הרבה ניסים שנעשו לישראל, ובפרט בבית המקדש שהיה מקום המורגל בנסים גלויים. ונס חנוכה היה הנס האחרון – סוף כל הנסים קודם להגלותנו מארצנו. בספר שפת אמת מבאר שמעשי הנסים שנעשו לישראל היו להורות ולהראות לישראל על דביקותם התמידי להקב"ה, וע"י יתחזק ויתחדש דביקותם בו ית', וטרם צאתם אל הגלות נעשה להם נס חנוכה, ועם רושם הנס הזה יחזיקו עצמם בגלות, ובכל שנה ושנה מאיר הארת הנס, ורישומו ניכר גם בעבור ימים אלו.

על כן עלינו ללכך היטב מהו ענינו של ימי החנוכה, ואיזה רושם נשאר עלינו כשחולפים ימים אלו, בכדי שנדע לנצלם כראוי, וישאר הרשימה חקוקה ויעמדו לימים רבים הבאים לקראתנו, ולא נהיה חלילה כשוטים המאבדים מה שנותנים להם.

וביאר בקדשו, שהאיש המהלך באישון לילה ואפילה ירא וחושש מן הקוצים והפחתים, כיון שנזדמנה לו אבוקה, שוב אינו מתיירא מן הקוצים..., והיינו שמשוואר לו הדרך, אזי גם כשלא נשאר מהאבוקה כי אם ניצוץ קלוש אין הוא ירא, משום שכבר ראה אור גדול ויודע את הדרך ילך בו. והנמשל, שהאדם בעומדו לקראת לילות טבת הארוכים החשוכים בחשכת לילה, מתיירא מפני הפחתים הרוחניים, כיון שנזדמנו לו נרות חנוכה בלילות, הם מאירים את החשיכה, ואינו ירא מן הקוצים והפחתים, וגם כשחולפים ימי החנוכה וכמעט כבים הנרות שוב אינו ירא, משום שכבר ראה והביט מה לפניו ומה לאחוריו ועדיין נשאר לו רישומו של האור, וזה מאיר ומראה לו את דרכו באישון לילה. (אלא שדבריו נאמר ביתר קיצור).

חנוכה סוף כל הניסים

איתא בגמ' (יומא כט.), שנס חנוכה היה סוף כל הניסים. והיינו, שמשעה

חנוכה בימות החול – להאיר מתוך השיכה

האדם הארה מכבוד ה' במקום שהאדם נמצא בו, בכל מקום ומצב שבו הוא שרוי, זורח עליו אור כבוד ה', אע"ג שהוא ימות החול, וזהו ענינו של ימי החנוכה.

וביתר ביאור, עיקר המצוה שבימי חנוכה היא 'הדלקת נרות חנוכה', ומצוטה משתשקע החמה – בזמן לילה, ומצוה להניחה פתח ביתו מבחוץ' – ברשות הרבים. ופרטי דיני המצוה מורים על פנימיותו, שהדלקת הנר ואור ה' בתוככי נשמת האדם, מצוטה בלילה בזמן החושך והגלות, ולהניחה ברשות הרבים שהיא מקום אחיזת החיצוניים והקליפות, ואינו מקום מובחר להשראת הקדושה, להורות, שאור ימי החנוכה מאירים הם אצל האדם בכל זמן ומצב אפי' בלילה, וגם ברשות הרבים זורח עליו כבוד ה'.

מקור הדברים מתבארים בדברי המדרש (בראשית רבה) עה"פ 'וחשך על פני תהום' (בראשית א ב), 'וחשך – זו יוון, שהחשיכה עיני ישראל בגזרותיה, שהיתה אומרת לישראל, כתבו לכם על קרן שור שאין להם חלק באלהי ישראל... ורוח אלהים מרחפת – זה רוחו של משיח...'.
 זרח' (ישעיה ס א), דהיינו שמאיר על

ההבדל שבין שבת ויום טוב לחנוכה ברושם הקדושה הנשארת לאחר זמן נעלה יש הבדל רב בין קדושת שבת ובין אור ימי החנוכה, דהנה, יש הפרש בגילוי אור הקדושה בין שבת ויום טוב ובין ימי החנוכה, כי השפעות הקדושה שבשבתות וימים טובים הם בדרך עליית העולמות, והיינו, שהעולם הזה יש לו עליה לעולם גבוה יותר, והאדם מתעלה בו, כי יום השבת היא מעין עולם הבא, ולכך אסורים הם בעשיית מלאכה, משום שהאדם נמצא בעולם שאין צריך לתיקון, וכן שיגו ושיחו בשבת אינו כבימות החול, שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול, ולובשים בו בגדים מיוחדים לשבת, וכל זה משום שבשבת כל העולם וגם האדם נמצאים בעולם נעלה וגבוה יותר. במוצאי שבת כשמבדיל בין קודש לחול, חולף הקדושה, והאדם יורד ממדרגתו וחוזר לימי החולין, ולא נשתייר לו כי אם הרושם, שיטול הימנו צידה לימי המעשה.

בדבר הזה נשתנו ימי החנוכה, שהם ימי חול, והם מותרים בעשיית מלאכה, לבושם כבשאר ימות החול, ועיקר אורו היא בדרך 'כבוד ה' עליך זרח' (ישעיה ס א), דהיינו שמאיר על

הלילה, ויצא מן הכלל ללמד – שבתוך חשכות גלות יון שאמרו אין לכם חלק באלקי ישראל, מאיר האור – 'ויאמר אלקים יהי אור', שמאיר האור באפילה.

ויצא ללמד על הכלל כולו – שגם בשאר זמני חושך ואפילה אפשר להאיר האור, ולומר שהחשכות אינה כדבר שאי אפשר לשנותה, כאילו היא בהחלט מצב של בכי רע. אלא, ללמד על הכלל כולו, כבימים ההם שנעשה לנו נס והואר עיננו, בתוך גלות יון שהחשיכו את עיניהם, כך בזמן הזה – אפשר להאיר את החושך שבתוך הלילה בזמן הגלות, והיא מה שנתחדש לנו בימי חשמונאי להאיר בתוך החשיכה, וזהו 'מזמור שיר חנוכת הבית... לעולם אודך', שלעולם נוכל להאיר את חשכת הלילה.

עיקר הנס שעבדי ה' אנן בתוך גלות יון

א' בספר 'שפת אמת' (תרל"ב), בשם זקנו החידושי הרי"ם זי"ע, על מה שאמרו בגמ' (מגילה יד.) שהטעם שאין אומרים הלל בפורים הוא משום דכתיב (תהלים קיג), 'הללו עבדי ה'', ואכתי עבדי אחשוורוש אנן. ולכאורה תקשה שהרי גם בזמן נס חנוכה הגם שגירשו את היוונים, מכל מקום לא בטלה מלכות יון לגמרי,

שמלכות יון בגזירותיה החשיכו עיניהם של ישראל, ונס חנוכה האירה את עיניהם, 'ויאמר אלקים יהי אור' – ובתוך גלות וחשכות מלכות יון יאיר עליהם אור ה'.

ימי החנוכה להאיר 'בתוך' חשכת הלילה

כדבר האמור זהו עיקר ההפרש בין שבת ויום טוב לחנוכה, ששבת ויום טוב במהותם ועצמותם הם ימי קודש ואור, לא כן ימי החנוכה שהיא בימות החול בזמן החושך, וענינה להאיר את החושך שבימות החול, שבעומק האפילה והגלות יתנוצץ אור ה'.

האור המאיר בימי החנוכה מלמדים גם בכלליות על שאר ימות השנה, כמו שמצינו שאחד מי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם (ברייתא דר' ישמעאל) היא ש'כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא'. לענינו, שבתות השנה והימים טובים אינם בכלל שאר ימות השנה, כמו שדרשו חז"ל (תנחומא במדבר), 'ברא הקדוש ברוך הוא ימים וברר לו אחד מהם, שנאמר (תהלים קלט טז), 'ימים יצרו ולו אחד בהם', איזה הוא, א"ר לוי זה יום שבת. והם ימי אור במהותם. אבל ימי החנוכה היו בכלל שאר ימות השנה – שהם ימות החול, ושורה בהם חשכת

להעלים ולהסתיר על אור ה', שאין לכם חלק באלקי ישראל, והנס היה שבתוך החושך בעת שיעבוד מלכות יון, האיר עליהם אור ה' ונתקרבו להיות עבדי ה', ולכך אומרים הללו עבדי ה', והיא גופא עיקר נס חנוכה, שאע"פ שעדיין מלכות יון קיימת והם מחשיכים את העולם, עם כל זה זורח עליו אור בחשך להיות עבדי ה' ולא עבדי יון.

וא"כ למה התקינו חכמינו ז"ל שיאמרו הלל בחנוכה, ולכאורה אכתי עבדי יון אנן.

ומבאר, ד'ע"י הנס הרגישו שהם עבדי ה' אף שהיו בגלות, וזה עצמו הנס שהם עבדי ה' בהתגלות אף בתוך החושך, ונשאר גם לדורות הרגשה ממה שלמעלה מן הטבע אף בעוה"ז, ע"כ. והיינו, שגזירת יון היתה

לא תירא מפחד לילה

בניא צלמות, בבקעה ששם חושך ציה וצלמות, והיה בידי לפחד מהחושך והצלמות ובכל זאת, 'לא אירא רע כי אתה עמדי'. וכהנה עוד הרבה פסוקים בספר תהלים.

מקראות אלו מלמדים שהבוטח בה' וחוסה בצילו, אינו ירא מהפחד והאימה שהחושך משליט בעולם, משום שהוא בטוח וסמוך שה' עמו ומאיר לו את חשכת הלילה, ולכך אינו ירא ממנה.

חשכות הגלות משרה חושך על האדם דוד המלך ע"ה בספר תהלים מרבה להלל ולהתפלל על דבר האור החושך, שבמושכל ראשון נראה לו לאדם שעליו לפחד ולירא מן החושך, אבל לאמיתות הדבר אין לו לירא מחשכת הלילה. כמאה"כ (צא ה), 'לא תירא מפחד לילה...'. שגם בזמן החשכות והלילה שהיה מקום לאדם לחשוש ולירא, אין לו לירא משום שהוא חוסה בצל ה'.

הנשמה מלאה אור, והגוף חשוכה

ביאור הדבר בפירושו הרוחני - בעבודת ה', מהו פחד הלילה - שהכתוב מלמדנו שאין לירא ממנו. הנה, מודעת זאת שהאדם - איש

ובך אומר דוד המע"ה (שם קלט יא), 'ואמר, אך חושך ישפני, ולילה אור בעדני'. שבתחילה חשש מחשכת הלילה שמא תזיק לו, אבל 'ולילה אור בעדני', שהואר הלילה ולא הזיק לו חשכתה. וכך (שם כג ד), 'גם כי אלך

ית'. והנשמה מבטאית את האהבה העזה שבין כנסת ישראל לאביהם שבשמים, כמבואר ומתואר ב'שיר השירים', עד שנפשי יצאה בדברו מגודל האהבה להשי"ת, והוא בא עד לכלות הנפש מאהבת ה'. ועל כולנה שהנשמה מרגישה בטעם עץ החיים, כמאה"כ (דברים ל טו), 'ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב... ובחרת בחיים'. לבחור בחיים האמיתיים והנצחיים.

על האור הגדול הזה אמרו חז"ל 'יקרא אל השמים מעל' זו הנשמה, כי כדוגמת העולם הגשמי, שהמאורות – השמש והירח וכל צבאם תלויים ברקיע השמים, והמה מאירים על פני הארץ, כך גם המאור הרוחני – הנשמה, שרשו בשמים, ומאירה על פני הארץ.

'ולארץ לדין עמו, זה הגוף', הגוף הוא עפר מן האדמה, בו כלול כח הארציות והחומריות שבאדם, המושכו להיות להוט ושקוע בגשמיות ותאוות העולם הזה, שהם מצד עצמותם הם ענינים חשוכים, ועל זה נאמר (תהלים פח יג), 'היודע בחשך פלאך, וצדקתך בארץ נשיה'. ועל זה אמרו חז"ל, 'ואל הארץ לדון עמו, זה הגוף, כדוגמת העולם הזה, שהארץ מצד עצמה חשוכה היא לולי המאורות המאירים מעל, וכך גם הגוף, חשוכה היא ונטולה כל חיות

ישראל מורכב הוא מגוף ונשמה, הגוף הוא הנפש הטבעית ונפש הבהמית, ומעליו שורה הנשמה שהיא הנפש האלקית, חלק אלוך ממעל ממש. והנשמה מן השמים היא, וכוחותיה הם כוחות רוחניים ושמיימים, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין צא:), 'יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו' (תהלים נד), יקרא אל השמים מעל, זו נשמה, ואל הארץ לדין עמו, זה הגוף'.

נשמה זו – הנפש האלוקית מן השמים, היא הנפש המשכלת להבין ולהשכיל השגות קדושות אלוקיות, ובה טמונים הכוחות הרוחניים של האדם, ועל ידה הוא זוכה להשגות רוחניות לבוא למעלת הנבואה ולהשיג רוח הקודש. וכן יש בה החכמה העליונה – להשיג חכמת התורה הק', שהתורה כולה על כל חלקי הפרד"ס חקוקה בנשמת האדם – ותן חלקנו בתורתך, שיש לנו חלק ממש בתורה, שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמרה למשה בסיני (שמות רבה), וזהו מכח הנשמה האלוקית שבכוחה לכוון ולחדש לאמיתה של תורה, שהיא חקוקה בהנשמה והיא חלק הימנה, והם מהמעלות של 'הנשמה שבמוח'.

כמו כן יש בנשמת איש ישראל כח ההתלהבות וההתעוררות בעבודת ה', שיבער ליבו ברשפי אש לעבודתו

הדעת זו גורמת להנשמה פחד ומורא מחשכות הגוף המונעת בעדה להוציא את אורותיה.

כשהנשמה חלושה ורפויה מפחד חשכת הגוף, אז נכנס היצר הרע בתכסיסיו במורשי לבו של האדם, ומשיאו עצה בניסיון ופיתוי קשה עד למאד, ובא אצלו כמפשר בין הגוף והנשמה, ואומר כך, שאכן כן הוא באמת ש'החושך יכסה ארץ', ושכאילו נמנע באמת מהנשמה להוציא את השכלותיה בתורה הקדושה אל הפועל, ולא יזרח אור מעלת הנשמה בכל מהות וישות האדם. אבל מכל מקום עדיין יכול האדם לקיים מצוות מעשיות, כעטיפת ציצית והנחת תפילין וכדו', שהגוף לא ימנע בעד הנשמה מלקיים, ויקיים את התורה והמצוות בדרך אנושי, כמצות אנשים מלומדה.

פשרה זו היא עצר היצר, הגורם להאדם שיעבוד את ה' בדרך של 'פשרה' – לא חמימא ולא קרירא, בלי התלהבות והתעוררות ורעותא דליבא, מצד אחד יחשוב האדם שעבודתו רצויה, שהרי בפועל ובמעש מקיים הוא את התורה ומצוות כדבעי. אבל התקלה הבאה לאדם הוא שבפנימיותו אין הוא עובד את ה', ועיקר עבודת האדם היא שאור הנשמה תאיר בכל מעשיו, ובעבודה

רוחנית מצד עצמה, לולי אור הנשמה שמאירה על הגוף.

והנה האדם מורכב מגוף ונשמה גם יחד, בתוך הגוף שורה הנשמה הטהורה, אכן הגוף המושך לארציות מנסה להעלים אור הנשמה שלא יזרח אורה כראוי לה. וביותר, כי חשכות הגוף אינה רק מצד האדם עצמו, אלא כל כולו הוא נתון במצב של חשכות של זמן הגלות, כמאה"כ (ישעיה ס ב), 'כי הנה החושך יכסה ארץ'. ובפרט בעקבתא דמשיחא שולט החושך ביותר, כדוגמת העקביים שהם המקום הירוד שבאדם ואין שם הרבה חיות, כך גם בעידן עקבתא דמשיחא נראה לכאורה שהגוף מעלים ומסתיר על אורות וכוחות הרוחניים של הנשמה.

פחד לילה נגרם מחשכת הגוף

היוצא מהאמור, שהרכבה זו של הנשמה שבתוך הגוף, מביאה לידי כך שהנשמה על כל מעלותיה ותכונותיה הרוחניים נתונה בתוך מיצרי הגוף כבבית האסורים, ומזה נגרם להנשמה חלישות הדעת, שכביכול היא מרגישה שבתוך החושך לא תוכל להוציא אל הפועל את כוחותיה הטמונים בה, להתלהב ולהתלהט בעבודת ה', לילך מחיל אל חיל להבין ולהשכיל בתורה הקדושה, וכוללם יחד שאר מעלותיה. חלישות

שבימי שבת ויום טוב נעלמים ונמוגים המעכבים והמעלימים שמצד הגוף, והם בטלים כלא היו, ומתגלה הדר ויופי הנשמה.

לא כן בימות החול, הרגשת האדם הוא שאין נפשו נמשך לעבודת ה', ואין לו בה בהירות ותענוג כשבשבת ויום טוב, וכל מעשהו ועבודתו הם כ'וינהגהו בכבודות', נטולה כל חיות והתלהבות יתירה, ועבודת ה' נחשבת אצלו כמשא כבד מנשוא, משום שחשכות הגוף מאפילה על אור הנשמה.

ואז, בימות החול כשחשכות הגוף יכסה ארץ ושולטת באדם, והיא מונעת ממנו לעבוד את ה' כראוי, נחלשת כח הנשמה מפחד החשיכה, והאדם נוטל עצה מן היצר, שיקיים את המצוות בדרך פשרה, לא חמימא ולא קרירא, שלא יאיר האור ולא יחשיך החושך, וכשהאדם עובד את באופן כזה אין הנשמה מגלה את אורותיה הטמונים בה, אלא מקיים את מעשה המצוה גרידא, ולב אין.

והיינו, שבימות החול שבהם הגוף מעלים ומסתיר על הנשמה, קשה העבודה לאדם לעסוק במצוות המסורים להנשמה, שביניהם הוא מצות אהבת ה' - 'ואהבת את ה' אלקיך' (דברים ו ה), 'לאהבה את ה' אלקיך... ולדבקה בו' (שם יא כב), וכן

זו 'בפשרה', אין הוא משתוקק לעלות במעלות התורה והיראה, ונשמתו כבויה ואינו חפץ להיות מאלו שינפשי חמדה בצל ידיך לדעת כל רו סודך, מדי דברי בכבודך הומה לבי את דודיך', להשתוקק לעלות במעלות הצדיקים והישרים, להשיג השגות התורה, להאיר בהם את אור הנשמה, כדי שיפוך אורה חוצה להאיר את הגוף.

בשבת ויום טוב מאירה הנשמה בתוך הגוף

דבר זה - שחשכות הגוף מונעת מהאדם לעבוד את ה' בכל לבבו, מורגש אצל כל איש ישראל העובד את ה', וגם העומד בתחילת דרכו מבחין בכך, דהנה, כאמור לעיל בימות השנה ישנם ימים וזמנים גבוהים ונעלים כשבת ויום טוב, והם במהותם ימי אור, ושבותים בהם מעשית מלאכה, ולובשים בהם בגדי שבת, והאדם מטהר עצמו לקראתה בפשיטת בגדי חול, ובאותם ימים יש להאדם בהירות בעבודת ה', ואז מתענג הוא על ה' בתפילתו ועבודתו, ובידו להשיג השגות התורה לחדש בה חידושים, ולהגות באמרי שפר בחיות יתרה מבימות החול. ומאיר עליו אור ה', והאדם שם על לב שעבודת ה' הוא התכלית והעיקר בעולם, וששאר הדברים הם רק כטפלים אל העיקר, זאת משום

האדם שבת ושורה בו נשמה יתירה, הרי הוא מתעלה למקום גבוה ששם תענוג הנשמות, והנשמה שבימות החול העלים הגוף על אורה, בשבת ויום טוב היא יוצאת מההעלם אל הגלוי להאיר מזיו אורה.

מצות יראת ה' - 'ליראה את ה' אלקיך' (שם ח ו), וכן שאר מצוות התלויות בלב, ואז מתפתה לעצת היצר שיקיים את המצוות כאנשים מלומדה, ולב אין. ורק בשבת ויו"ט שהעולמות עולים בהם, ומשקיבל

לא תירא מפחד לילה - כי יתרון האור מ'תוך' החושך

ומעלת האור היא מתוך החושך דייקא.

כעובי החושך כך גודל האור

הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע, מבאר ענין זה בספריו (פרי צדיק ויחי ועוד), בביאור מאמר חז"ל (סנהדרין כד.), עה"פ, 'במחשכים הושיבני כמתי עולם' (איכה ג ו), 'אמר ר' ירמיה זה תלמודה של בבל'. שאור התלמוד בבלי שהוא עיקר לימודנו ולחם חוקנו בגלות, נתגלה לנו בתוך חשכת הגלות דווקא, ובעומק הגלות 'ה' אור לי', ונתגלה אור התורה בתלמוד בבלי.

על האדם להשים על לבו שגם במעבה החושך אפשר למצוא תחילה נקודה אחת של אור, ואחר כך, על ידי נקודה קטנה של אור יוכל שוב לגלות אור גדול בנשמתו, כי אור אינו עומד במקומו גרידא, אלא

אצל השי"ת 'כחשיכה כאורה'

דוד המלך ע"ה מהלל ומשבח ואומר 'לא תירא מפחד לילה', 'ואומר אך חושך ישופני, ולילה אור בעדני'. סיבת הדבר לכך שאין לירא מפחד הלילה היא מכח הידיעה שכלפי השי"ת אין הפרש והבדל בין אור לחושך, וכמאה"כ (תהלים קלט יב), 'גם חושך לא יחשיך ממך', ולא עוד אלא 'כחשיכה כאורה'. שהחושך אינה מחשיכה כלל, ואין לירא מחשכתה, משום שאצל הקב"ה החשך שוה היא להאור.

ולא עוד, אלא מעלה יתירה יש לחושך, שעיקר בריאת החושך היא שמתוכה יוכל האור להאיר, כמאמר הזוה"ק (שמות קפד), 'לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא'. שמעלת האור היא דווקא המאירה מתוך החושך, וכמאה"כ (קהלת ב ג), 'כיתרון האור מן החושך', שיתרון

את המעשה אשר יעשן, אבל לעורר את האדם בענינים הנוגעים אל הנשמה, אהבת ה' ויראת ה' וכדו', נדרש מצד האדם האזנה יתירה כדי שתתעורר הנשמה ותאיר מזיו אורה. והוא כאמור, שעל הנשמה להאזין היטב שבכחה להוציא אורה מן הכח אל הפועל אע"ג שחשכות הגוף מעלים על אור הנשמה, כי מעט אור דוחה הרבה מן החשך, ובכחה למצוא נקודה של אור, וממנה להדליק אור גדול, הולך ואור עד נכון היום.

התורה מסייעת לאדם להאיר את נשמתו

ואכן כן בימות החול – בחשכת הלילה, על האדם לטכס עצות ותחבולות, ובבינה יתירה יחפש דרכים ואופנים לעורר ולהאיר את אור הנשמה.

מן העצות המועילות היא העסק בנגלות התורה, כמו שאמרו חז"ל (תענית ז.), שהתורה נמשלה למים היורדים ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה יורדת אצל האדם גם כשהוא במקום הנמוך, הוא נתון בחשכת הלילה. ועוד דרשו חז"ל (מד' איכה) עה"פ (ירמיה טז יא) 'ואותי עזבו', שאמר הקב"ה, 'הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו, שהמאור שבה מחזירו למוטב'. שישקיע את כל כולו

מדליקין ממנו מנר לנר – שמשתגלתה הנר ואור ה' בנשמתו, מדליקין על ידה מנר לנר עד שתבער נשמתו, ובתוך החושך יאיר שלהבת הנשמה את כל כולו, ותוציא את אורותיה אל הפועל. ולכן, 'לא תירא מפחד לילה', שהנשמה אינה צריכה לפחד שלא תזרח אורה במחשכי הגוף, שהרי אם תגלה נקודה אחת של אור תוכל להדליק מנר לנר, עד שתגרש את חשכת הלילה כליל.

לעורר את אור הנשמה צריך האזנה יתירה

איתא ב'אור החיים' עה"פ (דברים לב א), 'האזינו השמים ואדברה, ותשמע הארץ אמרי פי'. שהשמים זה הנשמה ופנימיות האדם, והארץ זה הגוף והחיצוניות של האדם, והיינו שבכדי לעורר את הנשמה ופנימיות האדם, צריכה הנשמה 'להאזין' במלוא כובד הראש ושימת הלב, ולכן אמר מרע"ה 'האזינו'. משא"כ לעורר את הגוף והחיצוניות לעבודת ה', די לנו בשמיעה גרידא, שמשעה שהנשמה תשכיל ותבין את מה חובתה, או אז תשמע הגוף בדרך ממילא.

וחיינו, שלעורר את האדם בענינים הנוגעים אל הגוף – קיום מצוות מעשיות, די לנו אם נדע את הלכותיהם על בורים, שעל פיהם נדע

גחלי אש, שפעמים נראית הגחלת כאילו ככתה כבר, וכשמחתיים בהם אנה ואנה הם חוזרים ונעורים, כך גם אם מדמה האדם שכבה נרו, אזי ע"י העסק בדברי הגמרא, ידליק הוא את הגחלים העוממות, ויאיר בהם את נשמתו.

שלמה המלך ע"ה אומר 'אשת חיל מי ימצא...' (משלי לא יח), והיא שיר המכוון להנשמה שבתוך הגוף, 'לא יכבה בלילה נרה'. שהאשת חיל - הנשמה, לא יכבה נרה בחשכת לילה, משום ש'טעמה כי טוב סחרה', שטעמה בטעם התורה ונגעה בנקודת האור, ולכך 'לא יכבה בלילה נרה', ותתגבר 'ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה'.

- ראשו ורובו בנגלות התורה, ואח"כ יהיה מטרתו ומגמתו לגלות את המאור שבתורה, שמאור זה יחזירהו למוטב - לגלות את אור הנשמה.

והיינו, כי לפעמים בימי המעשה קשה להאדם לעסוק ולהתעמק בענינים גבוהים ונעלים בפנימיות התורה, לכן ראוי שיעסוק תחילה בנגלות התורה, ויהיו ראשו ורובו נתונים בה, וזה ישמש לו כגשר ומעבר לבוא לפנימיות התורה, שתאיר אצלו פנימיות העבודה ואור הנשמה ע"י המאור שבתורה.

בדמתאמרא משמיה דהרה"ק ר' שלמה מקארלין זי"ע, שה'ש"ס' נקרא 'גמרא', מלשון 'גומרתא דאישא' -

נס חנוכה - גם בימי הגלות לא תכבה נר הנשמה

לאור האמור, ימי החנוכה הם החינוך להעבודה האמורה - לא תירא מפחד לילה, שירגיל האדם את עצמו, וישריש בלבו שאין לו להתפעל ממקרי וחשכות הגוף, אלא הנשמה תפיק אורה גם בזמני חושך ולילה.

הנס שנעשה בימים ההם, כשם שנעשה הנס בגשמיות כך מכוון הוא להנס הרוחני, שנס חנוכה היה בריבוי

החינוך - להשאיר נר דולק מאור הנשמה

נתבאר לעיל שימי החנוכה הם כימי חינוך והתחלה לקראת איזה עבודה מסויימת, כמו שאר חנוכות הבית שענינו הוא להעמיד את הבית על שימושו העתיד. נס חנוכה היה במקדש סוף כל הנסים, ושימש לנו כצידה לדרך ליטול מאורה לאורך הגלות.

והגשמיות הם העיקר והתכלית, וזהו היפך הרוחניות וגילוי האלוקית בעולם, ואמרו לישראל, 'כתבו על קרן השור שאין להם חלק באלקי ישראל' (בראשית רבה), והיינו, שגזירתם לא היתה לומר ח"ו שאין אלקים בשמים ובארץ, אלא אמרו לישראל שאין לכם חלק באלקי ישראל, והיינו, לומר שאין באיש ישראל חלק אלוך ממעל, ולהעלים על מה שנאמר 'חלקי ה' אמרתי לשמור דבריך' (תהלים קיט כז), שישראל הם חלק אלוך ממעל - 'חלקי ה'', ושהנשמה מעוררת אותנו ומאיר נתיבינו 'לשמור דבריך'.

גזירתם היתה, 'כתבו על קרן השור' דווקא, שהשור דרכו להזיק, ו'על הקרן', כי הקרן הוא כחלק הדומם שבהחי, שאין בו רוח חיים כל כך, להורות כאילו העיקר הוא הגשמיות בלי שום חיות רוחנית.

היוונים טמאו את כל השמנים שבהיכל, שלא יהיו ראויים להדליק בהם, כי טיב השמן הוא שהוא ראוי להדלקה על ידי שנמשך בתוך הפתילה, והם טמאו וטמטמו את כל השמנים הרוחניים, שלא ימשכו אחר האור, ולא יוכלו להדליק בהם את נר ה', שעיקר הנר הוא האור שבו - נשמת האדם, אלא ימשך אחר הגשמיות והטבעיות, ולא יבטל הגשמיות אל הנשמה הרוחנית, ושלא

הנרות - שלא היה בשמן אלא כדי להדליק בו יום אחד, והדליקו ממנו שמונה ימים. כך הנס הרוחני הוא ריבוי הנרות - נר ה' נשמת אדם' (משלי כ כז), שנתרבה אור נשמת האדם בתוך חשכת הלילה.

הנה, נר' הוא הכלי שבו מונח השמן והפתילה, ומעליה בוער השלהבת. איתא בספר בני יששכר שהפתילה והשמן שבנר מכוונים כנגד גוף האדם, שהם דברים גשמיים ואפשר למששם בידים, והאור מכוון להנשמה שהיא רוחני ואי אפשר למששו ביד. מטבע שהטביע הקב"ה בבריאה, ששמן צלול וזך יפה לבעירה, והוא נמשך אחר הפתילה, וטיפה טיפה נשרף וכלה באש, וכן הפתילה נשרפת ע"י האור, והם בטלים לגמרי, ועי"כ בוער האור יפה. אולם, יש שמן גס שאינו מזוכך, ואינו נמשך אחר הפתילה, ואין האש אוהז בשמן כזה, אלא מיד כבה האור. אכן זהו בכח אור הנס של חנוכה שאפילו פתילות ושמנים שאין מדליקין בהם בשבת, שהוא גס ואינו מזוכך, בחנוכה נדלק האור אפילו בגוף שאינו מזוכך כראוי.

טמאו כל השמנים - שלא ימשכו אחר אור הנשמה

קליפת יוון היתה להגביר את חכמות וכוחות הטבע, שכוחות הגוף

שאינה נפגמת לעולם, ונקודת טוהר זו היא, 'וכלל הדברים, כי נקודה חיות הפנימיות הוא שלמעלה מהטבע, בחינת שמיני, וזה הנשמה שיש לכל איש ישראל'. והיא עומדת בטהרתה גם בזמני חשכות והסתר, אך המכוון בהבריאה, שנקודה זו תתפשט בכל מעשי האדם להפוך הכל להפנימיות כנ"ל. שתכלית הבריאה היא שאור הנשמה הטהורה שלמעלה מן הטבע תאיר בכל מעשי האדם, וזהו עיקר עבודתנו, 'והנה נקודה זו נשאר', בפנימיות הנשמה, אבל היה הנס שנתפשטה לכל הז' מדות'. ונס חנוכה היה שנתפשטה נקודת הנשמה בכל המידות ומעשי האדם.

'ולכך אין קושיא מה נס היה ביום א', משום שעצם התגלות נקודה הפנימית של הנשמה זהו נס, 'כי גם זה צורך גבוה, כי בלי ההתפשטות, כשהיא לעצמה, מה תועלת ויתרון יש בה משהיה קודם הבריאה. וכשעשה הקב"ה נסים והאירה לכל הז', נעשה ח' ימי חנוכה כנ"ל. והיינו, משום שנקודת הנשמה בלי שתתגלה במידות האדם אין לה תכלית, והנס היה שהיא נתגלתה, 'ופירוש זאת חנוכה הוא שנקודה הנ"ל שהיא למעלה מהשגה והסתכלות, נתפשטה עד בחינה הקרובה אל האדם ביותר, ונקראת 'זאת' שנגלית ונראית לאדם'. וזהו

ישלוט בהאדם ה'חלק באלקי ישראל'.

ונעשה להם נס בגשמיות, ומצאו פך אחד של שמן חתום בחותמו של כהן גדול, וכנגדו הנס הרוחני - שנתגלה להם שהנשמה מצד מהותה ובריאתה אינה נטמאת לעולם, ובתוך החושך ענן וערפל עדיין הנשמה בטהרתה עומדת, ואינה נטמאת ונפגמת, כלל ישראל מכונה שם 'בתולת בת ישראל' שהיא חתומה בטהרתה כי הנשמה לעולם אינה נפגמת. 'ולא היה בה אלא להדליק יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים', שמשנתגלה אור הנשמה שאינה נטמאת לעולם, יש בה כדי להדליק ולהלהיב את הנשמה כולה.

זאת חנוכה - נקודת הנשמה שאינה נפגמת לעולם

ענין זה מתפרש בארוכה בספר 'שפת אמת' (תרל"ב), בביאור ענין 'זאת חנוכה', וז"ל, 'זאת חנוכה - משמע שעיקר חנוכה יום הח', כי זה מה שהיה הנס ח' ימים, ואא"ז מור"ר ז"ל (חידושי הרי"ם) אמר, על מה שאמרו (שבת כא:), טמאו כל השמנים... ולא מצאו אלא פך אחד..., כי רק הנקודה טמונה שיש בכל איש ישראל אשר השי"ת מגין עליה נשאר'. והיא הנשמה טהורה

והוא החינוך שבימי חנוכה כצידה לדרך, שבתוך חשכת הגלות נוכל לגלות את הנקודה הפנימית הטהורה, ולהאיר ע"י את כל מעשי האדם, והיא 'זאת חנוכה' – שורש ועיקר נס חנוכה, שהנשמה נשארת בטהרה ובשלימותה באופן של למעלה מן הטבע.

עיקר נס חנוכה, שהנשמה העומדת בטהרה האירה בכל האדם ומעשיו, וגם בה נתפשט נס חנוכה כנ"ל, והיא כל השלימות מעולם עליון שאין בה השגה עד עולם התחתון הנראית כנ"ל'. שהיא תכלית המכוון בעבודת האדם לגלות את הארת נשמתו בכל מעשיו ומידותיו, ע"כ.

ישרות האדם – להבדיל בין האור ובין החושך

ובכדי למצוא נקודה זו צריך לדבר אל הנשמה באופן שהנשמה תאזין להאמור, 'האזינו השמים' – שתאזין הנשמה בפנימיותה, וכך יזרח עליה בחושך אור לישרים בלבותם.

בראשית בריאת העולם, ברא אלקים את האור והחושך הרוחניים, ו'עשה האלקים את האדם ישר', והיה בכוחו להבחין ולהבדיל שאין החושך מעלים על האור. אבל משבקשו חשבונות רבים, ואור וחושך שולטים בערבוביה, הרי החשבונות רבים גורמים להאדם שיחשוב בדעתו, שהחושך יכסה ארץ, ואין לאל ידו להושיע, וירפה ידיו ולא יתחזק ויתאמץ בעבודת ה', ועבודתו יהיה באופן של פשרה, ויאמר בלבו, שבפרט בעת עקבתא דמישחא החושך שולט בכל, דיו אם יעבוד את

זרח בחושך – מכח ישרות בוקעת הנשמה את החושך

דוד המלך ע"ה אומר בתהלים (קיב ד), 'זרח בחושך אור לישרים'. שבתוך החושך זורח האור ומאיר לישרים, והיינו שהאור הזורח בחשך הוא מצד ה'ישרות' שבאדם, ולכך מאירה היא לישרים.

דהנה, כתיב (משלי ז כט), 'עשה האלקים את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים'. שהאדם מצד בריאתו הוא ישר, והישרות שבכל אחד ואחד יכולה לגלות נקודת אור שיזרח בחושך. והיינו, שישרות היא ענין טבעי שצריכה להבחין ולהבדיל מהו הפנימיות ועיקר המכוון, ומהו החיצוניות. וכאמור לעיל בשם השפת אמת שבכל איש ישראל נשארת נקודת פנימיות הנשמה בטהרה,

(בראשית כח טז), שנגלה לו בחלומו מלאכי אלקים עולים ויורדים, מחזה שלא ראה עד הנה, ואמר 'אכן יש ה' במקום הזה', בתוך חשכת הגלות, 'ואנכי לא ידעתי', שבתוך החשיכה אפשר לבוא לידי גילויי אור כאלו.

אין הגשמיות מעכבת על גילוי האלקית

איתא במדרש (רבה) על מאה"כ (בראשית מד ג), 'ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו'. 'אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה... יוסף קטנן של שבטים היה, ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא הקדוש ברוך הוא ויוכיח כל אחד ואחד לפי מה שהוא על אחת כמה וכמה'.

בספר 'שפת אמת' (תרל"א) מבאר וז"ל, 'מה שנבהלו השבטים, נראה ע"י שנתגלה הארת יוסף, היה הבושה מה שטעו בקדושת יוסף ע"י ההסתר'. שהשבטים טעו וחשבו שעומדים הם לפני אדון הארץ השקוע בגשמיות וחומריות, אבל לאמיתות הדבר היה זה יוסף צדיק יסוד עולם. 'וזה עצמו הבושה לעתיד לבוא'. שאנו מדמים שאי אפשר לעבוד את ה' בעולם הזה במקום חושך, 'שיתגלה שעניני עולם הזה

ה' בחיצוניות בלבד, ללא הרעותא דליבא.

אבל מצד הישרות שבאדם צריך הוא להבחין בין יום ובין לילה, ולהבין שבאמת אין החושך סיבה לרפיון ידיים, ואפילו בימות החול, אלא שאז הוא עיקר עבודת הבריורים, שעליו לברר ולהוציא יקר מזולל, פסולת מתוך אוכל, שיברר מהו פנימיות ומהו חיצוניות, ויטכס עצות ודרכי ההתמודדות כשהאור והחושך שולטים.

ואע"ג שבהבטה בעלמא היה מקום לומר שהחושך מסתיר על אור הנשמה, אבל בהתבוננות פנימית נראה, שאכן אור וחושך שולטים בעולם, ואע"פ כן 'לא תירא מפחד לילה', 'ולא יכבה כלילה נרה', מחמת החושך השולט בעולם, אלא, בתוך החושך אפשר לגלות נקודת אור שבנשמה, והאור יבקע את מסך החושך, ויאיר בעדה על כל המעשים, ומדליקין מנר לנר עד שיאיר כאור יום חשכת לילה.

יעקב אבינו כשגלה מארץ ישראל חרנה, בברחו מפני עשו אחיו, והיה זה דוגמא לבניו שיגלו מארצם, למקום הקליפות ששם ארמי אובד אבי, ובדרך שכב במקום ההוא וכשהקיץ משנתו אמר, 'אכן יש ה' במקום הזה, ואנכי לא ידעתי'

בחינת יוסף שומר הברית, הוא נקודה הפנימיות נקראת ברית וביטול הערלה שהוא חיצוניות דחפיא ברית כנ"ל, וז"ש נבהלו מפניו. שנתגלה להשכטים שעניני העולם הזה אינם מנגדים לעבודת ה', אלא בפנימיותם הם מלאים אור, והעבודה היא להציא יקר מזולל, האור מתוך החושך.

עצמם הם מלא קדושה בפנימיות. והענינים הנראים כחשוכים כמעלימים על אור הקדושה, באמת הם מלאים קדושה. 'וזהו עיקר הבושה שצריך להיות לאדם כשמברר לעצמו שבכל דבר יש חיות השי"ת, ואיך נוכל לעשות בכח השי"ת היפוך רצונו. והכלל כי הפנימיות הוא

'רבת את ריבם' שלא יתיאשו מחמת החושך

מאליו על ידי האדם בעצמו שהוא רב עם חבירו, והעיקר מה שנעשה מהקב"ה הוא הנצחון והנקמה וכמו שאומרים 'נקמת את נקמתם' שהקב"ה עמד לימין ישראל לנצח המלחמה.

וביאר, שהיוונים בגזירותיהם החשיכו עיניהם של ישראל, עד שבני ישראל התיאשו והרפו ידיהם מללחום נגד היוונים, ולא רבו את ריבם כלל, ומהם היו מתיוונים שנכנעו להיוונים לגמרי, והשליכו את דתם מאחורי גוים, ומהם היו אלו שהסתתרו במערות וכדו', אבל לא היה להם אמץ כח להלחם על נפשם. ונעשה להם נס, 'ואתה ברחמיך הרבים רבת את ריבם', שעל אף שבני ישראל התיאשו ולא נלחמו בעד הריב שלהם עצמם, עורר אותם

החשכות מביאה לידי יאוש

הרחב דבר בדרך פרט, דהנה, ממגרעות חשכת הגלות היא, שבכוחה להביא את האדם לידי יאוש, והיינו, שהאדם כשהוא נמצא בזמני אור, כמו בשבת ויום טוב, אז הוא מתענג על ה', ועבודתו מלאה חיות והתלהבות. אבל בימות החול, כשהוא שרוי באפילה, והעבודת ה' אינה בתענוג ונחת, חיות ואינו יכול לגלות את אור הנשמה, אז שוקע הוא בתהום היאוש, עד שמרפה ידיו ואינו עושה שום פעולה לגלות את אור הנשמה.

בנוסף ועל הניסים אומרים 'ואתה ברחמיך הרבים, רבת את ריבם', בספר שם משמואל (תר"פ) מעיר דלכאורה מה הכוונה במה שאומרים 'רבת את ריבם', הרי הריב נעשה

הכתוב אומר (יואל ד י), 'החלש יאמר גבור אני'. ולכאורה, במאי איירי, בחלש או בגיבור, אם הוא חלש האיך יאמר שהוא גבור, ואם הוא גבור מה צריך לאמירה זו. אלא האמת הוא שהאדם הוא גיבור בעבודת ה', אלא שמחמת צוק העתים שהוא שרוי באפילה, מזה הוא נחלש, ועצתו היא שיאמר 'גבור אני', ואיני נופל לידי יאוש, וע"י כן יתחזקו ידיו מהרפיון שאחזה בהם, ויתגבר על החולשה שאפפה אותו, עד שיצא מהחושך לאור גדול.

נס חנוכה היה מכח הדלקת הנרות ע"י אהרן הכהן, ולכך סיבב השי"ת שיעשה הנס ע"י הכהנים מבית חשמונאי. כדאיתא ברמב"ן (במדבר ח א), 'כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי חלשה דעתו, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות, ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמים, והיא חנכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנכת המזבח, עכ"ל.

ביאור הדבר, שהחיזוק הבאה לו לאדם ע"י נס חנוכה, כבר היה כעין זה אצל אהרן הכהן, שבשעת חנוכת המזבח חלשה דעתו שלא נשתתף בחנוכה עם שאר הנשיאים, וחישב

הקב"ה להלחם ולעמוד על נפשם, כמאה"כ, 'ועוררתי בניך ציון על בניך יון' (זכריה ט יג), הרומז לנס חנוכה, שהקב"ה עורר את בני ישראל שיריבו ריב עם היוונים, אף שמחמת יאושם לא חשבו להלחם נגדם.

כדבר הזה הוא אצל כל אדם במלחמת אור וחושך הרוחני, שהאדם ההולך בחושך בימות החול, והעבודת ה' שלו בעצלתיים, שרוי הוא ביאוש ואזלת יד המכלה כל חלקה טובה, עד שאינו חפץ להלחם בעד אור נשמתו שתאיר בקרבו. ואף גם בימי אור – שבת ויום טוב, כשעובד את ה' בהתעוררות ובדביקות, הוא משום שהאור מאיר עליו ממילא, ואינו צריך להוסיף מדיליה כלום, משא"כ בימות החול שצריך הוא להחזיק במלחמה עם החושך הוא ברפיון ידיים, וזהו הנס 'רבת את ריבם', שיהיה אמץ כח ביד ישראל, לריב את הריב עם חשכת הגלות.

נס חנוכה להתגבר על החלישות

יאוש זה גורם על האדם חלישות, כי מדרך ההולך לאור יום שהוא צועד בבטחה, רואה את הדרך ילך בה, והולך עם חיות ואינו מרגיש כל כך בקושי הדרך. לא כן האדם הממשש באפילה הולך בכרכים כושלות, והדרך עולה לו בקושי ובכבידות מחמת החושך.

החול, וקשה להמשיך אורם לימי המעשה, משא"כ חנוכה גופא היא בימות החול, והמשכת אורה היא להתלמד ולהתרגל שאין החשיכה כסתירה לאור, אלא, כדרך שבימי החנוכה שהם ימות החול, היה אפשר להתקרב אל ה', ולהנות מזיו אור הנשמה, כך גם בשאר ימות השנה ביד כל אדם להאיר מתוך חשיכה ולריב את ריבו, ולא להתפעל מחלישות הדעת הבאה ע"י היאוש, אלא יאמר גיבור אני.

איתא בספרים הקדושים (מאור עינים ועוד), שבימי החנוכה מתגלה אורו של משיח, כמאה"כ (תהלים קלב יז), 'ערכתי נר למשיחי', שבהדלקת נר חנוכה עורכים נר ואורו של משיח שיתגלה לנו במהרה.

והנה אחד ממקרבי הגאולה היא הציפייה וההשתוקקות שיש לבני ישראל ומתגעגעים מתי יבוא ויתגלה אורו, כי כפי גודל הציפייה רוח אייתי רוח ואמשיך רוח ובזה מקרב את ביאת המשיח. בימי החנוכה שמתעורר האדם להאיר מתוך חשכה ומתאמץ בעצות ותחבולות לגרש את החושך, ואפילו בימות החול מתאמץ בעבודה פנימית ובהתעוררות, ואף שיש לו עליות ומורדות אינו נרתע לאחוריו, ומטרתו הוא להאיר מתוך החושך, שיוכל לעבוד את ה' בכל

שמה אין עבודתו רצויה לפני המקום, ופייסו הקב"ה 'בהעלותך את הנרות' - שלך לעולם קיימת, שבני ישראל כשיהיו שרויים בזמני חושך ותחלש דעתם, או אז עבודת הדלקת הנרות לעולם קיימת, שנר חנוכה בא ללמד, שגם בזמני חושך ואפילה על סף היאוש, מאיר עליו מתוך חשיכה, משום שאצל השי"ת 'כחשיכה כאורה', ולכך החלש יאמר גיבור אני, וביכולתי להדליק ולהרבות בנרות הנשמה.

והרושם שבחינוך זה נשאר גם בעבור ימי החנוכה, שימי החנוכה מחנכים ומרגילים את האדם שגם בימות ובלבושי החול אפשר לזמר לשמך עליון בשעת הדלקת הנרות, ולגמור את ההלל השלם, גם בימי המעשה כשעסוקים על המחיה ועל הכלכלה. והוא דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל, ללמד על הכלל כולו יצא, שאפשר להאיר מתוך חשיכה גם בימות החול, וזהו 'מזמור שיר חנוכת הבית' - שבתנוכת בית חשמונאי אנו למדים ש'ה' אלקי לעולם אודך' - גם בתוך החושך.

וההמשכה שהרושם מימי החנוכה ישאר לכל ימות השנה, קלה היא מהמשכת אור השבת ויום טוב לימות החול. ששבת ויום טוב הם במהותם ימי אור, מובדלים ומפורשים מימות

מצב וזמן כחשיכה כאורה, אז בידעו
שבביאת המשיח יתגלה האור ויבטל
החושך ולא יכסה ארץ, מתעוררת
יותר הציפייה בלב כל איש ישראל
לקראת ביאת המשיח, ובזה 'ערכת
נר למשיחי', להמשיך עלינו את ביאת
המשיח, והתגלות אורו במהרה
בימנו, אמן.

